

BREAK THE CHAIN

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΓΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΕΣ (ΚΑΙ ΟΧΙ ΜΟΝΟ)

ΠΑΡΕΧΟΝΤΑΣ ΤΡΟΠΟΥΣ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ
ΤΩΝ ΨΕΥΔΩΝ ΕΙΔΗΣΕΩΝ ΚΑΙ
ΤΗΣ ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

FOCUSED
ON
ADULTS

55+

Authors, editors and cooperator's team: Magdaléna Hanáčková, Tereza Pálková, Radka Muchová, George Papaioannou, Daria Kyslitska, Olivier Rappaport, Vassilis Korakis, Marta Terroba, Paloma de la Puente, Katerina Tsilili

Cooperation: E-SENIORS: INITIATION DES SENIORS AUX NTIC ASSOCIATION - France
KOMICHA LTD - Bulgaria
ATERMON B.V. - Netherlands
FEDERACION DE ASOCIACIONES DE CONSUMIDORES Y USUARIOS DE LOS MEDIOS (ICMEDIA) - Spain
HEARTHANDS SOLUTIONS LIMITED - Cyprus

Publisher: EDUcentrum, z.ú.
K Lomu 1056, 25229 Dobřichovice
Czech Republic
E-mail: info@educentrum.cz

Graphic design: Mgr. MgA Markéta Horáková

Acknowledgement: Ing. Lukáš Hána, Bc. Lucie Nemešová and Mgr. Michaela Hlaváčová for expert consultations

Images: Canva

Project title: Break the chain: Providing ways to fight fake news and disinformation online
This project has been funded with support from the European Commission.

Project number: 2021-1-CZ01-KA220-ADU-000029779
Erasmus+ KA220-ADU- Cooperation partnerships in adult education

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

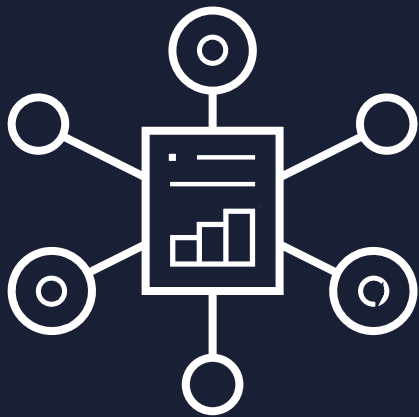
This publication is available as an open source document based on Creative Commons licence CC BY-NC 4.0 (Attribution-NonCommercial 4.0 International)

This publication is distributed free of charge.
Prague, 2022

ΠΕΡΙΕΧΟ ΜΕΝΑ

Εισαγωγή	5
Παραπληροφόρηση: Θεωρητικό Μέρος	9
ι χρειάζομαστε για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης;	10
Αποτελέσματα ερωτηματολογίου με έμφαση στις τρέχουσες ανάγκες των εκπαιδευτών	10
Κατάλογος όρων	12
Κίνδυνος της παραπληροφόρησης	14
Ιστορικό πλαίσιο της παραπληροφόρησης	17
Οι στόχοι των παραπληροφορητών	18
Τεχνικές παραπληροφόρησης	19
Τυπικά τεχνάσματα χειραγώγησης για την παραπληροφόρηση	20
Ο ρόλος του διαδικτύου και οι αλλαγές στον κόσμο των μέσων ενημέρωσης	21
Αξιόπιστες πηγές	22
Πλατφόρμες για τη διάδοση της παραπληροφόρησης	23
Κοινωνικές φυσαλίδες και φίλτρα	25
Ψευδής διαφήμιση	25
Γνωστικές διεργασίες: Πώς ο εγκέφαλός μας αντιμετωπίζει την παραπληροφόρηση	27
Συναισθηματική πτυχή	28
Θετικές αφηγήσεις	30

ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

Νευροπλαστικότητα	33
Νευροανδραγωγική	34
Δραστηριότητα και βαθιά επεξεργασία δεδομένων	35
Τι πρέπει να λαμβάνεται υπόψη στις αναλύσεις αναγκών	37
Πώς να σχεδιάσετε δραστηριότητες;	39
Περισσότερα για τις μεθόδους που προτείνουμε στα	39
σχέδια μαθημάτων μας	39
<i>Χρήση νοητικών χαρτών</i>	40
<i>Τεχνική Jigsaw</i>	40
Υποστήριξη ενηλίκων για την αυτοεκπαίδευση με τη	40
χρήση των ΤΠΕ	41
Υβριδική/διαδικτυακή μάθηση	41

ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ: ΠΡΑΚΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Στρατηγική επικοινωνία: Συμβουλές για το πώς να μιλάτε σε ανθρώπους με διαφορετική άποψη και πρόληψη κινδύνων	45
Πώς να καταλάβετε αν πρόκειται για ψεύτικες ειδήσεις	46
5 ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ για την αξιολόγηση του περιεχομένου των μέσων ενημέρωσης	47
Μερικές σημειώσεις σχετικά με το περιεχόμενο από παραδείγματα παραπληροφόρησης	48
Αξιολόγηση	48

ΣΧΕΔΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ: ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΡΟΙ	51
ΘΕΤΙΚΕΣ ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ	56
ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ ΚΑΙ ΜΕΡΟΛΗΨΙΑ ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΣΗΣ	60
ΓΝΩΜΗ ΕΝΑΝΤΙ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ	64
ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ	68
ΦΩΤΟΜΟΝΤΑΖ ΚΑΙ ΦΩΤΟΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ CHAIN	71
MAIL	73
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΤΗ	77
ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ	79
Συνιστώμενοι σύνδεσμοι	82
Δικτυακοί τόποι ελέγχου γεγονότων	85
Πηγές	86

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Εισαγωγή

Το πρώτο αποτέλεσμα του έργου Break the Chain , το οποίο απευθύνεται κυρίως σε εκπαιδευτές μαθημάτων ενηλίκων για τον γραμματισμό στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, μπορεί να προσφέρει σημαντικές γνώσεις για το θέμα της παραπληροφόρησης σε κάθε ενδιαφερόμενο.

Στόχος του Break the Chain είναι να βοηθήσει τους ενήλικες να αναγνωρίσουν τον **αντίκτυπο που έχουν οι ψευδείς ειδήσεις και η παραπληροφόρηση** στη συμπεριφορά μας και να βρουν τρόπους για την εναλλαγή της κατάστασης. Το πρόγραμμα παρέχει μια **ολιστική προσέγγιση**, εστιάζοντας στην εισαγωγή όλων των σχετικών πληροφοριών σχετικά με τις ψευδείς ειδήσεις και την παραπληροφόρηση, τον αντίκτυπό τους στις αποφάσεις μας και τους τρόπους εντοπισμού τους.

Τα τελευταία χρόνια, η παραπληροφόρηση έχει εξελιχθεί από ένα μάλλον ενοχλητικό spam σε μια σοβαρή απειλή που χειραγωγεί σημαντικά την κοινή γνώμη, υπονομεύει τα δημοκρατικά συστήματα, θέτει σε κίνδυνο την υγεία των πολιτών και τελικά οι εκστρατείες παραπληροφόρησης έχουν συμπεριληφθεί στις στρατηγικές και προκλήσεις του υβριδικού πολέμου της επόμενης δεκαετίας.

Σε κάθε περίπτωση, τόσο οι δημιουργοί της παραπληροφόρησης όσο και οι μαχητές κατά της παραπληροφόρησης έχουν συνειδητοποιήσει τη ριζοσπαστική δύναμη που μπορεί να έχει η παραπληροφόρηση στο περιβάλλον της τεχνολογικά προηγμένης κοινωνίας. Ταυτόχρονα, οι εκπαιδευτικοί ανακαλύπτουν ότι το ζήτημα δεν μπορεί να επιλυθεί με απλή εκπαίδευση στις ΤΠΕ ή στην παιδεία των μέσων ενημέρωσης, αλλά συνδέεται επίσης με την ωριμότητα της κριτικής σκέψης των πολιτών, η οποία δεν μπορεί να αποκτηθεί από τη μια μέρα στην άλλη. Επίσης, η ψυχολογική πτυχή παίζει σημαντικό ρόλο και αποτελεί σοβαρή πρόκληση για τους εκπαιδευτικούς. Η καταπολέμηση της παραπληροφόρησης είναι

απαιτητική, μακροχρόνια και μερικές φορές άκαρπη δουλειά. Ακόμη περισσότερο, κάθε προσπάθεια να βελτιωθεί η κατάσταση και να βοηθηθούν οι πολίτες να προσανατολιστούν αξίζει τον κόπο και αξίζει σεβασμό. Το παρόν εγχειρίδιο θα πρέπει να χρησιμεύσει σε όλους τους γενναίους εκπαιδευτικούς που ξεκινούν αυτό το ταξίδι.

Συνιστούμε ανεπιφύλακτα, για λόγους που εξηγούνται στο θεωρητικό μέρος του εγχειριδίου, να θεωρείτε την εκπαίδευση στην παραπληροφόρηση μάλλον ως συζήτηση παρά ως κήρυγμα από τον εκπαιδευτικό. Οι συμμετέχοντες θα πρέπει να κατανοήσουν ότι ο εκπαιδευτής είναι εδώ για να τους βοηθήσει να αναγνωρίσουν πώς η παραπληροφόρηση είναι διάχυτη, εξαπλώνεται απίστευτα γρήγορα και μπορεί να προκαλέσει βλάβη και πώς να αποτρέψουν τη χειραγωγήση. Η συζήτηση θα πρέπει να οδηγήσει στην επίγνωση της ευθύνης που συνεπάγεται η χρήση του διαδικτυακού χώρου.

Οι περισσότερες χώρες έχουν πλέον επίγνωση των κινδύνων των ψευδών ειδήσεων και της παραπληροφόρησης και επενδύουν σε εκπαιδευτικά προγράμματα και στην εκπαίδευση των πολιτών. Ωστόσο, επικεντρώνονται κυρίως στα σχολεία και τη νεολαία, ενώ λείπει μια πιο συγκεκριμένη απάντηση για τους ηλικιωμένους. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η ομάδα μας από έξι ευρωπαϊκές χώρες αποφάσισε να ενώσει τις δυνάμεις της, να βοηθήσει να σπάσει η αλυσίδα και να συμβάλει στην καταπολέμηση της παραπληροφόρησης μέσω της εκπαίδευσης της ευάλωτης ομάδας-στόχου των ενηλίκων 55+, οι οποίοι ενδέχεται να χρειάζονται ακόμη μεγαλύτερη βοήθεια με την τεχνολογία ΤΠΕ από ό,τι οι νεότερες γενιές.

Πρέπει να αποδεχτούμε το γεγονός ότι η αλλαγή των πεποιθήσεων των ανθρώπων είναι μια μακρά και απαιτητική διαδικασία. Ωστόσο, δεν υπάρχει καλύτερος και αποτελεσματικότερος τρόπος από την εκπαίδευση, την υπομονή και την

αμοιβαία κατανόηση. Όλες αυτές οι πτυχές πρέπει να ληφθούν υπόψη εάν θέλετε το αποτέλεσμα να είναι αποτελεσματικό. Προετοιμαστείτε για την κατάσταση ότι η δουλειά ενός εκπαιδευτικού στον τομέα της παραπληροφόρησης δεν έχει να κάνει μόνο με τη μεταφορά γνώσεων αλλά περισσότερο με τη σχέση με τους μαθητές σας. Η απομόνωση και η έλλειψη επικοινωνίας στον σύγχρονο κόσμο είναι ένας από τους λόγους για τους οποίους οι ενήλικες 55+ ενδίδουν στο βολικό δέλεαρ που προσφέρουν οι παραπληροφορητές.

Το εγχειρίδιο χωρίζεται σε δύο μέρη. Το πρώτο εξετάζει την παραπληροφόρηση από τη θεο-ορετική σκοπιά, εξηγώντας το φαινόμενο σε ιστορικό πλαίσιο, καθώς και το σύγχρονο περιβάλλον των μέσων ενημέρωσης. Ένα σημαντικό μέρος του εγχειριδίου ασχολείται με τους στόχους και τις τεχνικές της παραπληροφόρησης. Για να μπορέσει κανείς να καταπολεμήσει την παραπληροφόρηση, είναι απαραίτητο να κατανοήσει τα κίνητρα και τα τεχνάσματα που χρησιμοποιούνται για τη χειραγωγήση της κοινής γνώμης.

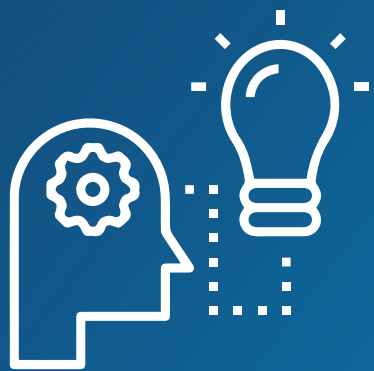
Στο δεύτερο μέρος, προσφέρουμε παραδείγματα σχεδίων διδασκαλίας σε κρίσιμα θέματα και συγκεκριμένες συμβουλές για τη διδασκαλία ενηλίκων με αποτελεσματικό, ευαίσθητο και διασκεδαστικό τρόπο. Το θεωρητικό μέρος είναι διαχωρίσιμο από το πρακτικό μέρος. Ο εκπαιδευτής θα πρέπει να είναι εξοικειωμένος με το θέμα τουλάχιστον στον βαθμό που παρέχουμε σε αυτό το εγχειρίδιο και να είναι σε θέση να εφαρμόσει τις θεωρητικές γνώσεις στην πράξη. Το ίδιο καθήκον υπάρχει και για τους συμμετέχοντες στα μαθήματά σας.

Σκοπός του παρόντος εγχειριδίου είναι να σας προετοιμάσει για καθήκοντα και δραστηριότητες που υποχρεώνουν τους μαθητές σας να επεξεργαστούν σε βάθος τις αποκτηθείσες πληροφορίες, να

να την εφαρμόζουν στην πράξη και να την ενσωματώνουν στις ήδη υπάρχουσες γνώσεις και δεξιότητες. Ταυτόχρονα, προτείνονται επίσης **ψηφιακά μέσα** που θα διευκολύνουν την υλοποίηση σχετικών μαθημάτων κατάρτισης και θα βοηθήσουν τους ενήλικες να συμμετάσχουν στην εικονική κατάρτιση.

Το εγχειρίδιο δεν απευθύνεται μόνο σε εκπαιδευτές γραμματισμού στα μέσα. Χάρη στο εύληπτο και συνοπτικό (αν και αποτελεί πρόκληση για ένα τόσο σύνθετο θέμα όπως η παραπληροφόρηση) θεολογικό μέρος, μπορεί να χρησιμεύσει στο ευρύ κοινό ως πηγή για την κατανόηση των βασικών αρχών του θέματος ή ίσως για την εξεύρεση απαντήσεων για το πώς να μιλάει κανείς σε ανθρώπους με διαφορετική κοσμοθεωρία. Όλοι είμαστε ευαίσθητοι, άλλωστε!

ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ

Θεωρητικό Μέρος

ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Τι χρειαζόμαστε για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης;

Λαμβάνοντας υπόψη τον κίνδυνο που αντιπροσωπεύει για τον δημοκρατικό κόσμο η εξάπλωση των ψευδών ειδήσεων και της παραπληροφόρησης, είναι προφανές ότι οι ενδιαφερόμενοι φορείς από τον κρατικό, τον μη κυβερνητικό και τον ιδιωτικό τομέα πρέπει να ενώσουν τις δυνάμεις τους και να επενδύσουν σε **στρατηγικές καταπολέμησης της παραπληροφόρησης**.

Παρόλο που αναδύονται πολλές μη κυβερνητικές πρωτοβουλίες, η έλλειψη ελεγκτών γεγονότων, επαγγελματιών που ασχολούνται με την επαλήθευση των πληροφοριών, είναι ένα πρόβλημα που εντοπίζεται από πολλές χώρες. (iCmedia 2022, σ. 20) Με την ταχεία ανάπτυξη της τεχνολογίας, οι παραπληροφορητές χρησιμοποιούν πιο εξελιγμένες τεχνικές και χρειάζεται πολύς χρόνος, ενέργεια και επαγγελματικές δεξιότητες για να αποκαλυφθούν όλες οι παραπληροφορίες. Ένα γενικό πρόβλημα φαίνεται να είναι η αδύναμη συνεργασία του κράτους με τους fact-checkers ή/και η έλλειψη δικτύων ελέγχου των γεγονότων, με εξαίρεση τις Κάτω Χώρες. (iCmedia, 2022, σ. 30) Η κατάσταση απαιτεί πρόσθετες πολιτικές, **εργαλεία επαλήθευσης και διαδικασίες ελέγχου των γεγονότων**.

Ο πολλαπλασιασμός των περιπτώσεων, κυρίως κατά τη διάρκεια εκλογικών διαδικασιών, Covid - 19 πανδημία αλλά και σε διεθνές επίπεδο, όπως στην περίπτωση της εισβολής της Ρωσίας στην Ουκρανία, αύξησε την επείγουσα ανάγκη με την οποία οι δημοκρατίες πρέπει να αντιδράσουν στην παραπληροφόρηση. Ως εκ τούτου, πολλές κυβερνήσεις θέσπισαν **εθνικούς νόμους** για την αντιμετώπιση των εχθρικών δραστηριοτήτων που αντιπροσωπεύει η παραπληροφόρηση.

παρόλο που είναι προφανές ότι το επίπεδο βούλησης για τη ρύθμιση της σκηνής της παραπληροφόρησης διαφέρει - για παράδειγμα, οι δυτικοευρωπαϊκές χώρες όπως οι Κάτω Χώρες είναι πιο ενεργές στο να οριοθετούνται κατά της παραπληροφόρησης, να τηρούν κώδικες δεοντολογίας και να ποινικοποιούν τις απόπειρες να βλάψουν την κοινωνία σε σύγκριση με τις χώρες του πρώην ανατολικού μπλοκ όπως η Βουλγαρία ή η Τσεχική Δημοκρατία. (iCmedia, 2022, σ. 20 - 29)

Ωστόσο, ο ρόλος του κράτους και οι ρυθμίσεις του στη σκηνή της παραπληροφόρησης είναι προβληματικός, καθώς αγγίζει τα όρια του προβλήματος της λογοκρισίας. Σε μια πολιτισμένη δημοκρατική κοινωνία, ο τρόπος καταπολέμησης της παραπληροφόρησης δεν μπορεί να είναι η ρύθμιση της κοινής γνώμης με την απαγόρευση της ελευθερίας του λόγου. Επίσης, η ελευθερία της έκφρασης περιπλέκει την επιβολή κυρώσεων στους παραπληροφορητές. Δεν μπορείτε να τιμωρήσετε κανέναν για τον προβληματισμό και την ανταλλαγή πληροφοριών και απόψεων. Καθώς ο κρίσιμος αλλά και άυλος παράγοντας της διαφοράς μεταξύ παραπληροφόρησης και παραπληροφόρησης είναι η πρόθεση, η συντριπτική πλειοψηφία της παραπληροφόρησης διαφεύγει της τιμωρίας και των κυρώσεων.

Φαίνεται λοιπόν ότι η εκπαίδευση, η υπομονή και η διανοητική κατανόηση χρειάζονται περισσότερο σε αυτόν τον δύσκολο αγώνα. Είναι περισσότερο από προφανές ότι η προστασία των πολιτών από τις αρνητικές επιπτώσεις της παραπληροφόρησης δεν αφορά μόνο την παροχή τεχνολογικών εργαλείων και την ορθολογική εξήγηση του φαινομένου. Ειδικά εμείς οι εκπαιδευτικοί πρέπει να κατανοήσουμε όλες τις πτυχές της παραπληροφόρησης και της ανθρώπινης ευαισθησίας σε αυτήν. Πρέπει να κατανοήσουμε την άποψη των συμπολιτών μας και να τους βοηθήσουμε να ξεπεράσουν το άγχος της υπερφόρτωσης πληροφοριών και του χάους.

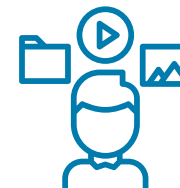
Αυτό που πρέπει να βοηθήσουμε την κοινωνία να επιτύχει, σε γενικές γραμμές, είναι ο υγιής σκεπτικισμός - μια κατάσταση ανάμεσα στα δύο άκρα της απόλυτης ευπιστίας, όταν οι άνθρωποι **χειραγωγούνται εύκολα**, και της απόλυτης δυσπιστίας, όταν οι άνθρωποι αμφισβητούν τα πάντα. Αυτός ο ακραίος διαχωρισμός των στάσεων οδηγεί στην πόλωση της κοινωνίας και στην

αδυναμία επικοινωνίας. Είναι σημαντικό να δείξετε στους μαθητές σας γιατί και πώς να εκπαιδεύσετε την κριτική σκέψη.

Για το λόγο αυτό είναι σημαντικό να έχετε κατά νου, αλλά και να υπενθυμίζετε στους μαθητές σας, ότι η εκπαίδευση στον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης και η καταπολέμηση της παραπληροφόρησης δεν βασίζεται στην ιδέα της διδασκαλίας του ποιες πληροφορίες ή πηγές είναι "καλές" και "κακές", αλλά στην ανάπτυξη δεξιοτήτων που θα επιτρέψουν στους συμμετέχοντες να κρίνουν την ειλικρίνεια του περιεχομένου και να εξάγουν ανεξάρτητα ακριβή συμπεράσματα σχετικά με την αξιοπιστία του.

Με το πρόγραμμα Break the Chain, θέλουμε να συμβάλουμε στον αγώνα κατά της χειραγώγησης και να εστιάσουμε στις ανάγκες των εκπαιδευτικών που διδάσκουν την παιδεία στα μέσα ενημέρωσης, ώστε να διευκολύνουμε την απαιτητική αποστολή τους.

Αποτελέσματα ερωτηματολογίου με έμφαση στις τρέχουσες ανάγκες των εκπαιδευτών

10

Στην αρχή του έργου **Break the Chain**, ζητήσαμε από τους καθηγητές, τους εκπαιδευτές και τους λέκτορες από τις έξι χώρες να συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο που επικεντρώθηκε στον προβληματισμό σχετικά με την τρέχουσα κατάσταση των ψευδών ειδήσεων και της παραπληροφόρησης και τις εκπαιδευτικές πρακτικές, το οποίο αποτέλεσε σημαντικό στοιχείο για την ανάπτυξη του παρόντος εγχειρίδιου.

Το ερωτηματολόγιο συμπληρώθηκε από 116 καθηγητές γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης από έξι χώρες, οι περισσότεροι από τους οποίους εργάζονταν σε ΜΚΟ αλλά και σε κέντρα εκπαίδευσης ενηλίκων, οργανώσεις για την παιδεία στα μέσα ενημέρωσης, ερευνητικά ιδρύματα ή δημόσιους εκπαιδευτικούς φορείς. Όπως δείχνει η έκθεσή μας, παρέχουν κυρίως μαθήματα σε νεότερες γενιές, όπως είναι η γενική τάση, ενώ τα μαθή-

, ματα για τους ενήλικες 55+ δεν είναι τόσο συχνά. Ταυτόχρονα, η συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων συμφωνεί ότι ο αριθμός των προσφερόμενων εκπαιδευτικών προγραμμάτων για ενήλικες δεν είναι επαρκής, λαμβάνοντας υπόψη ότι αντιμετωπίζουν σχεδόν καθημερινά την παραπληροφόρηση. Τα αποτελέσματα του ερωτηματολογίου δείχνουν επίσης ότι ακόμη και οι εκπαιδευτές γραμματισμού στα μέσα μαζικής ενημέρωσης είναι προσεκτικοί όταν αξιολογούν την ικανότητά τους να αναγνωρίζουν την παραπληροφόρηση και περισσότεροι από τους μισούς θεωρούν τους εαυτούς τους επιρρεπείς στην παραπληροφόρηση. Τα ευρήματα αυτά δεν προκαλούν έκπληξη. Στην πραγματικότητα, όσο περισσότερο κατανοείς τις αρχές της παραπληροφόρησης, τόσο περισσότερο πρέπει να αναγνωρίσεις πόσο πονηρές και υποσυνείδητες είναι οι τεχνικές, πόσο η ταχύτητα της τεχνολογικής εξέλιξης καθιστά δύσκολο να συμβαδίσει κανείς και πόσο ευάλωτοι είμαστε όλοι στην παραπληροφόρηση, όσο επιδέξιοι και αν είμαστε στον έλεγχο των γεγονότων, λόγω του απλού γεγονότος ότι είμαστε ανθρωπίνα όντα με συγκεκριμένες γνωστικές και συναισθηματικές διεργασίες. Προτείνουμε αυτό το γεγονός να τονίζεται συνεχώς σε όλη τη διάρκεια της εκπαίδευσης.

Όσον αφορά την ερώτηση σχετικά με τις πλατφόρμες στις οποίες οι ερωτηθέντες συναντούν παραπληροφόρηση, τα κοινωνικά δίκτυα βρίσκονται στην αιχμή του δόρατος, ακολουθούμενα από την τηλεόραση, τα ηλεκτρονικά μηνύματα και τα έντυπα μέσα ενημέρωσης.

Ένα σημαντικό μέρος του ερωτηματολογίου αφορούσε τις μεθόδους, τα εργαλεία και τα μειονεκτήματα που χρησιμοποιούν σήμερα οι εκπαιδευτές για να διδάξουν σχετικά με τις ψευδείς ειδήσεις και την παραπληροφόρηση. Τα πιο δημοφιλή εργαλεία είναι οι δραστηριότητες αναζήτησης που ακολουθούνται από τη χρήση διαφόρων άρθρων ή βίντεο. Οι εκπαιδευτές νέων ανέφεραν επίσης τα διαδικτυακά ή offline παιχνίδια ως ελκυστικό και διαδραστικό εργαλείο. Οι δραστηριότητες έρευνας κατέχουν υψηλή θέση στις πιο δημοφιλείς μεθόδους διδασκαλίας, ακολουθούμενες από τη μάθηση βάσει έρευνας, τη μάθηση από ομοτίμους και τη μικτή μάθηση. Όταν ρωτήθηκαν σχετικά με τις μεθόδους τις

στις οποίες οι εκπαιδευτές θα ήθελαν να βελτιωθούν ή να μάθουν περισσότερα, η EQL ηγείται της λίστας και άλλες διαδραστικές μέθοδοι, όπως οι ερευνητικές δραστηριότητες, η μικτή και η μάθηση από ομοτίμους, προκάλεσαν το ενδιαφέρον σε παρόμοιο βαθμό. Ορισμένοι ερωτηθέντες σημείωσαν επίσης ότι είναι πάντα σπουδαίο να αντλεί κανείς έμπνευση από νέες μεθόδους, εργαλεία και προσεγγίσεις.

Ως κύριες προκλήσεις που αντιμετώπισαν οι ερωτηθέντες στα μαθήματα ενηλίκων, προσδιόρισαν συχνότερα την έλλειψη μεθοδολογίας, ακολουθούμενη από την έλλειψη δεξιοτήτων στις ΤΠΕ και στον γραμματισμό στα μέσα και τους διαθέσιμους πόρους. Ένας σημαντικός αριθμός ανέφερε επίσης την έλλειψη κινήτρων ως κοινό πρόβλημα. Καθώς η έλλειψη αποτελεί σημαντικό μέρος της εισήγησής μας, θέλουμε να δώσουμε χώρο σε άλλα σχόλια σε αυτό το σημείο. Μία από τις προκλήσεις των μαθημάτων ενηλίκων, που αναφέρθηκε από τους ερωτηθέντες από όλες τις χώρες, είναι η δυσπιστία των σπουδαστών, οι βαθιά ριζωμένες πεποιθήσεις, η απροθυμία να αλλάξουν στάση ή ακόμη και η απροθυμία συμμετοχής. Η ομάδα Break the Chain θεωρεί το θέμα αυτό σοβαρό και αφιρώνει ένα εκτεταμένο μέρος του εγχειριδίου στις ψυχολογικές πτυχές της εργασίας, καθώς και συμβουλές στρατηγικής επικοινωνίας για την αποφυγή συγκρούσεων κατά τη διάρκεια της κατάρτισης.

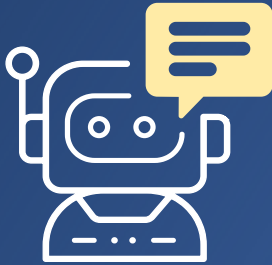
Όταν ρωτήθηκαν σχετικά με την παιδεία στα μέσα ενημέρωσης και τη σχέση με την παραπληροφόρηση των ενηλίκων 55+ σε σύγκριση με άλλες ηλικιακές ομάδες, οι περισσότεροι ερωτηθέντες τόνισαν την έλλειψη δεξιοτήτων λόγω του γεγονότος ότι δεν μεγάλωσαν στην εποχή της τεχνολογίας των ΤΠΕ όπως οι νεότερες γενιές. Ούτε έχουν εμπειρία με μια τόσο ποικιλόμορφη σκηνή των μέσων ενημέρωσης, ούτε κατανοούν τη λειτουργία των κοινωνικών δικτύων και σπάνια συγκρίνουν περισσότερες πηγές. Ιδιαίτερα οι ερωτηθέντες από την Τσεχική Δημοκρατία επεσήμαναν ακόμη ότι σημαντικός όγκος παραπληροφόρησης μοιράζεται προφορικά, από φίλο σε φίλο, ή αποστέλλεται μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Οι ενήλικες 55+ ήταν επίσης χαρακτηρίζονται ως λιγότερο ευέλικτοι στην αλλαγή της γνώμης τους και λιγότερο κινητοποιημένοι να μάθουν νέα πράγματα. Τα συμπεράσματα που πρέπει να βγάλουμε λοιπόν από αυτή την πρακτική είναι να παρέχουμε μεθοδολογία

που ν και της παραπληροφόρησης.θα περιλαμβάνει όρους, εξηγήσεις και εργαλεία που θα είναι όσο το δυνατόν πιο απλά, εύκολα κατανοητά και θα δημιουργούν ένα περιβάλλον διδασκαλίας που θα είναι ασφαλές και ευχάριστο.

Οι δύο τελευταίες ερωτήσεις του ερωτηματολογίου αφορούσαν την εμπειρία των ερωτηθέντων με την εκπαίδευση ή τα μαθήματα σχετικά με την παραπληροφόρηση. Μόνο οι μισοί από αυτούς παραδέχθηκαν ότι παρακολούθησαν κάποια εκπαίδευση/μαθήματα. Οι πρακτικές που χρησιμοποιήθηκαν κατά την εκπαίδευση περιλάμβαναν κυρίως ένα θεωρητικό μέρος που επικεντρώθηκε στους όρους και τους κινδύνους της παραπληροφόρησης και κάποιες δραστηριότητες σχετικά με εργαλεία για τον εντοπισμό της προέλευσης και την επαλήθευση φωτογραφιών και βίντεο, παραδείγματα από την πραγματική ζωή για εκστρατείες παραπληροφόρησης και μη τυπικές διαδραστικές εκπαιδευτικές μεθόδους. Η κατάρτιση τους βοήθησε να ενσωματώσουν νέα εργαλεία και μεθόδους στη διδασκαλία τους και να συνειδητοποιήσουν πόσο σημαντικό είναι να λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαιτερότητες κάθε ομάδας μαθητών.

Το εγχειρίδιο Break the Chain ελπίζει να προσφέρει νέες προοπτικές και έμπνευση σε όλους τους εκπαιδευτές στο δύσκολο και περίπλοκο μονοπάτι της εκπαίδευσης ενηλίκων 55+ στο σύνθετο θέμα των ψευδών ειδήσεων

Κατάλογος όρων

Αρχικά, ας συνοψίσουμε τους κεντρικούς όρους που εμφανίζονται στο πλαίσιο αυτό της σκηνής της παραπληροφόρησης. Κατά τη διαδικασία της κατάρτισης, οι συμμετέχοντες θα πρέπει να γνωρίζουν αυτών των εκφράσεων και να κατανοήσουν το νόημά τους. Το αρχικό κουίζ, σταυρόλεξο ή άλλο διασκεδαστικό παιχνίδι σχετικά με τους όρους μπορεί να χρησιμεύσει ως κίνητρο εισαγωγική δραστηριότητα, καθώς και ως σημαντικό στοιχείο για την ανάλυση των αναγκών σας. Είναι πολύ πιθανό ότι οι μαθητές σας θα είναι εξοικειωμένοι με ορισμένους όρους, αλλά μπορεί να είναι απαραίτητο να αποσαφηνιστεί η σημασία άλλων:

Bot

Ένα πρόγραμμα υπολογιστή που δημιουργεί αυτόματα ψεύτικα προφίλ σε ιστότοπους κοινωνικής δικτύωσης και μπορεί να χρησιμοποιηθεί για αυτόνομη διάδοση, κοινοποίηση και σχολιασμό.

Chain mail

Ένα μαζικά προωθούμενο μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου του οποίου το περιεχόμενο αποτελείται συνήθως από παραπληροφόρηση, φάρσες, προπαγάνδα ή εμπορικές προσφορές και έκκληση για περαιτέρω προώθηση του μηνύματος. Τα αλυσιδωτά μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου μπορεί να περιλαμβάνουν συνημμένα αρχεία με επικίνδυνους κώδικες υπολογιστή (ιούς, δούρειους ίππους) και οι διευθύνσεις ηλεκτρονικού ταχυδρομείου των παραληπτών μπορούν να χρησιμοποιηθούν καταχρηστικά.

Clickbait

Ευαισθητοποιημένος τίτλος ή ένα κομμάτι κειμένου που προκαλεί συναισθηματική αντίδραση, μερικές φορές συνοδευόμενο από μια προκλητική ή συναρπαστική φωτογραφία/βίντεο. Αποσκοπεί στην προσέλκυση της προσοχής και στην ενθάρρυνση των ανθρώπων να κάνουν κλικ σε συνδέσμους προς συγκεκριμένους ιστότοπους που συχνά περιλαμβάνουν διαφημίσεις. Το Ragebait/rage farming είναι ένας τύπος clickbait που προκαλεί αρνητικά συναισθήματα όπως θυμό ή φόβο προκειμένου να αυξήσει την τηλεθέαση ή την αλληλεπίδραση.

Θεωρία συνωμοσίας

Μια θεωρία που εξηγεί ένα γεγονός ή ένα σύνολο περιστάσεων ως αποτέλεσμα μιας μυστικής συνωμοσίας από κάποιες ελίτ αρχές, όπως η κυβέρνηση, μυστικές υπηρεσίες ή οικονομικές ομάδες.

Παραπληροφόρηση

Παραπληροφόρηση που δημιουργείται και διανέμεται με σκοπό την εσκεμμένη παραπλάνηση του αναγνώστη/ακροατή με σκοπό τη χειραγώγηση ή τη σύγχυση της κοινής γνώμης.

Ξωτικά

Ομάδες ανθρώπων που εμφανίστηκαν στον κυβερνοχώρο ως αντίδραση στις δραστηριότητες και τον αντίκτυπο των τρολ. Ελέγχουν τα γεγονότα και καταπολεμούν την παραπληροφόρηση με την απομυθοποίηση. Σε αντίθεση με τις φάρμες τρολ, η δραστηριότητά τους δεν είναι αμειβόμενη.

Fact-checker

Πρόσωπο του οποίου η δουλειά είναι να επαληθεύει τις πραγματικές πληροφορίες, ειδικά σε κάτι που δημοσιεύεται.

Ψευδής διαφήμιση

Οποιαδήποτε διαφήμιση ή προώθηση που διαστρεβλώνει τη φύση, τα χαρακτηριστικά, τις ιδιότητες ή τη γεωγραφική προέλευση αγαθών, υπηρεσιών ή εμπορικών δραστηριοτήτων. Η παραπλανητική ή ψευδής διαφήμιση μπορεί να οδηγήσει τους καταναλωτές στην αγορά προϊόντων που στην πραγματικότητα είναι πλαστά, ελαττωματικά ή ακόμη και επικίνδυνα.

Ψευδείς ειδήσεις

Νέος όρος για ένα είδος παραπληροφόρησης που μιμείται το περιεχόμενο των ειδησεογραφικών μέσων ενημέρωσης. Βασίζεται εν μέρει σε αξιόπιστες πληροφορίες, ώστε να φαίνεται αξιόπιστη, αλλά ο τόνος είναι μάλλον εντυπωσιακός.

Απάτη

Ένα παράδειγμα παραπληροφόρησης με τη μορφή ανησυχητικών αλυσιδωτών μηνυμάτων που ενθαρρύνουν τον αναγνώστη να το ξαναστείλει ή να το μοιραστεί.

Παραπληροφόρηση

Ψευδείς πληροφορίες που μοιράζονται **χωρίς πρόθεση** εξαπάτησης. Τυπικά παραδείγματα είναι οι αστικοί μύθοι - λαϊκές χιουμοριστικές ή τρομακτικές ιστορίες που συνέβησαν "σε έναν φίλο ενός φίλου". Η πρόθεση είναι να μοιραστούν μια συναρπαστική ιστορία με την προσπάθεια να τραβήξουν την προσοχή και όχι να εξαπατήσουν και να χειραγωγήσουν τον αναγνώστη/ ακροατή.

Προπαγάνδα

Η διάδοση πληροφοριών με σκοπό τη σκόπιμη διαμόρφωση των ιδεών, των στάσεων και της συμπεριφοράς του κοινού, ώστε οι αντιδράσεις να είναι σύμφωνες με τις προθέσεις και τις ανάγκες του προπαγανδιστή. Ενώ η λευκή προπαγάνδα (= δημόσιες σχέσεις) χρησιμοποιεί αληθείς και αντικειμενικές πληροφορίες για να επηρεάσει την κοινή γνώμη (π.χ. εκστρατεία εμβολιασμού), τα εργαλεία της μαύρης προπαγάνδας είναι η παραπληροφόρηση ή η σκανδαλοποίηση με σκοπό να σπιλώσει ή να αποδυναμώσει τον αντίπαλο. (Gregor, 2018, σ. 15)

Spam

Μη ζητούμενο μήνυμα, συνήθως ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, που διαδίδεται μαζικά στο Διαδίκτυο. Αρχικά ήταν εμπορικό, αλλά τώρα μπορεί να περιλαμβάνει κάθε είδους χειραγωγικό περιεχόμενο.

Troll

Ένα άτομο που συμμετέχει σε διαδικτυακές συζητήσεις και υποκινεί διαμάχες, προκαλεί και προσβάλλει άλλους συζητητές, αποσπά από το θέμα και τροφοδοτεί τον κυνισμό και τη δυσπιστία σε όλα. Γενικά, οι στόχοι των τρολ είναι να χειραγωγούν το κοινό. γνώμη και να στρέψουν τον πληθυσμό εναντίον του ενός μεταξύ τους. Κάποιοι το κάνουν για διασκέδαση, κάποιοι από αυτούς είναι πληρώνονται γι' αυτή τη δραστηριότητα.

Troll farms

Οργανωμένες ομάδες τρολ που έχουν ως κύριο καθήκον να παράγουν τεράστιο όγκο παραπληροφόρησης και να υπερφορτώνουν τον κυβερνητικό χώρο.

Κίνδυνος της παραπληροφώρησης

"Με το COVID-19, συνειδητοποιήσαμε πολύ γρήγορα ότι βρισκόμασταν σε μια επικοινωνιακή κρίση που δεν είχε ξανασυμβεί ποτέ στο παρελθόν".

(Melissa Fleming, UN Under-Secretary-General for Global Communications)

Γιατί είναι τόσο σημαντικό να αυξηθεί η ευαισθητοποίηση σχετικά με την παραπληροφόρηση και να επιστημανθούν οι προφανείς και οι κρυφοί κίνδυνοί της;

Οι σύγχρονες μέθοδοι διάδοσης της παραπληροφόρησης βασίζονται στη βαθιά γνώση της ψυχολογίας και των ανθρώπινων γνωστικών διεργασιών. Βοηθούν στη στόχευση ενός συγκεκριμένου κοινού και στη διευκόλυνση της απορρόφησης πληροφοριών μέσω μηχανισμών που οι άνθρωποι σπάνια γνωρίζουν. Τα υποβόσκοντα χαρακτηριστικά της παραπληροφόρησης σε συνδυασμό με την έλλειψη ευαισθητοποίησης των πολιτών γίνονται η αδυναμία που υπονομεύει την αντίσταση της κοινωνίας.

Η παραπληροφόρηση δεν αποτελεί πλέον πεδίο εφαρμογής των ευαίσθητων φυλλάδων που παρασύρουν τους αναγνώστες να καταβροχθίσουν τις ζουμερές ιστορίες από τη ζωή των διασημοτήτων. Οι στόχοι έχουν γίνει πιο εκτεταμένοι και οι τεχνικές λιγότερο αποκρυπτογραφημένες. Αντιμετωπίζουμε εκστρατείες παραπληροφόρησης που μπορούν να επηρεάσουν επικίνδυνα τον τρόπο σκέψης μας, να μοιραστούν ψευδείς κατηγορίες, φόβο, μίσος και να οδηγήσουν σε εξτρεμιστικές τάσεις στην κοινωνία.

Ένα από τα πρόσφατα παραδείγματα για το πώς η παραπληροφόρηση τροφοδοτεί αρνητικά συναισθήματα και οδηγεί σε εξωπραγματικές συνέπειες είναι η εξέγερση και η επίθεση στο Καπιτώλιο των ΗΠΑ τον Ιανουάριο του 2021. Οι εμπειρογνώμονες υποστηρίζουν ότι αυτή η ριζοσπαστική και επιθετική συμπεριφορά είναι άμεσο αποτέλεσμα ενός συνεχούς τυμπανοκρουσμού παραπληροφόρησης που ξεκίνησε πριν από τις προεδρικές εκλογές. Η τεχνική αυτή είναι παρόμοια με τη λεγόμενη προπαγάνδα του "μεγάλου ψέματος", η οποία χρησιμοποιείται ευρέως σε όλη την ιστορία, για παράδειγμα χρησιμοποιήθηκε από τον ναζιστή προπαγανδιστή Γκέμπελς πριν και κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, αλλά ποτέ δεν ήταν τόσο αποτελεσματική όσο με το διαδίκτυο ως εργαλείο διάδοσης. Βασικά, οι παραπληροφορητές κατάφεραν να πείσουν τη μεγάλη πλειοψηφία των ψηφοφόρων του Τραμπ ότι στην πραγματικότητα ο Τραμπ κέρδισε τις εκλογές, ότι υπήρξε νοθεία ψηφοφόρων και ότι είναι καθήκον των πολιτών να καταπολεμήσουν την αδικία. (Rash, 2021)

Source: Just Security

Source: Just Security

14

Marjorie Taylor Greene for Congress
Yesterday at 1:59 PM · Public

#StopTheSteal

Sign your Official STOP THE STEAL PETITION!
-- Marjorie

STOP THE BIDEN STEAL!

SIGN YOUR PETITION NOW

MARJORIETAYLORGREENE.COM
STOP THE STEAL - SIGN THE OFFICIAL PETITION

Election officials follow strict rules when it comes to ballot counting, handling and reporting.
Source: Bipartisan Policy Center
See Election Updates

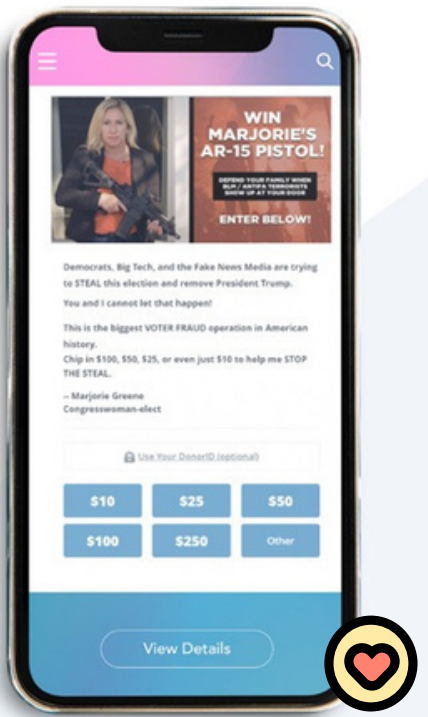
2K

225 Comments 363 Shares

Source: Just Security

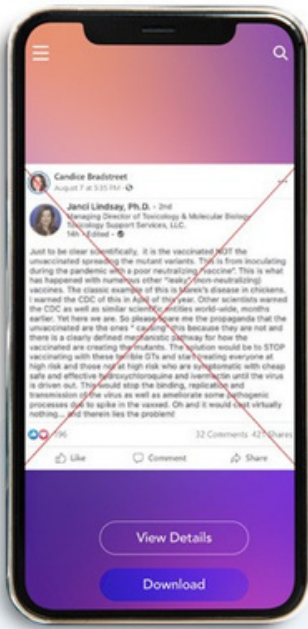
Source: Just Security

Επιπλέον, η παραπληροφόρηση αποτελεί απειλή για την προστασία της υγείας, του περιβάλλοντος και της ασφάλειας των πολιτών της ΕΕ. Επί του παρόντος, το πρόβλημα αυτό έχει αποδειχθεί ιδιαίτερα επικίνδυνο και επιβλαβές στο πλαίσιο του Covid-19, το οποίο δεν είναι μόνο μια πανδημία, αλλά και μια "info- demic" (Sádaba & Salaverria, 2022) ή "disinfo- demic".

Οι προσπάθειες να διαταραχθούν τα επίσημα πορίσματα, οι δηλώσεις και οι συστάσεις σχετικά με την πανδημία Covid-19 ήταν πολυάριθμες. Τα θέματα περιλάμβαναν την προέλευση και την εξάπλωση του ιού (απόδοση ευθυνών στο δίκτυο 5G, στους κατασκευαστές χημικών όπλων ή σε άλλους παράγοντες), ψευδή και παραπλανητικά στατιστικά στοιχεία που συνδέονται με τη συχνότητα εμφάνισης της νόσου και τα ποσοστά θνησιμότητας, οικονομικές επιπτώσεις (σκόπιμη απομόνωση των πολιτών, απάτες που αποσκοπούν στην κλοπή των προσωπικών δεδομένων των ανθρώπων), διακριτική μεταχείριση δημοσιογράφων και αξιόπιστων ειδησεογραφικών μέσων, επικίνδυνη παραπληροφόρηση σχετικά με την πρόληψη, τη διάγνωση και τη θεραπεία (π.χ. π.χ. πόση ούρων αγελάδας για να μην φτάσει ο ιός στους πνεύμονες), πολιτικοποίηση (μονόπλευρη πληροφόρηση για να αναιρεθεί η σημασία γεγονότων που δεν βολεύουν τους φορείς εξουσίας ή πληροφόρηση που αποσκοπεί στην παραπλάνηση για πολιτικό όφελος) ή παραπληροφόρηση με επίκεντρο τις διασημότητες, συμπεριλαμβανομένων ψευδών ιστοριών. (Posetti, 2020) Οι παραπληροφορητές εκμεταλλεύτηκαν την ανασφάλεια του παγκόσμιου ζητήματος της πανδημίας Covid-19, το οποίο είναι ένα τέλειο θέμα για αυτούς τους σκοπούς, και δεν δίστασαν να θέσουν σε κίνδυνο την υγεία και την ασφάλεια των ανθρώπων.

Disinformation targeted at vaccinated population. Debunked by AFP. Source: <https://www.afp.com/en>

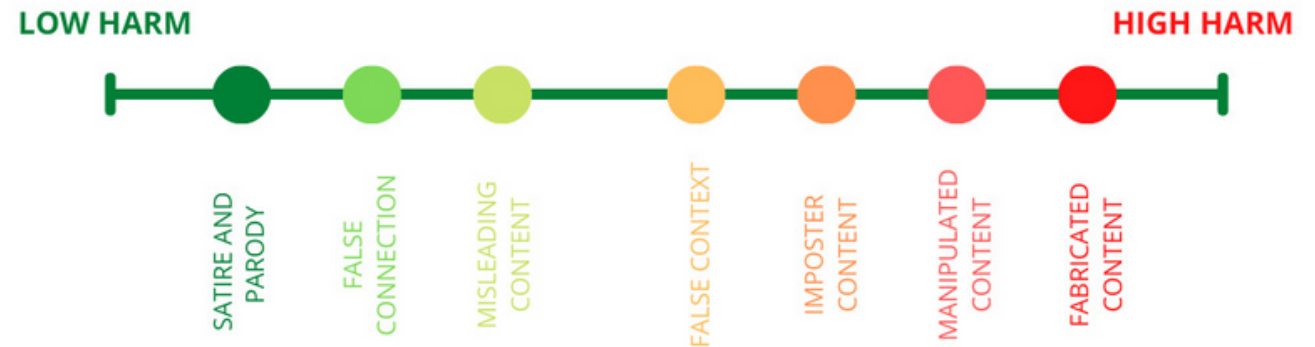
Η παραπληροφόρηση έχει γίνει επίσης ένα επικίνδυνο όπλο που χρησιμοποιείται σε στρατηγικές υβριδικού πολέμου. Το 2022, για πρώτη φορά, δεδομένης της σύγκρουσης στην Ουκρανία, το NATO συμπεριέλαβε "εκστρατείες παραπληροφόρησης, την εργαλειοποίηση της μετανάστευσης και τη χειραγώγηση του ενεργειακού εφοδιασμού και τη χρήση οικονομικού καταναγκασμού" μεταξύ των στρατηγικών και των προκλήσεων του υβριδικού πολέμου την επόμενη δεκαετία. (González, 2022)

Με τη μείωση της εμπιστοσύνης στην κυρίαρχη ενημέρωση και την αυξανόμενη δύναμη της παραπληροφόρησης, η ίδια η δημοκρατία βρίσκεται υπό σοβαρή απειλή. Το δημοκρατικό σύστημα βασίζεται στη φωνή του κοινού. Αλλά από τη στιγμή που δεν μπορούμε να προστατεύσουμε το κοινό από το να χειραγωγείται ώστε να λαμβάνει βλαβερές αποφάσεις, η δημοκρατία χάνει τη σημασία της και αποδεχόμαστε οικειοθελώς την κυριαρχία διαστρεβλωμένων γεγονότων και υπολογιστικών ψεμάτων.

Και παρόλο που το διαδίκτυο είναι μια απίστευτη πηγή πληροφοριών από όλο τον κόσμο και δίνει χώρο σε όποιον θέλει να διαδώσει τις ιδέες του, οι αλγόριθμοι του διαδικτύου οδηγούν στην πραγματικότητα στην απομόνωση σε φυσαλίδες φίλτρων, οι οποίες θα συζητηθούν στις επόμενες ενότητες. Συνακόλουθα, η κοινωνία απειλείται από την πλώωση, την αποσύνθεση της ενότητας, όπου κάθε κόμμα είναι πεπεισμένο για την "αλήθεια" του και πιστεύει ότι το αντίπαλο κόμμα είναι τυφλό σε αυτό που είναι προφανές. Η πολυπολιτισμότητα είναι ένα σοβαρό ζήτημα, διότι μια κοινωνία χωρίς την ικανότητα να βρίσκει συμβιβασμό είναι πιο εύκολο να χειραγωγηθεί.

Τελικά, ο κατακλυσμός και η ταχύτητα της εισροής πληροφοριών μπορεί να οδηγήσει στην απροθυμία να πιστέψουμε οτιδήποτε. Και μια κοινωνία χωρίς όραμα είναι αδύναμη. Από την άλλη πλευρά, αρκεί για τους παραπληροφορητές. Το χάος αποτελεί πρόσφορο έδαφος γι' αυτούς, καθώς είναι έτοιμοι να παράσχουν "σαφείς αν-σφαλείς" και να χειραγωγήσουν την κοινωνία με τη "μόνη αλήθεια" τους.

Φυσικά, διαφορετικοί τύποι παραπληροφόρησης έχουν διαφορετικό επίπεδο δυνητικού κινδύνου για την κοινωνία. Παρακάτω μπορείτε να δείτε μια κλίμακα που αποτυπώνει τους τύπους παραπληροφόρησης και παραπληροφόρησης σε σχέση με τη ζημιά που μπορούν να προκαλέσουν.

Source: adapted from Wardle, 2019.

Σ'ΑΤΙΠΑ Ή ΠΑΡΩΔΪΑ

Δεν υπάρχει πρόθεση πρόκλησης βλάβης, αλλά έχει μια πιθανότητα. Αρχικά μια μορφή τέχνης που δεν προσποιείται ότι είναι αληθινή, αλλά πρέπει να διασκεδάσει και να σχολιάζει κοινωνικά ζητήματα. Ο λόγος για τον οποίο είναι στην κλίμακα της βλάβης είναι το γεγονός ότι μερικές φορές μπορεί να θεωρηθεί λανθασμένα ως γεγονός. Επίσης, η παραπληροφόρηση, που υπερασπίζονται τους εαυτούς τους αρέσει να συγκαλύπτουν την τις πραγματικές τους προθέσεις ως σάτιρα που δεν είχε σκοπό να ληφθεί σοβαρά υπόψη.

ΛΑΝΘΑΣΜ'ΕΝΗ Σ'ΥΝΔΕΣΗ

Όταν οι τίτλοι, τα γραφικά ή οι υπότιτλοι δεν υποστηρίζουν το περιεχόμενο. Τυπικά παραδείγματα είναι τα click-bait που προσπαθούν να μεταφέρουν το περιεχόμενο σε όσο το δυνατόν ευρύτερα ακροατήριο. Κατατάσσονται μάλλον χαμηλά στην αλλά διαφθείρουν τη φήμη του της σοβαρής δημοσιογραφίας.

ΛΑΘΟΣ CONTEXT

Όταν γνήσιο περιεχόμενο μοιράζεται με ψευδές περιεχόμενο κειμενικές πληροφορίες. Ένα τυπικό παράδειγμα είναι ένα φωτογραφία που απεικονίζει ένα άλλο γεγονός, χρόνο και τόπο από αυτό που αναφέρεται στη λεζάντα.

ΑΝΤΙΚΑΝΟΝΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Όταν γνήσιες πηγές υποδύονται από εμάς-γνωστούς λογότυπους ή τις ειδήσεις από καθιερωμένες λισμένες προσωπικότητες ή δημοσιογράφους.

ΧΕΙΡΑΓΩΓΗΜΕΝΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Όταν γενικές πληροφορίες ή εικόνες παραποιούνται. λοποιηθεί για να εξαπατήσει. Ένα μέρος του γνήσιου περιεχομένουμέρος του πραγματικού περιεχομένου αλλοιώνεται. Αυτό σχετίζεται συχνότερα με φωτογραφίες ή βίντεο.

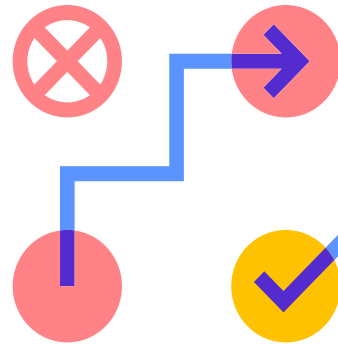
ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΜΕΝΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Νέο περιεχόμενο που είναι 100% ψευδές, κατασκευασμένο και σχεδιαστεί για να εξαπατήσει και να βλάψει.

Η πανταχού παρούσα παραπληροφόρηση δεν επηρεάζει μόνο αυτούς που την πιστεύουν, αλλά δυστυχώς, επηρεαζόμαστε όλοι. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, ο στόχος δεν χρειάζεται να είναι η προώθηση μιας αντίθετης γνώμης. Η υπερφόρτωση του δημόσιου χώρου με παραπληροφόρηση που ο εγκέφαλός μας πρέπει να αντιμετωπίσει, οδηγεί σε παράλυση της κριτικής μας σκέψης. Ακόμα και αν θεωρήσουμε ένα κομμάτι παραπληροφόρησης παράξενο, το ένα μετά το άλλο θα εξαντλήσουν την ικανότητά μας να σκεφτόμαστε κριτικά, καθώς ο εγκέφαλός μας θα είναι, ας πούμε, κουρασμένος και θα παραιτηθεί από την αναζήτηση της αλήθειας. Όταν η κριτική σκέψη παραλύει, καταφεύγουμε of- ten στα υποσυνείδητα αποτυπωμένα "επιχειρήματά" μας, στις πεποιθήσεις μας δηλαδή, που διαμορφώνονται συνειδησιακά από την παραπληροφόρηση. Οι τεχνικές και οι μορφές της είναι πολύπλοκες και θα περιγραφούν λεπτομερώς στις επόμενες σελίδες.

Ιστορικό πλαίσιο της παραπληροφόρησης

Παρόλο που ο όρος είναι αρκετά νέος, η αποσύνθεση αποτελεί μέρος της κοινωνίας μας από την αρχή του πολιτισμένου κόσμου. Τα χαρακτηριστικά της προπαγάνδας, που αρχικά χρησιμοποιήθηκαν κυρίως στον πόλεμο, έχουν καταγραφεί από την αρχαιότητα. Κατανοώντας πώς λειτουργεί ο ανθρώπινος εγκέφαλος και τα συναισθήματα, κάποιος μπορούσε να χειραγωγήσει το κοινό σε όποιες προθέσεις και στόχους είχε, άσχετα αν ήταν ωφέλιμες ή επιζήμιες για την κοινωνία. Ακολουθούν ορισμένα διάσημα παραδείγματα χρήσης της παραπληροφόρησης στην ιστορία:

Ο Μέγας Αλέξανδρος είναι γνωστός για τη λατρεία της προσωπικότητάς του μέσω της εξύψωσης αγαλμάτων, ποιημάτων και νομισμάτων με το πορτραίτο του, το οποίο ήταν προνόμιο των θεών και των θρυλικών ηρώων όπως ο Ηρακλής εκείνη την εποχή. Για να τονώσει το ηθικό των στρατευμάτων του σκηνοθέτησε επίσης "αποκαλύψεις" όπως ένα φίδι με μάσκα ανθρώπου σε απόσταση που θα έπρεπε να κάνει τους στρατιώτες να πιστέψουν ότι ήταν ο Ασκληπιός, ο θεός των θεραπευτών που εμφανίστηκε με μορφή φιδιού, και δεν θα έπρεπε να ανησυχούν για τους τραυματισμούς στη μάχη.

Για περισσότερα από χίλια χρόνια, η Εκκλησία είχε την πιο ισχυρή προπαγάνδα. Ένα από τα αποκορύφωμά ήταν οι Σταυροφορίες τον 11ο αιώνα, όταν ο Πάπας Ουρβανός Β' κατάφερε να προσελκύσει στρατιώτες στην Πρώτη Σταυροφορία υποσχόμενος να συγχωρέσει τις αμαρτίες όσων συμμετείχαν. Οι ιερείς μοιράζονταν πληροφορίες για φρικαλεότητες που διαπράττονταν σε προσκυνητές από μουσουλμάνους, όπως ευνουχισμοί, αποκεφαλισμοί ή ξεκοιλιάσματα, ώστε οι πιστοί να έχουν ένα πρόσχημα για να πολεμήσουν τους άπιστους.

Η ιστορία δείχνει τι καταστροφικές συνέπειες είχε η παραπληροφόρηση κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Οι Ναζί επαναλάμβαναν συνεχώς τις θεωρίες τους για την ανωτερότητα της γερμανικής φυλής και άλλες εθνικές ή πολιτικές ομάδες απεικονίζονταν πολύ αρνητικά. Η έκρηξη των μέσων μαζικής ενημέρωσης με τη μορφή πολυάριθμων εφημερίδων, ραδιοφώνου και τηλεόρασης έφερε τις ιδέες αυτές στο ευρύ κοινό και όλοι γνωρίζουμε το τραγικό αποτέλεσμα που επέφερε στους Εβραίους και σε άλλες επηρεαζόμενες ομάδες.

Οι δεκαετίες του Ψυχρού Πολέμου μεταξύ των ΗΠΑ και της Σοβιετικής Ένωσης έδειξαν πόσο σημαντικός είναι ο διαχωρισμός των ιδιοκτητών των μέσων ενημέρωσης και της πολιτικής εξουσίας. Ωστόσο, τόσο το ανατολικό όσο και το δυτικό μπλοκ χειραγωγούσαν τους πολίτες τους παρέχοντας έναν ασπρόμαυρο κόσμο: εμείς - οι υπερασπιστές κάθε καλού και αυτοί - οι κακοί εχθροί. Η προπαγάνδα του Ψυχρού Πολέμου βασιζόταν έντονα στην πρόκληση φόβου, στην ταμπέλα και στη δαιμονοποίηση και από τις δύο πλευρές και λειτούργησε, παρόλο που από τη δική μας οπτική γωνία ήταν ακόμα μάλλον αφελής και αναγνωρίσιμη.

Ένα άλλο φαινόμενο που συνδέεται συχνά με την παραπληροφόρηση είναι οι θεωρίες συνωμοσίας, βασικά οι ιστορίες συνωμοσίας, δείχνουν πώς οι παραπληροφορητές εκμεταλλεύονται τους μηχανισμούς του ανθρώπινου εγκεφάλου που σπάνια συνειδητοποιούμε. Συνήθως βασίζονται σε ένα γεγονός που έχει αφαιρεθεί από το πλαίσιο και έχει διαστρεβλωθεί ή τροποποιηθεί. Ενώ στο παρελθόν υποστηρίζονταν από ένα μικρό αριθμό του πληθυσμού και αποτελούσαν περίγελο για την πλειοψηφία, τώρα οι θεωρίες συνωμοσίας έχουν γίνει μέρος της **κυρίαρχης κουλτούρας**.

Αν και το περιεχόμενο ποικίλλει ανάλογα με τα τρέχοντα ζητήματα, η ουσία είναι πάντα η πεποίθηση ότι η ζωή μας ελέγχεται από κάποιον άλλον για διάφορους λόγους (εξουσία, χρήματα, μείωση της γονιμότητας...) ή τουλάχιστον ότι είμαστε θύματα ψεμάτων. Το παράλογο σημείο είναι ότι, βασικά, οι συνωμότες κατηγορούν κάποιον άλλον για αυτό που προσπαθούν να κάνουν. Βρίσκοντας πρώτα τον "δράστη", αποσπούν την προσοχή από τους ίδιους και τις προθέσεις τους.

Παραδείγματα θεωριών συνωμοσίας:

- Η Γη είναι επίπεδη και η ιστορία πλαστή.
- Ο κόσμος ελέγχεται από μια προνομιούχα ομάδα ελίτ (ερπετοειδείς, Ιλλουμινάτι, Τζορτζ Σόρος...)
- Τα Chemtrails δεν είναι ίχνη συμπεκνωμένων ατμών αλλά χημικός ψεκασμός που μπορεί να προκαλέσει διάφορες συνέπειες (αποστείρωση, καιρικές συνθήκες χειραγώγηση του καιρού, εξάπλωση της γρίπης...)
- Η συμμορία παιδόφιλων της Χίλαρι Κλίντον κακοποιεί και σκοτώνει παιδιά στο υπόγειο μιας πιτσαρίας.
- Ο Μπιλ Γκέιτς είναι υπεύθυνος για το COVID-19 και θέλει να ελέγξει τον πληθυσμό με μικροτσιπ που περιέχονται στο εμβόλιο.

Source: manipulatori.cz

Έτσι, η παραπληροφόρηση δεν είναι κάτι καινούργιο κάτω από τον ήλιο. Ωστόσο, τώρα οι δημιουργοί της διαθέτουν ένα εργαλείο που δεν έχει προηγούμενο στην ιστορία των μέσων ενημέρωσης και το οποίο έχει διευκολύνει το πρόβλημα του πώς θα φτάσει η παραπληροφόρηση στο ευρύτερο δυνατό κοινό - το διαδικτυο. Η σχεδόν απεριόριστη ελευθερία του λόγου και η δυνατότητα διαμοιρασμού του περιεχομένου στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ή μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου έχει γίνει πρόκληση και η σκοτεινή πλευρά αυτού του μαζικού μέσου. Το περιεχόμενο δεν υφίσταται τη διαδικασία επαλήθευσης όπως στα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης και οι δημιουργοί της παραπληροφόρησης αγνοούν σκόπιμα τις αρχές της σοβαρής δημοσιογραφίας. Βέβαια, παρουσιάζουν το γεγονός αυτό ως πλεονέκτημα σε σχέση με τα παραδοσιακά "λογοκριμένα" μέσα ενημέρωσης, τα οποία, κατά την άποψή τους, κρύβουν την αλήθεια. Ωστόσο, ο στόχος της παραπληροφόρησης και των ψευδών ειδήσεων δεν είναι να ενημερώσουν αλλά να προκαλέσουν σύγχυση, να κατακλύσουν με πληροφορίες και να επιβάλουν αυτό που πρέπει να σκεφτούμε.

Οι στόχοι των παραπληροφορητών

Ζούμε σε έναν κόσμο όπου το να επηρεάζεις τους άλλους είναι κάτι το συνηθισμένο: η διαφήμιση, οι δημόσιες σχέσεις, ακόμη και η πολιτική και η διπλωματία βασίζονται στη δύναμη της επιρροής και η πληροφόρηση είναι το νόμιμο εργαλείο τους. Οι παραπληροφορητές προσποιούνται ότι ενεργούν με τον ίδιο τρόπο, ωστόσο χρησιμοποιούν σκόπιμα το ψέμα για να επιτύχουν τους στόχους τους.

Σε γενικές γραμμές, ο κοινός στόχος της παραπληροφόρησης είναι η εξάπλωση της επιρροής και η απομάκρυνση του κοινού από την τεκμηριωμένη και λογική κρίση. Οι λόγοι μπορεί να είναι διαφορετικοί, όπως και η σημασία της ζημίας που προκαλείται στην κοινωνία. Πολύ συχνά οι παραπληροφορητές συνδυάζουν

τις τεχνικές και τους στόχους για να επιτευχθεί το υψηλότερο αποτέλεσμα και να παραμείνει απρόβλεπτη. Γι' αυτό είναι σημαντικό να κατανοήσουμε τα κίνητρα και τις αρχές της παραπληροφόρησης. (Κυβερνητική Υπηρεσία Επικοινωνίας)

Οι πιο συνηθισμένοι λόγοι είναι:

Είναι σημαντικό να επισημανθεί εδώ ότι, ειδικά με σκοπό την απαξίωση, την πόλωση και την υπονόμηση της εθνικής ευημερίας και ασφάλειας, ο στόχος δεν είναι να πεισθεί το κοινό για την αντίθετη "αλήθεια" και την πλήρη αποδοχή της παραπληροφόρησης. Αλλά μάλλον η υπερφόρτωση με τόσες πολλές πληροφορίες ώστε ο εγκέφαλος απλά να τα παρατήρει και να γίνει δύσπιστος προς τα πάντα και τους πάντες. Και πάλι, τότε είναι που η χειραγώγηση μπορεί να πιάσει τόπο.

Λόγος της παραπληροφόρησης	Χαρακτηριστικά
Οικονομικοί λόγοι	Ο στόχος είναι το οικονομικό κέρδος. Τυπικά παραδείγματα είναι τα clickbaits. Καθώς η εμβέλεια μιας διαφήμισης στο διαδίκτυο εκτιμάται από τον αριθμό των κλικ, οι δημιουργοί των clickbaits θα χρησιμοποιήσουν κάθε αποτελεσματική μέθοδο για να προσελκύσουν τους ανθρώπους να κάνουν κλικ σε αυτήν.
Εξαπάτηση του συστήματος	Ο στόχος είναι να κερδίσουν τον σεβασμό ή μια προσωπική πρόκληση να είναι πιο έξυπνοι από το σύστημα. Η παραβίαση κρίσιμων συστημάτων, η διαρροή εμπιστευτικού υλικού, η κατάχρηση αλγορίθμων ή άλλων ψηφιακών συστημάτων είναι συνήθως οι δευτερεύουσες επιπτώσεις.
Απαξίωση	Ο στόχος είναι να επηρεαστεί η αξιοπιστία, η αξιοπιστία και η φήμη ενός προσώπου ή ενός οργανισμού. Μέσω ψεμάτων ή διαστρεβλωμένης αλήθειας, οι παραπληροφορητές προσπαθούν να απαξιώσουν τον θύμα και να κλονίσουν την κοινή γνώμη. Είναι ο πιο κοινός στόχος της παραπληροφόρησης και συμπληρώνει άλλες προθέσεις όπως η πόλωση της κοινωνίας και η πληροφόρηση επιχείρησης.
Πόλωση	Ο στόχος είναι να εντείνουν τις συγκρούσεις τροφοδοτώντας τις. Η τακτική είναι να προκαλέσουν τόσο μέρη της διαμάχης, ώστε να μην υπάρχει χώρος για μια εποικοδομητική μετριοπαθή συμβιβασμό. Τα ευαίσθητα θέματα (μετανάστευση, εμβολιασμός κ.λπ.) φουντώνουν από τρολ ή bots, ώστε να προκαλούν συγκρούσεις αντί για εποικοδομητικό διάλογο. Είναι γνωστό ότι γεγονός ότι μια διαιρεμένη κοινωνία είναι πιο εύκολο να χειραγωγηθεί
Υπονόμηση της εθνικής ευημερίας και ασφάλειας	Ο στόχος είναι να πληγεί η φήμη των κρατικών θεσμών και εκπροσώπων και να υποστηριχθούν οι στόχοι της εξωτερικής πολιτικής ενός εχθρικού κράτους. Οι συνέπειες είναι παρόμοιες με την πόλωση - δυσπιστία στην εξουσία, διχασμένος πληθυσμός που δεν μπορεί να καταλήξει σε συμβιβασμό και διατάραξη των συμμαχιών (και συνεπώς της ισχύος) των κρατών.

Τεχνικές παραπληροφόρησης

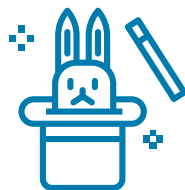
Υπάρχουν τόσα πολλά παραδείγματα διαφορετικών τρόπων χειραγώγησης του περιεχομένου, που είναι σχεδόν αδύνατο να τα συνοψίσουμε σε μία αρχή. Είναι ευκολότερο να αναλύσετε τις τεχνικές και να τις περιγράψετε ξεχωριστά, ώστε οι μαθητές σας να κατανοήσουν καλύτερα τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουμε.

Οι τεχνικές θα μπορούσαν να συνοψιστούν σε μια βασική μοντέλο που ονομάζεται FIRST:

1. Ψευδές περιεχόμενο - χειραγωγημένο περιεχόμενο, π.χ. φωτογραφίες που έχουν υποστεί επεξεργασία σε Photoshop ή πλαστά έγγραφα
2. Ταυτότητα - ψευδής ή μη αναφερόμενη πηγή, ψεύτικα προφίλ σε ιστότοπους κοινωνικής δικτύωσης, ανώνυμος συγγραφέας
3. Ρητορική - μεροληπτικά, προκλητικά ή ψευδή επιχειρήματα
4. Συμβολισμός - εκμετάλλευση της συμβολικής αξίας των γεγονότων, π.χ. τρομοκρατικές επιθέσεις, ναζισμός
5. Τεχνολογία - εκμετάλλευση τεχνολογικών πλεονεκτημάτων, π.χ. bots που ενισχύουν τα μηνύματα

Όπως και με τους στόχους, οι τεχνικές μπορούν να συνδυαστούν, και συνήθως συνδυάζονται, χειραγωγώντας το περιεχόμενο ώστε να είναι όσο το δυνατόν πιο πειστικό.

Τυπικά τεχνάσματα χειραγώγησης για την παραπληροφόρηση

Υπενθυμίστε στους μαθητές σας ότι οι παραπληροφορητές είναι εκπαιδευμένοι επαγγελματίες που χρησιμοποιούν αποδεδειγμένες μεθόδους βασισμένες στην επιστημονική έρευνα του ανθρώπινου εγκεφάλου και των γνωστικών διαδικασιών. Όταν αξιολογούμε μια πληροφορία, θα πρέπει να προσέχουμε τα τυπικά σημάδια των τάσεων χειραγώγησης:

Ο στόχος της παραπληροφόρησης είναι να διεγείρει τα συναισθήματα των αναγνωστών της (φόβος, θυμός, αποστροφή, αντιπάθεια, γελοιοποίηση, συμπόνια, επιθυμία για πλούτο...) που απενεργοποιούν τη λογική σκέψη. Εκφράσεις με αρνητική χροιά χρησιμοποιούνται για να τροφοδοτήσουν τα συναισθήματα. (Ναζί, κατσαρίδα...) Οι ψεύτικες ειδήσεις είναι ουσιαστικά ένα είδος δημοσιογραφίας ταμπλόιντ που επωφελείται από την τάση μας να μας ελκύουν τα σκάνδαλα, οι συγκινήσεις, το έγκλημα, η ιστορία, οι δυστυχίες άλλων ανθρώπων - δηλαδή οτιδήποτε μπορεί να παρουσιαστεί συναισθηματικά.

Η προκατάληψη επιβεβαίωσης είναι ένα χαρακτηριστικό του ανθρώπινου εγκεφάλου που θα περιγραφεί σε περισσότερες

λεπτομέρειες στο κεφάλαιο σχετικά με τις γνωστικές διαδικασίες. Παρόλο που οι παραπληροφορητές δεν χρειάζεται να το πιστεύουν οι ίδιοι, θα λένε σκόπιμα αυτό που πιστεύει (και άρα θέλει να ακούσει) η δημοσιότητα-στόχος.

Εκμετάλλευση και ενίσχυση των stereotypes. (π.χ. οι μουσουλμάνοι είναι τρομοκράτες./ Οι Ρομά εκμεταλλεύονται τα επιδόματα πρόνοιας...) Τα στερεότυπα δεν είναι κακά στον πυρήνα τους. Μας βοηθούν να προσανατολιστούμε σε έναν πολύπλοκο κόσμο απλοποιώντας και αποδίδοντας μια κατηγορία σε πράγματα, γεγονότα ή ανθρώπους. Ωστόσο, πρέπει πάντα να έχουμε κατά νου ότι η γενίκευση μπορεί να είναι επικίνδυνη και ότι τίποτα δεν είναι ασπρόμαυρο. ΔΕΝ είναι ΟΛΟΙ οι μουσουλμάνοι ριζοσπάστες φονταμενταλιστές και ΔΕΝ εκμεταλλεύονται όλοι οι Ρομά τα προνοιακά επιδόματα. Ισχυριζόμενοι ότι θα μπορούσαμε να πλήξουμε όσους προσπαθούν να διαψεύσουν το στερεότυπο. Το πραγματικό πρόβλημα προκύπτει όταν τα στερεότυπα απο-ανθρωποποιούν τους ανθρώπους, γεγονός που μπορεί τελικά να οδηγήσει σε διακρίσεις και βία. Ένα γνωστό παράδειγμα θυμάτων ψευδών στερεοτύπων που οδήγησαν σε τρομερές συνέπειες είναι οι Εβραίοι κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Επισήμανση. Η χρήση πολλών χαρακτηριστικών και ονομάτων για άτομα ή ομάδες με σκοπό την πρόκληση αρνητικών συναισθημάτων όπως η αποστροφή. Συνδέεται με τη δημιουργία στερεοτύπων.

Μετατόπιση ευθυνών. Η επίρριψη ευθυνών σε ένα ακατάλληλο άτομο ή μια ομάδα (όπως ένα ίδρυμα ή μια οργάνωση) για τα τρέχοντα προβλήματα στην κοινωνία με τη χρήση άλλων τεχνάσματα, όπως η ταμπέλα, η γελοιοποίηση, η ταπείνωση ή η ψευδής

ερμηνεία των απόψεων των "μαύρων προβάτων".

Επεξεργασία φωτογραφιών και βίντεο. Οι φωτογραφίες και τα βίντεο χρησιμοποιούνται μαζί με τα άρθρα για την απόδειξη και την υποστήριξη της δήλωσης. Ενώ η νεότερη γενιά μπορεί εύκολα να φανταστεί τι τεχνολογία διαθέτουμε σήμερα για να τροποποιήσουμε το πρωτότυπο, οι παλαιότερες γενιές μπορεί να έχουν προβλήματα να αμφισβητήσουν αυτό που μπορούν να δουν "με τα ίδια τους τα μάτια". Εκτός από την επεξεργασία των χρωμάτων, της αντίθεσης και του φωτισμού ή τη διαγραφή ανεπιθύμητων αντικειμένων ή προσώπων από μια φωτογραφία, ποτέ δεν ήταν πιο εύκολο να συνδυάσετε περισσότερες λήψεις ή τα μέρη τους σε μια εντελώς νέα φωτογραφία και να δημιουργήσετε ένα φωτομοντάζ. Ταυτόχρονα, αν πρόκειται για μια ποιοτική δουλειά, απλά δεν είναι δυνατόν να αναγνωριστεί αν πρόκειται για μια αυθεντική φωτογραφία ή για πλαστογραφία. Ωστόσο, η επεξεργασία δεν είναι συνήθως απαραίτητη. Η τοποθέτηση οπτικοακουστικού υλικού σε άλλο πλαίσιο είναι συχνά αρκετή. Ο κίνδυνος των παραποιημένων φωτογραφιών και βίντεο είναι ότι όλοι μας είμαστε επιρρεπείς σε δυσ-πληροφορίες που υποστηρίζονται από οπτικά μέσα. Τα οπτικά μέσα ενισχύουν γενικά την ικανότητά μας να ανακαλούμε πληροφορίες, γι' αυτό και αποτελούν αναπόσπαστο μέρος κάθε περιεχομένου των μέσων ενημέρωσης, συμπεριλαμβανομένων των ψευδών ειδήσεων.

Μη επαληθευμένα ή μη επαληθεύσιμα στοιχεία. ("με τα ίδια μου τα μάτια" αποδεικτικά στοιχεία, χωρίς ή με ψεύτικη πηγή)

Πόλωση. Το χάσμα μεταξύ ΕΜΕΙΣ εναντίον ΑΥΤΩΝ βαθαίνει σκόπιμα. Γίνεται έκκληση να καταπολεμηθούν οι αντίθετες απόψεις αντί να ενθαρρυνθεί η εξεύρεση συμβιβασμού.

Υπονοώντας πρόθεση. Παρόλο που οι απομωφωτές μπαίνουν στη θέση των ανοιχτών ματιών, προτείνουν έμμεσα τι πρέπει να σκεφτούμε. Τα ρητορικά ερωτήματα χρησιμοποιούνται μερικές φορές για να υπονοήσουν πώς πρέπει να προσεγγίσουμε το θέμα. ("Να το ανεχτούμε αυτό;")

Καλούν σε δράση αντί να παρέχουν απλώς πληροφορίες. Συχνά υπονοεί ριζοσπαστικοποίηση, ακόμη και βία.

Πλάνη - Λογικό σφάλμα στη συλλογιστική ή μη έγκυρη κίνηση στην κατασκευή ενός επιχειρήματος. Ορισμένες χρησιμοποιούνται ακούσια λόγω κάποιων περιορισμών του ομιλητή, αλλά οι παραπληροφορητές τις χρησιμοποιούν σκόπιμα για να χειραγωγήσουν ή να πείσουν με παραπλάνηση. Τα πιο ευρέως χρησιμοποιούμενα παραδείγματα πλάνης είναι τα εξής:

Whataboutism - επιχείρημα αντεπίθεσης που αποκλίνει από το θέμα της συζήτησης. Πρόκειται για παραβίαση μιας λογικής απόδειξης που επηρεάζει τα συναισθήματα και όχι τη λογική. Στόχος είναι να υποβαθμιστεί ο αντίπαλος συζητητής ή ολόκληρη η συζήτηση.

Επιχειρηματολογία: "Οι γυναίκες αντιμετωπίζουν σεξισμό στον εργασιακό χώρο". Πλάνη: "Και οι άνδρες; Κι αυτοί αγωνίζονται".

Ψευδές δίλημμα - ένα ζήτημα απλοποιείται στην ύπαρξη δύο αντιφατικών επιλογών μόνο, τίποτα άλλο.

"Όποιος δεν είναι μαζί μας, είναι εναντίον μας".

Ο ρόλος του διαδικτύου και οι αλλαγές στον κόσμο των μέσων ενημέρωσης

Ο κόσμος των μέσων ενημέρωσης έχει αλλάξει ραγδαία τις τελευταίες δεκαετίες. Τα έντυπα μέσα ενημέρωσης βρίσκονται στα πρόθυρα του αφανισμού, ιδίως ο ημερήσιος τύπος, λόγω της αδυναμίας του να συμβαδίσει με την ταχύτητα του Διαδικτύου. Σε παγκόσμιο επίπεδο, η εμπιστοσύνη στα παραδοσιακά κυρίαρχα μέσα ενημέρωσης μειώνεται. Ο ανεξάντλητος αριθμός των μέσων ενημέρωσης που κατακλύζουν το δημόσιο χώρο καθώς και η επιρροή των εκστρατειών παραπληροφόρησης που προσπαθούν σκληρά να δυσφημίσουν τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης είναι οι πιθανότεροι λόγοι. Η στρατηγική των παραπληροφορητών είναι προφανής: Πρώτον - να κάνουν τους ανθρώπους να αμφιβάλουν για τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης, δεύτερον - να προσφέρουν μια σαφή και ξεκάθαρη εναλλακτική λύση.

Αν και η παραπληροφόρηση δεν είναι κάτι καινούργιο στην ιστορία της ανθρωπότητας, ποτέ δεν υπήρξε ένα τόσο ισχυρό και γρήγορο εργαλείο για τη διάδοσή της όσο το διαδίκτυο. Μέσα σε ελάχιστο χρόνο η παραπληροφόρηση μπορεί να φτάσει στο κοινό από όλο τον κόσμο, ενώ η δυνατότητα και η προθυμία για διαμοιρασμό της με ένα κλικ επιτρέπει την εμβέλεια που δεν ήταν καν νοητή την εποχή των παραδοσιακών μέσων ενημέρωσης. Από τη μία πλευρά, είναι καταπληκτικό να έχεις πρόσβαση σε διαφορετικές κοσμοθεωρίες, θεωρίες και απόψεις. Από την άλλη πλευρά, οι πηγές που προσφέρουν το ένα

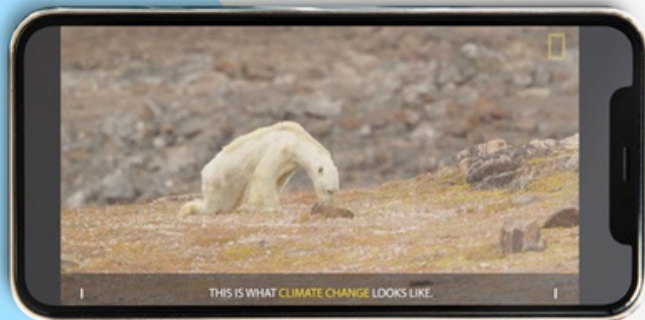
Μεροληψία επιβεβαίωσης - επιλογή των επιχειρημάτων που υποστηρίζουν τη θέση μας και αγνόηση εκείνων που την απορρίπτουν

Μεροληπτικό δείγμα - γενίκευση με βάση ένα δείγμα του πληθυσμού που είναι μεροληπτικό και επομένως όχι αντιπροσωπευτικό

και μόνο "μη λογοκριμένη αλήθεια" δεν υφίστανται τις διαδικασίες που εξασφάλιζαν την αντικειμενικότητα των μέσων ενημέρωσης στο παρελθόν. Βασικά, τώρα πρέπει εν μέρει να κάνουμε τη δουλειά των δημοσιογράφων και των fast-checkers αν δεν θέλουμε να αποδεχτούμε το γεγονός ότι ορισμένα μέσα ενημέρωσης έχουν δεσμευτεί να τηρούν τον **κώδικα δεοντολογίας**.

Τα παραδοσιακά αντικειμενικά μέσα ενημέρωσης βρίσκονται σε δύσκολη θέση. Οι ποιοτικές ειδήσεις έχουν να αντιμετωπίσουν τον ανταγωνισμό των πιο ψυχαγωγικών πλατφορμών και δυστυχώς, η σοβαρή δημοσιογραφία απλά "δεν πουλάει". Η κοινή γνώμη συνήθισε το γεγονός ότι αν δεν μας αρέσει το περιεχόμενο των μέσων ενημέρωσης, απλά βρίσκουμε κάποιο άλλο που να ανταποκρίνεται στη γνώμη μας ή στη φιλοσοφία ζωής μας. Το πρόβλημα είναι ότι η πρόθεση των προκατειλημμένων μέσων ενημέρωσης δεν είναι να ενημερώνουν αλλά να παρέχουν το περιεχόμενο που θέλει να ακούσει το κοινό-στόχος. Αυτό δεν αφήνει σχεδόν καθόλου χώρο για κριτική σκέψη.

Όταν μιλάτε για σοβαρή δημοσιογραφία, είναι σημαντικό να τονίσετε στους μαθητές σας ότι κανείς δεν είναι τέλειος και το επάγγελμα του δημοσιογράφου δεν αποτελεί εξαίρεση. Κάτω από την πίεση του χρόνου, τις υψηλές απαιτήσεις και τον ανταγωνισμό, μπορεί να συμβεί ακόμη και σε σοβαρά μέσα ενημέρωσης να κάνουν λάθη ή να εξαπατηθούν από παραπληροφόρηση. Οι δημοσιογράφοι είναι εκτεθειμένοι στο συνεχές δίλημμα μεταξύ ποιότητας και ταχύτητας, το οποίο είναι βασικό στον σημερινό κόσμο του διαδικτύου. Δεν υπάρχει πάντα χρόνος να ελέγξουν όλες τις πληροφορίες και να συμβαδίσουν με την εφευρετικότητα των παραπληροφορητών. Μερικές φορές ακόμη και οι επαληθευμένες πληροφορίες μπορεί αργότερα να αποδειχθούν αναληθείς ή

προκατειλημμένος. Αυτό που έχει σημασία είναι η πρόθεση και η αντίδραση του δημοσιογράφου στο λάθος. Η προθυμία να παραδεχτεί το λάθος και την ατέλεια και να διορθώσει τα πράγματα είναι ζωτικής σημασίας.

Ένα γνωστό ολίστημα των σοβαρών μέσων ενημέρωσης μπορεί να είναι από την περίπτωση του βίντεο με την πολική αρκούδα.

National Geographic από το 2017. Σε μια προσπάθεια να αυξήσει την ευαισθητοποίηση και να ανακινήσει τα συναισθήματα σχετικά με το σοβαρό ζήτημα της κλιματικής αλλαγής και της παγκόσμιας αλ warming, οι δημοσιογράφοι από το αλλιώς ένα από τα πιο σεβαστές εκδόσεις, παρέδωσαν το βίντεο με τη λεζάντα "Αυτή είναι η κλιματική αλλαγή μοιάζει". Παρόλο που υπάρχουν στέρεες επιστημονικές αποδείξεις science που συνδέει το λιώσιμο των θαλάσσιων πάγων και τη μείωση της πο-πληθυσμών των αρκούδων, έπρεπε να αντιμετωπίσουν επικρίσεις...

από την επιστημονική άποψη ότι δεν μπορεί να αποδειχθεί ποια είναι η αιτία της συγκεκριμένης πολιτικής κατάστασης της πολικής αρκούδας. Το National Geographic τότε ζήτησε συγγνώμη που δεν έπρεπε να συνδέσει το λιμοκτονία της πολικής αρκούδας άμεσα με την κλιματική αλλαγή και επεξεργάστηκε το βίντεο. (McGwin, 2018), η αξιοπιστία των μέσων ενημέρωσης υπέστη ζημιά, αν και η πρόθεση να ενθαρρυνθεί η συζήτηση συζητήσεις σχετικά με τις επιπτώσεις της υπερθέρμανσης του πλανήτη στην περιβάλλον της Αρκτικής ήταν ευγενής. Για να διατηρηθεί η την αξιοπιστία των μέσων ενημέρωσης, θα πρέπει να απέχουν εντελώς

από τις χειραγωγικές μεθόδους και τεχνικές που χρησιμοποιούν οι παραπληροφορητές. Και όταν συμβαίνει ένα λάθος, θα πρέπει να εξηγούν το παράπτωμα και να το διορθώνουν, διότι οι παραπληροφορητές περιμένουν μια ευκαιρία για να δυσφημίσουν τα σοβαρά μέσα ενημέρωσης.

Είναι επίσης σημαντικό να αναφέρετε στους μαθητές σας ότι οι ιστότοποι παραπληροφόρησης και οι ψευδείς ειδήσεις συχνά μιμούνται το σχεδιασμό των σοβαρών μέσων ενημέρωσης για να προκαλέσουν σύγχυση σε όσο το δυνατόν περισσότερους ανθρώπους. Για παράδειγμα, κατά τη διάρκεια των εκστρατειών πριν από τις προεδρικές εκλογές στις ΗΠΑ το 2016, ένας από τους ιστότοπους που εκτόξευσε τις ψευδείς ειδήσεις (π.χ. ο Πάπας Φραγκίσκος απαγορεύει στους καθολικούς να ψηφίσουν τη Χίλαρι Κλίντον) ονομαζόταν NewYork-TimesPolitics.com και έμοιαζε σχεδόν πανομοιότυπος με τον σοβαρό ημερήσιο Τύπο New York Times. Στην πραγματικότητα, οι συντάκτες ήταν μια ομάδα εφήβων από μια μικρή μακεδονική πόλη που διψούσε για κέρδη και μοιράστηκαν τον ιστότοπό τους παραπληροφόρησης σε ομάδες υπέρ του Trump στο Facebook. Οι "ειδήσεις" που μοιράζονταν οι αναγνώστες έφτασαν σε ταχύτητα χιονοστιβάδας και πριν αντιδράσουν η Google και το Facebook, υπό δημόσιο πρεσβευτή, η ζημιά είχε γίνει ανεπανόρθωτη. (Gregor, 2018, σ. 48)

Τα τελευταία δύο χρόνια παρατηρείται μια άνοδος των λεγόμενων "εναλλακτικών" μέσων ενημέρωσης που προσφέρουν "τη μία και μοναδική αλήθεια", η οποία "σκόπιμα κρατήθηκε μυστική από εμάς" από τα επίσημα μέσα ενημέρωσης και την άρχουσα ελίτ. Πρόκειται για άλλο ένα παράδειγμα του πώς οι παραπληροφορητές εκμεταλλεύονται την τρέχουσα κατάσταση και ατμόσφαιρα στην κοινωνία και τη χρησιμοποιούν για τα δικά τους οφέλη. Αυτή η "νέα εκδοχή της πραγματικότητας", δυστυχώς, βασίζεται συχνά σε τεχνικές χειραγώγησης, όπως δείχνουν οι έρευνες, με τη μυθοπλασία, τη μετατόπιση ευθυνών, την ετικετοποίηση και το παιχνίδι με τα συναισθήματα να είναι οι πιο συχνά χρησιμοποιούμενες τεχνικές. (Gregor, 2018, σ. 59)

Η δύναμη του διαδικτύου και το γεγονός ότι μπορούμε να βρούμε απαντήσεις σε οτιδήποτε μέσα σε λίγα δευτερόλεπτα μπορεί να μας οδηγήσει στην εσφαλμένη πεποίθηση ότι εμείς

δεν χρειάζονται πλέον ειδικούς. Ούτε η επιστημονική γλώσσα που χτίζει ένα φράγμα μεταξύ των αποτελεσμάτων της επιστημονικής έρευνας και του γενικού κοινού βοηθάει. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο αυτή η εποχή είναι μερικές φορές μεταπραγματική. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν έχουμε πρόσβαση σε επιστημονικά αποδεδειγμένα γεγονότα, σημαίνει απλώς ότι δεν τα εμπιστευόμαστε.

Disinform-απολαμβάνουν αυτή την κατάσταση, καθώς είναι το ιδανικό έδαφος για χειραγώγηση. Δεν είναι λοιπόν περίεργο που η τακτική τους είναι να να πυροδοτήσουν τη δυσπιστία μας στις υπάρχουσες επίσημες δομές.

Η δημοτικότητα της παραπληροφόρησης και της συνωμοσίας θεωριών, και ιδιαίτερα η διείσδυσή τους σε στα κυρίαρχα μέσα ενημέρωσης, είναι επίσης συμπτώματα μιας βαθύτερης κοινωνικής κρίσης, μιας διάβρωσης της εμπιστοσύνης στην τρα-στους παραδοσιακούς θεσμούς, και η σύγχυση σχετικά με τις αλλαγές στο χώρο της πληροφόρησης.

Ως εκ τούτου, για να περιορίσουμε τον αρνητικό αντίκτυπο της παραπληροφόρησης στην κοινωνία δεν αρκεί η διάψευσή της ή η καταστολή της αρχικής της αλλά και να επικεντρωθούμε σε μακροπρόθεσμες και ασφαλείς λύσεις. (Hořejš, 2022)

Αξιόπιστες πηγές

Όταν διδάσκετε για τις αξιόπιστες πηγές, να είστε έτοιμοι ότι μπορεί να υπάρξουν κάποιες φωνές που αμφισβητούν τα επίσημα μέσα ενημέρωσης - όπως τα "εναλλακτικά" μέσα ενημέρωσης τους συμβουλεύουν να κάνουν. Έρευνες στις ΗΠΑ δείχνουν, δυστυχώς, ότι οι χρήστες του Facebook πιστεύουν περισσότερο τις πληροφορίες όταν αυτές μοιράζονται από έναν "αξιόπιστο person" (ο οποίος είναι αμφισβητήσιμος) παρά όταν η πηγή είναι ένας αξιόπιστος οργανισμός. Ως αποτέλεσμα, αν η πληροφορία μοιράστηκε από ένα πρόσωπο που εμπιστεύονται οι χρήστες, δεν είχε σημασία ότι η πηγή ήταν ψεύτικη. (NORC, 2018) Αυτό θέτει την εξουσία των σοβαρών μέσων ενημέρωσης σε μια δύσκολη κατάσταση.

Διδάξτε στους μαθητές σας πώς να αναγνωρίζουν τα χαρακτηριστικά μιας αξιόπιστης πηγής, αλλά ταυτόχρονα συζητήστε πόσο δύσκολο και χρονοβόρο είναι να ελέγχετε κάθε είδηση. Αν οι μαθητές σας βρίσκονται στη φάση που εμπιστεύονται τους ιστότοπους ελέγχου γεγονότων, υπενθυμίστε τους ότι υπάρχουν επαγγελματίες ελεγκτές γεγονότων που επενδύουν το χρόνο και την ενέργειά τους για να διαψεύσουν την παραπληροφόρηση. Πριν απορροφηθούν στη δική τους έρευνα, οι μαθητές σας έχουν την ευκαιρία να ελέγξουν αν οι επαγγελματίες δεν έχουν κάνει τη δουλειά για αυτούς.

Αν το μάθημά σας το επιτρέπει, είναι μια καλή πρακτική να προσκαλέσετε επαγγελματίες από το χώρο της σοβαρής δημοσιογραφίας ή του ελέγχου των γεγονότων να περιγράψουν τη δική τους εμπειρία με την παραπληροφόρηση και τις ψευδείς ειδήσεις.

Υπενθυμίστε στους μαθητές σας

Τείνουμε φυσικά να επιλέγουμε πληροφορίες που υποστηρίζουν τη γνώμη ή την κοσμοθεωρία μας. Μην αγνοείτε τη γνώμη ενός ειδικού μόνο και μόνο επειδή δεν ταιριάζει με την πεποίθησή σας.

Λάβετε υπόψη σας ότι οι ειδικοί και οι επαγγελματίες δημοσιογράφοι είναι επίσης άνθρωποι και μπορεί να κάνουν λάθη. Ωστόσο, η εκπαίδευση και η πρακτική τους αποτελούν εγγύηση ότι η εμπειρογνωμοσύνη τους θα είναι πιο κοντά στην αλήθεια από τη γνώμη που διαμόρφωσε κάποιος διαβάζοντας μερικά άρθρα στο διαδίκτυο. Και οι προθέσεις είναι σημαντικές. Ενώ ένας ειδικός θα προσπαθήσει να προωθήσει τις πληροφορίες που έχουν ελεγχθεί με νόμιμα εργαλεία, ο στόχος του παραπληροφορητή θα είναι ακριβώς ο αντίθετος.

Το ίδιο ισχύει και για τις αξιόπιστες πηγές, γενικά. Επισημάνετε ότι είναι αδύνατο να αναφέρετε μια 100% αξιόπιστη πηγή. Αν οι άνθρωποι προσπαθήσουν να βρουν βεβαιότητα σε αυτό, θα απογοητευτούν. Ωστόσο, η γνώση της αρχής της παραπληροφόρησης θα μειώσει τον κίνδυνο να χειραγωγηθούν και να πιστέψουν ψευδείς ειδήσεις.

Το να έχουμε ισχυρή γνώμη δεν σημαίνει ότι καταλαβαίνουμε το θέμα! Προσπαθήστε να διακρίνετε μεταξύ μιας γνώμης και ενός γεγονότος.

Η φωνή σας έχει αξία σε μια δημοκρατική κοινωνία. Ωστόσο, θα πρέπει να παραδεχτείτε ότι η ανάλυση της κατάστασης από τον απλό άνθρωπο δεν χρειάζεται να λάβει υπόψη της όλους τους παράγοντες.

Βασικά, δεν υπάρχει σωστή ή λανθασμένη συμπεριφορά, διότι κρίνεται πάντα με βάση κάποιο πρότυπο. Γενικά, οι ψυχολόγοι έχουν θεωρήσει τις στάσεις ως σωστές ή προ-βλεπόμενες στο βαθμό που θεωρούνται ωφέλιμες για τη σωματική ή ψυχολογική ευημερία κάποιου. (Nickerson, 2022) Μπορείτε να διαβεβαιώσετε τους μαθητές σας ότι η ευημερία της κοινωνίας αποτελεί προτεραιότητα για εσάς.

Πλατφόρμες για τη διάδοση της παραπληροφόρησης

Στο προηγούμενο κεφάλαιο αναφερθήκαμε στο πρόβλημα των ιστοσελίδων παραπληροφόρησης, των "εναλλακτικών μέσων", όπως αυτοαποκαλούνται, που παρουσιάζονται ως οι πηγές πληροφόρησης που τα "επίσημα διεφθαρμένα μέσα ενημέρωσης" θέλουν να αποκρύψουν από το κοινό. Υπήρξε μια συζήτηση για το αν πρέπει να απαγορευτούν αυτοί οι ιστότοποι και σε ορισμένες χώρες οι πάροχοι διαδικτύου τους απενεργοποίησαν (για παράδειγμα στην Τσεχική Δημοκρατία στην αρχή του πολέμου στην Ουκρανία, όταν ο χώρος του διαδικτύου γέμισε με παραπληροφόρηση υπέρ του Κρεμλίνου).

Οι αντίπαλοι έχουν δίκιο όταν λένε ότι η λογοκρισία δεν έχει θέση σε μια δημοκρατική κοινωνία. Παραδόξως, αυτή η προσπάθεια προστασίας της δημοκρατίας είναι αντιπαραγωγική, διότι παίζει στα χέρια των παραπληροφορητών. Τη χρησιμοποιούν ως απόδειξη ότι οι αρχές θέλουν να αποκρύψουν την αλήθεια και να αποσιωπήσουν τις αντίθετες φωνές. Η εκπαίδευση αντί της λογοκρισίας είναι ένας πιο δύσκολος αλλά και πιο αποτελεσματικός τρόπος. Κυρίως σε αυτή την παραγμένη περίοδο θα πρέπει να είμαστε προσεκτικοί σχετικά με την εμπιστοσύνη που μας έχει αφήσει το δημοκρατικό σύστημα.

Ωστόσο, σύμφωνα με το Break the Chain report, οι μεγαλύτεροι διακινητές ψευδών ειδήσεων και παραπληροφόρησης είναι οι πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης. (iCmedia, 2022, σελ. 14 - 15) Ενώ τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης, όπως το ραδιόφωνο, η τηλεόραση και ο Τύπος, εξακολουθούν να θεωρούνται τα πιο αξιόπιστα μέσα ενημέρωσης (iCmedia, 2022, σελ. 6), υπάρχει μια αυξανόμενη τάση οι δωρεάν και εύκολα προσβάσιμες κοινωνικές ιστοσελίδες να γίνουν η μόνη πηγή πληροφόρησης.

Δεν θα ήταν δίκαιο να καταδικάσουμε τους κοινωνικούς ιστότοπους και να εγκαταλείψουμε τα πολλά πλεονεκτήματά τους. Ωστόσο, είναι σημαντικό

μυρμήγκι καταλαβαίνουμε πώς λειτουργούν αυτοί οι ιστότοποι και γιατί είναι ως επί το πλείστον δωρεάν. Αυτή η επίγνωση θα πρέπει να φιλτράρει το περιεχόμενο που καταναλώνουμε στους κοινωνικούς ιστότοπους.

Η λειτουργία των κοινωνικών ιστότοπων βασίζεται σε δια- δικτυακούς αλγορίθμους. Αυτοί είναι οι μηχανισμοί που εξατομικεύουν τον διαδικτυακό μας χώρο με βάση την προηγούμενη δραστηριότητά μας. Αν αναζητούμε ή παρακολουθούμε βίντεο με σκύλους, στο μέλλον οι αλγόριθμοι θα μας δείχνουν περισσότερα βίντεο με σκύλους αντί για γάτες. Οι αλγόριθμοι παρακολουθούν τα ενδιαφέροντά μας, ακόμη και τον χρόνο που αφιερώνουμε σε μεμονωμένες αναρτήσεις, και στη συνέχεια αντιστοιχούν αποτελέσματα που μας ενδιαφέρουν. Αν εσείς και ένα άλλο άτομο αναζητήσετε έναν όρο την ίδια στιγμή, οι εξατομικευμένοι αλγόριθμοι του διαδικτύου μπορούν να παρέχουν διαφορετικά αποτελέσματα στον καθένα από εσάς. Κάθε φορά που κάνετε κλικ, επηρεάζετε τις επακόλουθες διαφημίσεις και τις συστάσεις ειδήσεων που έρχονται στο δρόμο σας. Ο στόχος είναι να βελτιωθεί η απόλαυση της χρήσης της τεχνολογίας, αλλά θα πρέπει πάντα να έχουμε επίγνωση αυτού του μηχανισμού, διότι, σε ακραίες περιπτώσεις, μπορεί να οδηγήσει στην απομόνωση σε μια φούσκα φίλτρων που θα συζητηθεί παρακάτω.

Ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα της λειτουργίας των αλγορίθμων προκάλεσε συζήτηση, για παράδειγμα, στην περίπτωση της εκστρατείας του Brexit, των προεδρικών εκλογών του 2016 στις ΗΠΑ, του covid-19 ή πρόσφατα της σύγκρουσης στην Ουκρανία. Καθώς η συζήτηση διεξάγεται κυρίως στο Face- book ή σε άλλα κοινωνικά δίκτυα, οι αλγόριθμοι οδηγούν στην ενίσχυση των υποστηρικτικών ιδεών και στην καταστολή των αντίθετων, γεγονός που καθιστά αδύνατη την αντικειμενική άποψη.

Ένας άλλος τρόπος για να αναδειχθεί μια ανάρτηση, να ανακινήθουν τα συναισθήματα και να πολωθεί η συζήτηση είναι τα σχόλια από trolls ή αυτόματα bots. Γενικά, τα τrol είναι συμμετέχοντες σε διαδικτυακές συζητήσεις που έχουν ως στόχο να χειραγωγήσουν την κοινή γνώμη και να στρέψουν τον πληθυσμό εναντίον του άλλου. Κάποιοι το κάνουν για διασκέδαση, αλλά οι περισσότεροι από αυτούς πληρώνονται, ειδικά όταν είναι

οργανωμένα σε φάρμες τrol. Πρόκειται για ομάδες τrol που έχουν ως κύριο καθήκον να παράγουν τεράστιο όγκο παραπληροφόρησης και να υπερφορτώνουν τον κυβερνητικό χώρο. Ένα γνωστό πρακτορείο Glavset στην Αγία Πετρούπολη, για παράδειγμα, απασχολεί περισσότερους από 1.000 μπλόγκερ πλήρους απασχόλησης που χειρίζονται έναν αριθμό ψεύτικων λογαριασμών στο Facebook και το Twitter. Ορισμένοι χρησιμοποιούν επίσης τα λεγόμενα bots, προγράμματα υπολογιστών που δημιουργούν αυτόματα ψεύτικα προφίλ στους κοινωνικούς ιστότοπους και μπορούν να προγραμματιστούν ώστε να διαδίδουν, να μοιράζονται και να σχολιάζουν αυτόνομα. Λόγω αυτών των τακτικών μπορεί να φαίνεται ότι η δημόσια συζήτηση και τα επιχειρήματα στα κοινωνικά δίκτυα είναι πιο οξυμένα από ό,τι είναι στην πραγματικότητα. Και αυτός είναι ο στόχος.

Σε ορισμένες περιπτώσεις τα τελευταία χρόνια αποκαλύφθηκε πόσο σημαντικό ρόλο έπαιξαν τα ρωσικά τrol στον επηρεασμό της κοινής γνώμης. Η έκθεση του 2018 της βρετανικής υπηρεσίας επικοινωνιών διαπίστωσε ότι η ρωσική παρέμβαση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης υπέρ του Brexit άγγιξε τα 4,6 εκατ. ευρώ κατά τη διάρκεια της εκστρατείας και οι ρωσικοί λογαριασμοί ανάρτησαν πάνω από 45 000 μηνύματα για το Brexit τις τελευταίες 48 ώρες της εκστρατείας στο Facebook. (Bentzen, 2019)

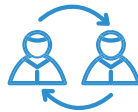
Υπό την πίεση αυτή, το Facebook, η Google και άλλα κοινωνικά δίκτυα δεσμεύτηκαν να υιοθετήσουν μια πιο ισορροπημένη και υπεύθυνη προσέγγιση όσον αφορά τον απο-σχηματισμό. Με τη βοήθεια ελεγκτών γεγονότων, άρχισαν να επισημαίνουν τις αναρτήσεις που αποδεδειγμένα είναι παραπληροφορητικές, ιδίως εκείνες που ωθούν την κοινή γνώμη σε πολιτικά άκρα. Οι γίγαντες του διαδικτύου προσπαθούν επίσης να αποκώσουν τους απο- μορφωτές από τη δημοσίευση διαφημίσεων στις πλατφόρμες και να αποδυναμώσουν τους αλγόριθμους, αλλά ειλικρινά, είναι μια δύσκολη κατάσταση γι' αυτούς. Το κέρδος τους προέρχεται από εξατομικευμένες διαφημίσεις, όπου ο αριθμός των κλικ είναι αυτό που πουλάει. Έτσι, παρόλο που η ηθική τους στάση είναι αξιολογώσιμη, δεν μπορούμε να περιμένουμε να υπονομεύσουν την ίδια τους την επιχείρηση. Πάνω απ' όλα, οποιαδήποτε μορφή λογοκρισίας δεν θα λύσει ποτέ το πρόβλημα της χαμηλής παιδείας στα μέσα ενημέρωσης και της έλλειψης κριτικής σκέψης.

Βεβαιωθείτε ότι οι μαθητές σας καταλαβαίνουν ότι τίποτα, ούτε καν στο διαδίκτυο, δεν είναι δωρεάν. Αν μια υπηρεσία, όπως το Facebook, η Google και άλλες, είναι δωρεάν, το πιθανότερο είναι ότι βγάζουν κέρδος από τη διαφήμιση. Η στοχευμένη διαφήμιση, το γεγονός ότι το διαδίκτυο "ξέρει" τι χρειαζόμαστε ή θέλουμε, είναι, και πάλι, αποτέλεσμα αλγορίθμων και αυτοί λειτουργούν με τη συλλογή δεδομένων από τη δραστηριότητά μας στο διαδίκτυο. Είναι το τίμημα που πληρώνουμε για την υπηρεσία που χρησιμοποιούμε.

Ενώ οι ιστότοποι κοινωνικής δικτύωσης θεωρούνται γενικά το πιο συχνά χρησιμοποιούμενο εργαλείο για τη διάδοση της παραπληροφόρησης, η έρευνα δείχνει ότι όσο μεγαλύτερης ηλικίας είναι οι άνθρωποι, τόσο περισσότερο χρησιμοποιούν το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο ως μέσο για την ανταλλαγή παραπληροφόρησης σε σύγκριση με τις νεότερες γενιές. (iCmedia, 2019, σ. 16) Το πρόβλημα αυτό έχει εντοπιστεί κυρίως στην Τσεχική Δημοκρατία, όπου τα μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου αντικαθιστούν ή συμπληρώνουν τους ιστότοπους κοινωνικής δικτύωσης. Στο παρελθόν, το περιεχόμενο των αλυσιδωτών μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ήταν κυρίως διασκεδαστικό, με δηλώσεις όπως "στείλτε αυτό το μήνυμα σε δέκα άτομα και η τύχη θα έρθει σε εσάς", οι οποίες χρησίμευσαν κυρίως για την κατάχρηση διευθύνσεων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Ωστόσο, το περιεχόμενο

έχει γίνει πιο σοβαρή στις μέρες μας, περιλαμβάνοντας επικίνδυνες φάρσες, παραπληροφόρηση γεμάτη μίσος, εμπορικές προσφορές ή συνημμένα αρχεία με επιβλαβείς υπολογιστικούς κώδικες που μπορούν να μολύνουν τη συσκευή ή το δίκτυο. Καθώς οι άνθρωποι συχνά στέλνουν εκ νέου τα μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στους ομοϊδεάτες τους, δημιουργούν επίσης ουσιαστικά το περιβάλλον των θαλάμων ηχούς που θα συζητηθούν στο επόμενο κεφάλαιο.

Κοινωνικές φυσαλίδες και φίλτρα

Καθώς δεν είναι δυνατόν για έναν άνθρωπο να συγκρατήσει σε βάθος όλες τις πληροφορίες και τις κοινωνικές ομάδες, είναι φυσικό να συγκεντρωνόμαστε σε διαφορετικές κοινωνικές φούσκες που περιλαμβάνουν άτομα με παρόμοιες κοσμοθεωρίες ή κατάσταση. Με το να είμαστε κλεισμένοι στις κοινωνικές μας φούσκες, αναφερόμαστε σε φραγμούς μεταξύ κοινωνικών ομάδων που διαφέρουν πολιτισμικά, κοινωνικά ή πολιτικά. Μερικές φορές αισθανόμαστε ότι η κοινωνική μας ομάδα πρέπει να αντιπροσωπεύει ολόκληρη την κοινωνία. Αλλά αν ο πραγματικός κόσμος εξακολουθεί να προσφέρει ευκαιρίες να δεισδύσουμε σε μια άλλη κοινωνική φούσκα και να κατανοήσουμε άλλα κίνητρα, ο κόσμος του διαδικτύου έχει τη δυνατότητα να ισοπεδώσει ανθρώπους σε ασύμβατα σύμπαντα γνώμης.

Οι φυσαλίδες φίλτρων είναι βασικά εκδοχές των κοινωνικών ομάδων στο διαδίκτυο. Η βασική διαφορά είναι ότι ενώ στην πραγματική ζωή ρυθμίζουμε ηθελημένα την αφοσίωση σε συγκεκριμένες ομάδες ανθρώπων και έτσι έχουμε τον έλεγχο, στην περίπτωση των φυσαλίδων φίλτρων, οι αλγόριθμοι το κάνουν αυτό για εμάς, όπως περιγράφηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο.

Ένας άλλος όρος που βρήκε πρόσφατα το δρόμο του στο δημόσιο διάλογο είναι οι ηχοθάλαμοι που περιγράφουν κλειστές ομάδες στο διαδίκτυο όπου οι ομοϊδεάτες χρήστες διαβεβαιώνουν ο ένας τον άλλον ότι η άποψή τους

(Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2021) Οι άνθρωποι που δεν είναι ικανοποιημένοι από τη ζωή τους τείνουν να κρύβονται σε αυτούς τους ηχοθαλάμους, όπου το περιβάλλον είναι μάλλον καταφατικό και δεν αισθάνονται τόσο ανήσυχτοι για την αβεβαιότητα του πραγματικού κόσμου.

Γιατί είναι επικίνδυνες οι φυσαλίδες φίλτρων; Περιορίζουν τους ορίζοντές μας με την παραποίηση της πραγματικότητας. Είναι πιο ικανοποιητικό να μας παρουσιάζεται αυτό που θέλουμε να δούμε, ωστόσο, τότε η σύγκρουση με τον πραγματικό κόσμο είναι πιο σκληρή. Οι απόψεις και οι κοσμοθεωρίες διαφορετικών ομάδων φίλτρων μπορεί να είναι τόσο εκ διαμέτρου αντίθετες, ώστε να μην υπάρχει κοινό έδαφος για την έναρξη μιας συζήτησης. Απομονωνόμαστε πληροφοριακά.

Φαίνεται ότι το διαδίκτυο έχει παίξει καθοριστικό ρόλο στη διάλυση αυτού που μπορούμε να ονομάσουμε "αντικειμενική πραγματικότητα". Από κοινωνιολογική άποψη, η "πραγματικότητα" μπορεί να γίνει αντιληπτή ως ένα κοινωνικό κατασκεύασμα, που βασίζεται στις συνήθειες της κοινωνίας. Η νομιμότητα της πραγματικότητας εξαρτάται τότε από τη συμφωνία των μελών της κοινωνίας. Και όταν είμαστε κλεισμένοι σε μια φούσκα όπου οι άνθρωποι με την ίδια γνώμη υποστηρίζουν ο ένας τον άλλον, αρκεί να πείσουμε τον εαυτό μας ότι αυτή είναι η πραγματικότητα.

Τι μπορούμε να κάνουμε για να υπερβούμε τα όρια μεταξύ κοινωνικών φυσαλίδων και φυσαλίδων φίλτρων; Μην χάνετε την ευκαιρία να αναζητάτε την επικοινωνία πρόσωπο με πρόσωπο με ανθρώπους από διαφορετικές τοποθεσίες, πολιτισμικά υπόβαθρα, διάφορες ηλικιακές ομάδες και απόψεις. Να είστε ανοιχτοί. Ακούστε. Συζητήστε. Προσπαθήστε να καταλάβετε. Η ουσία της δημοκρατίας είναι η συζήτηση. Οι παραπληροφορητές ξέρουν τι να διαταράξουν.

Ψευδής διαφήμιση

Ψευδής διαφήμιση ή παραπλανητικό μάρκετινγκ είναι κάθε προώθηση που παραποιεί τη φύση, τα χαρακτηριστικά, τις ιδιότητες ή τη γεωγραφική προέλευση αγαθών, υπηρεσιών ή εμπορικών δραστηριοτήτων. Η ζημία της έγκειται στο γεγονός ότι μπορεί να οδηγήσει τους καταναλωτές στην αγορά προϊόντων που στην πραγματικότητα είναι πλαστά, ελαττωματικά ή ακόμη και επικίνδυνα.

Οι πολίτες της ΕΕ προστατεύονται από τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές από την οδηγία σχετικά με την παραπλανητική και συγκριτική διαφήμιση, η οποία προβλέπει ένα ελάχιστο επίπεδο προστασίας από την παραπλανητική διαφήμιση σε ολόκληρη την Ευρώπη. (Eu- ropean Parliament, 2006) Στη συνέχεια, κάθε συγκεκριμένη χώρα έχει εθνικούς κανονισμούς καθώς και αυτορρυθμιζόμενους κώδικες δεοντολογίας στους οποίους υπόκειται η διαφημιστική βιομηχανία. Ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν περιπτώσεις όπου οι διαφημιστές προσπαθούν να παρακάμψουν τις δίκαιες πρακτικές προκειμένου να αυξήσουν τα κέρδη τους και οι ηλικιωμένοι πολίτες μπορεί να είναι μια ευάλωτη ομάδα. Θα πρέπει να εξετάσετε, με βάση την ανάλυση των αναγκών στην αρχή του μαθήματός σας, αν η κατάρτιση σχετικά με τις παγίδες της ψευδούς διαφήμισης είναι επιθυμητή ή όχι.

Ας ρίξουμε μια ματιά στις πιο συχνές μορφές που γνωρίζουμε ότι μπορεί να λάβει η ψευδής διαφήμιση, αλλά μην ξεχάσετε να αναφέρετε στους μαθητές σας ότι το μάρκετινγκ, καθώς και ολόκληρος ο τομέας της παραπληροφόρησης, είναι από τη φύση του μια δημιουργική επιχείρηση. Αυτό σημαίνει ότι οι εκπρόσωποί του θα προσπαθούν πάντα να επανοούν νέους τρόπους εξαπάτησης ή χειραγώγησης ενός καταναλωτή και τις τακτικές που μπορούν να παρακάμπτουν τους νομικούς ορισμούς σε διάφορες δικαιοδοσίες.

Η πιο συνηθισμένη μορφή **ψευδούς διαφήμισης** είναι η εσφαλμένη επισήμανση που μπορεί να περιλαμβάνει:

Εκτύπωση ψευδών ή παραπλανητικών πληροφοριών στη συσκευασία ενός προϊόντος ή σε οποιαδήποτε μορφή διαφήμισης σε έντυπη ή ηλεκτρονική μορφή.

Ο ισχυρισμός ότι προσφέρεται ένα προϊόν ή μια υπηρεσία σε μια συγκεκριμένη τιμή στην οποία δεν πωλείται ποτέ.

Υποβολή ψευδών ή παραπλανητικών ισχυρισμών σχετικά με την κατασκευή ή την προέλευση ενός προϊόντος.

Ψευδείς περιβαλλοντικοί ισχυρισμοί, όπως ότι ένα προϊόν είναι "ανακυκλώσιμο" ή "βιοδιασπώμενο", όταν δεν υπάρχουν επιστημονικά στοιχεία που να υποστηρίζουν αυτούς τους ισχυρισμούς.

Οι απίστευτες προσφορές μπορεί να είναι δελεαστικές, αλλά πρέπει να είμαστε προσεκτικοί με τις τεχνικές "δόλωμα και αλλαγή" που προσφέρουν προϊόντα ή υπηρεσίες σε μια συγκεκριμένη τιμή χωρίς πρόθεση να τα πουλήσουν ποτέ σε αυτή την τιμή.

Η ψευδολογία είναι μια δύσκολη μέθοδος που βασίζεται στη χρήση υπερβολικών ισχυρισμών που δεν μπορεί να αποδειχθεί ότι είναι αληθείς ή ψευδείς. Αυτοί οι ισχυρισμοί όπως "Τα καλύτερα έτοιμα γεύματα στον κόσμο." είναι αμφισβητήσιμοι αλλά όχι παράνομοι (αν δεν αποπροσανατολίζουν έναν ανταγωνιστή) επειδή αυτή η αξιολόγηση είναι περισσότερο υποκειμενική παρά βασίζεται σε κάποια επιστημονική έρευνα.

Ωστόσο, οι "επιστημονικοί" ισχυρισμοί χωρίς αποδείξεις απαγορεύονται, αλλά εξακολουθούν να εφαρμόζονται. Μια από τις πρόσφατες περιπτώσεις προκλήθηκε από την τεράστια εταιρεία επεξεργασίας τροφίμων και ποτών Nestlé. Έχει κατηγορηθεί για "παραβίαση διαφημιστικών ισχυρισμών και παραπλάνηση των καταναλωτών με διατροφικούς ισχυρισμούς" σε φόρμουλα βρεφικού γάλακτος. Παρουσίασαν το διατροφικό τους προϊόν ως συγκρίσιμο με το μητρικό γάλα, το οποίο δεν έχει αποδειχθεί. Η συμπεριφορά αυτή όχι μόνο έχει θεωρηθεί ανήθικη, αλλά μπορεί επίσης να έχει συνέπειες για την υγεία των μωρών, επειδή διαταράσσει την αντικειμενική, αληθινή πληροφόρηση που επιτρέπει στις γυναίκες να λάβουν την καλύτερη απόφαση για τον εαυτό τους όταν εξετάζουν το μητρικό γάλα έναντι του γάλακτος. (Plüss, 2022)

Οι **ψευδείς κριτικές ή μαρτυρίες** εμφανίζονται επίσης στην ψευδή διαφήμιση. Όχι μόνο οι ψεύτικες κριτικές αλλά και μια μαρτυρία για ένα προϊόν που δεν έχετε χρησιμοποιήσει ποτέ (που απευθύνεται κυρίως σε influencers) δεν είναι αποδεκτή.

Οι πρόσθετες χρεώσεις και οι **κρυφές αμοιβές** αποτελούν επίσης πρόβλημα. Να υπενθυμίζετε πάντα στους μαθητές σας να ελέγχουν αν πρόκειται για την τελική τιμή.

Φυσικά, η δικαιοδοσία προσπαθεί να προστατεύσει τους καταναλωτές και να αποτρέψει τις μεθόδους χειραγώγησης. Έχουν εφαρμοστεί αρκετές νομικές ρυθμίσεις, αλλά μερικές φορές δεν μπορούν να ανταγωνιστούν την ταχύτητα της εφευρετικότητας του μάρκετινγκ. Και ένα κρίσιμο πρόβλημα παραμένει η ασυνεπής ερμηνεία και εφαρμογή του νόμου ή του κώδικα δεοντολογίας, κάτι που συμβαίνει και στην περίπτωση της παραπληροφόρησης.

Γνωστικές διεργασίες

Γνωστικές διεργασίες: Πώς ο εγκέφαλός μας αντιμετωπίζει την παραπληροφόρηση

Από νευρολογική άποψη, είμαστε ΟΛΟΙ επιρρεπείς στην παραπληροφόρηση και αν το αρνούμαστε αυτό, αρνούμαστε την ανθρώπινη φύση μας. Η κοινωνία μας έχει αναπτυχθεί τεχνολογικά πολύ γρήγορα τα τελευταία χρόνια και δεν έχουμε καταφέρει να προσαρμόσουμε τον τρόπο σκέψης μας σε αυτή την πρόοδο. Εμείς προσωπικά δεν μπορούμε να αλλάξουμε την πρόοδο της τεχνολογίας και την αφθονία των πληροφοριών. Μπορούμε όμως να αλλάξουμε την επίγνωσή μας για τις διαδικασίες που βρίσκονται πίσω από την παραπληροφόρηση και την αντίδρασή μας σε αυτές.

Σε έναν ιδανικό κόσμο, η πρόσβαση στην απεριόριστη ποσότητα πληροφοριών που παρέχει το διαδίκτυο θα οδηγούσε σε μια ενημερωμένη και μορφωμένη κοινωνία. Ωστόσο, ο εγκέφαλός μας ΔΕΝ είναι σχεδιασμένος να επεξεργάζεται μια συνεχή παροχή νέων πληροφοριών με τις οποίες μας βομβαρδίζουν κυρίως τα κοινωνικά δίκτυα. Η ικανότητα των γνωστικών διεργασιών του εγκεφάλου μας είναι απλά περιορισμένη. Για να μπορέσει να λειτουργήσει μέσα στον κατακλυσμό των αντιλήψεων, ο εγκέφαλός μας είναι προγραμματισμένος να γενικεύει, να απλοποιεί και να δημιουργεί στερεότυπα. Όταν βλέπουμε κάτι με το οποίο έχουμε ήδη μια εμπειρία, ο εγκέφαλος συνδέει αυ- τοματικά τις εμπειρίες, ώστε να μη χρειάζεται να το αξιολογήσει ξανά από την αρχή. Αυτή η διαδικασία είναι απαραίτητη για τη μάθηση και την κατηγοριοποίηση. Χωρίς αυτή δεν θα μπορούσαμε να βρούμε συνδέσεις και σχέσεις.

Ωστόσο, αυτή η υπερ- δεξιότητα του εγκεφάλου μας να χρησιμοποιεί "νοητικές συντομεύσεις" και τεχνάσματα για να διευκολύνει τη λειτουργία του, επηρεάζει επίσης αρνητικά την ικανότητά μας να διακρίνουμε τις πληροφορίες από την παραπληροφόρηση. Από αυτή την άποψη, μπορεί να αποτελεί μεγαλύτερο πρόβλημα για ένα

ηλικιωμένο άτομο από ό,τι για ένα νεότερο, επειδή ο εγκέφαλος μπορεί να επιμείνει στην πλούσια εμπειρία ζωής και να αρνηθεί να χρησιμοποιήσει άλλους νοητικούς χάρτες από αυτούς με τους οποίους είναι εξοικειωμένος.

Οι μαθητές σας θα πρέπει να καταλάβουν ότι ο τρόπος σκέψης τους δεν είναι λάθος, ωστόσο, σε έναν κόσμο που δεν έχει κατακλυστεί ποτέ τόσο πολύ από πληροφορίες και την ταχύτητα της ζωής, πρέπει να έχουμε κατά νου πώς λειτουργεί ο εγκέφαλός μας και πώς ρυθμίζει αυτό που αντιλαμβανόμαστε. Αν δεν είμαστε πρόθυμοι να το κάνουμε μόνοι μας, μπορούμε να είμαστε σίγουροι ότι οι παραπληροφορητές θα το κάνουν για εμάς.

Πώς επηρεάζει η ένταση και η επανάληψη της παραπληροφόρησης τον εγκέφαλό μας; Απέραντα. Η επανάληψη αποτελεί βασικό βοήθημα μάθησης από τη στιγμή που γεννιόμαστε. Επιτρέπει σε μια συνειδητή δεξιότητα να μεταφερθεί στο υποσυνείδητο, απελευθερώνοντας τη μνήμη εργασίας και επιτρέποντας την περαιτέρω εκμάθηση δεξιοτήτων. (Κέντρο iCan Dream, 2021)

Και πάλι, αυτή η ικανότητα του εγκεφάλου μας να μεταφέρει τον σχηματισμό από το συνειδητό στο υποσυνείδητο μπορεί εύκολα να γίνει αντικείμενο εκμετάλλευσης από τους παραπληροφορητές. Η συνεχής επανάληψη και η συχνότητα είναι σκόπιμη και εξίσου σημαντική με το περιεχόμενο και τη μορφή της παραπληροφόρησης. Αν κάθε μέρα βλέπουμε ή διαβάζουμε πόσο επικίνδυνος και επιβλαβής είναι ο εμβολιασμός -ακόμη και αν πρόκειται για έναν σύντομο τίτλο και αποφασίσουμε να ig- pore το άρθρο- είναι σχεδόν αδύνατο για τον εγκέφαλό μας να μην επηρεαστεί. Και όταν η πληροφορία φτάσει στο υποσυνείδητό μας, είναι δύσκολο να την ξαναγράψουμε.

Το ίδιο ισχύει και για τη συνεχή έκθεση σε ορισμένα συναισθήματα. Ακόμη και αν δεν πιστεύουμε τις ψεύτικες ειδήσεις, δεν μπορούμε να ξεφύγουμε από τα συναισθήματα που υποτίθεται ότι προκαλούν. Και αν εκτεθούμε επανειλημμένα σε φόβο, μίσος, θυμό, πειρασμό και άλλα συναισθήματα για μεγάλο χρονικό διάστημα, γίνονται μέρος του υποσυνείδητου μας. Αυτό

είναι η σκοτεινή πλευρά των δυνατοτήτων του εγκεφάλου μας. Και οι παραπληροφορητές το γνωρίζουν αυτό πολύ καλά. Στην εποχή που τα αυτόματα ρομπότ μπορούν να χρησιμεύσουν ως μαζικοί διανομείς επαναλαμβανόμενων αρνητικών μηνυμάτων και να πλημμυρίσουν τον εγκέφαλό μας με αφύσικες ποσότητες διττών πληροφοριών, η ευαίσθητη υποσυνείδησή μας βρίσκεται σε μεγάλο κίνδυνο.

Στην ψυχολογία, οι αντιδράσεις του εγκεφάλου μας στην επανάληψη και την ένταση μπορούν να εξηγηθούν με το λεγόμενο φαινόμενο της απλής έκθεσης. Πρόκειται για ένα ψυχολογικό φαινόμενο με το οποίο οι άνθρωποι τείνουν να αναπτύσσουν μια προτίμηση σε πράγματα ή ανθρώπους που τους είναι πιο οικείοι από άλλους. Και η επαναλαμβανόμενη έκθεση αυξάνει την εξοικείωση. (Palumbo, 2021)

Συναισθηματική πτυχή

"Το πραγματικό πρόβλημα της ανθρωπότητας είναι το εξής: Έχουμε παλαιολιθικά συναισθήματα, μεσαιωνικούς θεσμούς και τεχνολογία σαν του Θεού".

(Edward Wilson)

"Οι άνθρωποι αγαπούν να πιστεύουν ότι "τα γεγονότα μιλούν γι' αυτούς- αλλά δεν το κάνουν. Χρειάζονται έναν συνήγορο. Και ο καλύτερος τρόπος για να το κάνεις αυτό είναι να τα διαμορφώσεις με τρόπο το άτομο θα είναι ανοιχτό σε αυτά".
(Phil Plait)

Η εμπειρία και η έρευνα για την διάψευση της απάτης... θεωρίες περί ψευδολογίας δείχνουν ότι τα απλά γεγονότα και δεδομένα σπάνια μπορούν να αλλάξουν τις πεποιθήσεις που οι άνθρωποι έχουν συναισθηματικά με τις οποίες οι άνθρωποι συνδέονται συναισθηματικά, ειδικά όταν είναι συνδεδεμένοι με μια ομαδική ταυτότητα.

Παρόλο που ο πολιτισμός μας που βασίζεται στην ορθολογική λογική δυσκολεύεται να το παραδεχτεί αυτό, η έρευνα δείχνει ότι στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, τα συναισθήματα παίζουν σημαντικότερο ρόλο από τη λογική. Εμείς βασικά αποφασίζουμε μέσω των συναισθημάτων πρώτα και μόνο στο δεύτερο βήμα χρησιμοποιούμε τη λογική για να δικαιολογήσουμε αυτό το απόφαση. Έτσι, η όλη διαδικασία μπορεί να φαίνεται ένα λογικό συμπέρασμα, αλλά στη ρίζα της απόφασης απόφαση υπάρχει ένα συναίσθημα που επεξεργάζεται μόνο αργότερα. από τη λογική. Αυτό εξηγεί γιατί μας ελκύει τόσο πολύ σε συναισθηματικά χρωματισμένες ή σοκαριστικές ειδήσεις και πώς σημαντικό ρόλο παίζουν τα συναισθήματα όταν λαμβάνουμε και την αξιολόγηση των πληροφοριών. Αυτός είναι επίσης ένας λόγος γιατί είναι τόσο δύσκολο να διαψεύσουμε την παραπληροφόρηση με γεγονότα - ο συναισθηματικός δεσμός και η γνώμη που προκύπτει από αυτό είναι σταθεμέλια. (Gregor, 2018, σ. 79 -80) Αυτός είναι επίσης ο λόγος για τον οποίο τόσοι πολλοί παραπληροφορητές βασίζονται σε ήδη υπάρχουσες απόψεις, οι οποίες

σχετίζονται με συναισθηματικά φορτισμένα θέματα, όπως η μίμηση, οι πολεμικές συγκρούσεις, οι αμβλώσεις, ο φεμινισμός κ.λπ.

Τείνουμε φυσικά προς τις πληροφορίες που επιβεβαιώνουν ξανά και ξανά τη γνώμη μας. Η αλήθεια είναι ότι αυτό το αίσθημα επιβεβαίωσης συνδέεται με την απελευθέρωση ντοπαμίνης, της "χαρούμενης ορμόνης". Από την άλλη πλευρά, μια αντίθετη γνώμη προκαλεί δυσάρεστη ένταση, οπότε τείνουμε να την ignore, ή, ανάλογα με την περίπτωση, ο εγκέφαλός μας παρέχει γρήγορα έναν "λογικό" λόγο για τον οποίο πρέπει να αγνοήσουμε την αντίθετη γνώμη (π.χ. "Τα σοβαρά μέσα ενημέρωσης είναι έτσι κι αλλιώς corrupted").

Επιπλέον, ο εγκέφαλός μας δεν αισθάνεται την ανάγκη να αμφισβητήσει, να αμφισβητήσει ή να επαληθεύσει αυτό στο οποίο ήδη πιστεύουμε. Αυτή η φυσική διαδικασία είναι ακόμη πιο ανησυχητική όταν συνειδητοποιούμε ότι οι αλγόριθμοι στο διαδίκτυο, ιδίως στους ιστότοπους κοινωνικής δικτύωσης, μιμούνται τη λειτουργία του εγκεφάλου μας. Αυτό μας εγκλωβίζει όλους σε έναν φαύλο κύκλο και η μόνη διέξοδος είναι να χρησιμοποιήσουμε την επίγνωση και την κριτική μας σκέψη.

Στο κεφάλαιο για τις φυσαλίδες φίλτρων και τους θαλάμους ηχούς ήδη πέσαμε πάνω στην τάση των ανθρώπων να προτιμούν (μόνο) τις πληροφορίες που επιβεβαιώνουν τις υπάρχουσες πεποιθήσεις ή υποθέσεις τους. Στην ψυχολογία ονομάζουμε αυτό το φαινόμενο μεροληψία επιβεβαίωσης (confirmation bias). (Noor, 2020) Κατά την αναζήτηση αποδείξεων, φυσιολογικά, προσπαθούμε να υποστηρίξουμε τη γνώμη μας αντί να την αναθεωρήσουμε. Για παράδειγμα, όταν είμαστε πεπεισμένοι ότι ο εμβολιασμός είναι κακός, εστιάζουμε σε εκείνες τις λίγες εξαιρέσεις που οδήγησαν σε προβλήματα υγείας και ignore το υψηλό ποσοστό των περιπτώσεων όπου ο εμβολιασμός βοήθησε στην προστασία από σοβαρά προβλήματα. Μια ισορροπημένη αντικειμενική αξιολόγηση ματαιώνεται.

Οι διδάσκοντες καθώς και οι φοιτητές θα πρέπει να γνωρίζουν αυτή την επιλεκτική λειτουργία του εγκεφάλου μας, ώστε να μην εκπλήσσονται που η παροχή "επαληθευμένων γεγονότων" δεν αλλάζει την πεποίθηση των ανθρώπων. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για πολύπλοκα θέματα που προκαλούν έντονες συναισθηματικές αντιδράσεις.

Διαβεβαιώστε τους μαθητές σας ότι η **προκατάληψη επιβεβαίωσης** είναι φυσιολογική και μας επηρεάζει όλους. Χρησιμεύει κυρίως ως ένας αποτελεσματικός τρόπος επεξεργασίας των πληροφοριών λόγω των περιορισμένων πληροφοριών στις οποίες εκτίθενται οι άνθρωποι. (Noor, 2020) Δεν έχουμε την ικανότητα να ελέγχουμε κάθε επιχείρημα, αλλά τουλάχιστον θα πρέπει να γνωρίζουμε πώς λειτουργεί η προκατάληψη επιβεβαίωσης και πώς την εκμεταλλεύονται οι παραπληροφορητές.

CONFIRMATION BIAS

Source: Noor, 2020

Τι μπορούμε να κάνουμε για να ελαχιστοποιήσουμε τη μεροληψία επιβεβαίωσης:

Διαβάστε **ολόκληρα άρθρα**, αντί να βγάξετε συμπεράσματα με βάση τους τίτλους και τις εικόνες.

Αναζητήστε **αξιόπιστα στοιχεία** που παρουσιάζονται στο άρθρο.

Ενθαρρύνετε τον εαυτό σας και τους άλλους να συλλέγουν πληροφορίες με **συνειδητό τρόπο**. (Noor, 2020)

Οι παραπληροφορητές εκμεταλλεύονται επίσης και ένα άλλο ανθρώπινο χαρακτηριστικό, τη λεγόμενη αντιβούληση, μια ριζωμένη αντίθεση σε κάθε αίσθηση εξαναγκασμού, μια αυτόματη αντίσταση στον εξαναγκασμό. Ενεργοποιείται κάθε φορά που ένα άτομο αισθάνεται ότι εξαναγκάζεται ή πιέζεται να κάνει ό,τι θέλει κάποιος άλλος. (Maté, 2018, σ. 364) Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο οι ψευδείς ειδήσεις βρίσκουν πάντα έναν παραβάτη ή καταδικάζουν κάποιον άλλον για χειραγώγηση και ψέματα. Επειδή θέλουν να αποσπάσουν την προσοχή από τις δικές τους προθέσεις χειραγώγησης.

Κάθε διδάσκων θα πρέπει να γνωρίζει το θεώρημα **Thomas** - κοινωνιολογική έννοια που λέει ότι τα "γεγονότα" δεν έχουν ενιαία ύπαρξη εκτός από τα πρόσωπα που τα παρατηρούν και τα ερμηνεύουν. Αντίθετα, τα "πραγματικά" γεγονότα είναι οι τρόποι με τους οποίους διάφοροι άνθρωποι έρχονται και ορίζουν καταστάσεις. (Αναφορά στην Οξφόρδη) Γι' αυτό και οι ορισμοί των καταστάσεων μπορεί να είναι υποκειμενικοί για μια συγκεκριμένη ομάδα ή υποκουλτούρα. Να θυμάστε ότι όταν μιλάτε για **"επιστημονικά γεγονότα"**, οι μαθητές σας μπορούν να

αναγνωρίζουν μια άλλη αυθεντία από την επιστήμη, οπότε να είστε έτοιμοι να εξηγήσετε ποια κριτήρια αναγνωρίζετε ως αποδεικτικά στοιχεία αξιόπιστης πηγής.

Η βάση του θεωρήματος Thomas εξηγεί επίσης γιατί υπάρχει κίνδυνος στην ερμηνεία της πραγματικότητας με βάση την παραπληροφόρηση. Λέει: "Αν οι άνθρωποι ορίζουν τις καταστάσεις ως πραγματικές, είναι πραγματικές ως προς τις συνέπειές τους". (Αναφορά στην Οξφόρδη) Έτσι, ανεξάρτητα από το σε ποια "γεγονότα" θεμελιώνουμε τις απόψεις και τις πεποιθήσεις μας, η συνέπεια, όπως η συμπεριφορά ή η δράση μας, θα είναι πραγματική και θα επηρεάζει τον κόσμο. Και πάλι, η επίθεση στο Καπιτώλιο μπορεί να χρησιμεύσει ως παράδειγμα.

Τα τελευταία χρόνια, ένας άλλος όρος έχει εισέλθει στη συζήτηση σε σχέση με τον ριζοσπαστικό εξτρεμισμό. Το φαινόμενο αυτό ονομάζεται ρετροτοπία και περιγράφει την παράλογη νοσταλγία για "το παρελθόν ως φουρτούνα", το οποίο ήταν ασφαλές και εύκολο να προσανατολιστεί κανείς σε αυτό. Η ταχύτητα των αλλαγών προκαλεί άγχος. Όλο και μεγαλύτερα τμήματα της δυτικής κοινωνίας μοιράζονται την αίσθηση ότι εγκαταλείπονται, αγνοούνται (δεν "ακούγονται") και καθίστανται περιττά. (Önnerfors, 2019) Πρόκειται για μια νοσταλγία για τη χαμένη ταυτότητα σε έναν ταχέως μεταβαλλόμενο κόσμο, όπου, ιδίως, οι ε-λληνικοί άνθρωποι αισθάνονται ότι έχουν μείνει πίσω. Δεν θα υπεισέλθουμε στις λεπτομέρειες του φαινομένου, καθώς πρόκειται για ένα σύνθετο θέμα, αλλά εσείς ως διδάσκων θα πρέπει να γνωρίζετε αυτά τα συναισθήματα και να είστε προετοιμασμένοι ότι κάποιος από τους φοιτητές σας μπορεί να βρεθούν σε αυτή την κατάσταση. Σε αυτές τις περιπτώσεις, η αμοιβαία κατανόηση, ο σεβασμός, η διατήρηση της αξιοπρέπειας των φοιτητών σας και η στρατηγική επικοινωνία θα είναι κάτι παραπάνω από αναγκαία.

Αν θέλουμε να ριξουμε μια βαθύτερη ματιά στην τάση να υποκύπτει κανείς στην παραπληροφόρηση, μπορεί να εξηγήσει σε ποια αδύναμα σημεία στοχεύουν οι παραπληροφορητές. Η μέχρι σήμερα ψυχολογική έρευνα δείχνει ότι οι άνθρωποι έλκονται από τις θεωρίες συνωμοσίας και την παραπληροφόρηση όταν σημαντικές ψυχολογικές

οι **ανάγκες** είναι ανικανοποίητες. Αυτοί οι άνθρωποι αναζητούν γνώση και σαφήνεια σχετικά με σημαντικά γεγονότα. Έχουν επίσης ανάγκη να αισθάνονται ασφαλείς και να ελέγχουν το περιβάλλον τους και να διατηρούν μια θετική εικόνα για τον εαυτό τους και τις ομάδες στις οποίες ανήκουν. (Blue, 2021) Όταν αυτές οι ανάγκες δεν ικανοποιούνται από την κοινωνία, οι άνθρωποι αρχίζουν να αναζητούν ομάδες που προσφέρουν ικανοποίηση.

Ήταν η έναρξη του πολέμου με την τρομοκρατία το 2001, από τότε που η κοινωνία αισθάνεται να βρίσκεται σε συνεχή κατάσταση έκτακτης ανάγκης ή είναι η αιτία μακροχρόνιων τάσεων; Σε κάθε περίπτωση, οι σημερινές απειλές όπως η Covid-19, η οικονομική, οικολογική και ενεργειακή κρίση καθώς και οι επικείμενες πολεμικές συγκρούσεις δημιουργούν δυστυχώς ένα ανασφαλές περιβάλλον που παίζει στα χέρια των αποπληροφορητών. Είναι φυσικό για ένα άτομο που φοβάται για τη ζωή και την περιουσία του να αναζητά έναν σωτήρα που υπόσχεται να καταπολεμήσει τον κίνδυνο και τον εχθρό, είτε πρόκειται για πραγματική πρόθεση είτε για λαϊκισμό. Και αν πρέπει να πολεμήσει έναν εχθρό, πρέπει πρώτα να τον δείξει.

Το παράδοξο είναι ότι οι παραπληροφορητές παραπλανούν το κοινό και το κάνουν να πιστεύει ότι είναι πράγματι ήρωες που πολεμούν το κακό, τη διαφθορά και τη μα- νιποποίηση. Οι προκατειλημμένες πληροφορίες και τα echo chambers υποστηρίζουν τις πεποιθήσεις και τους προσδιορισμούς των ανθρώπων, ώστε να μην βλέπουν το λόγο για τον οποίο θα πρέπει να αναθεωρήσουν τη γνώμη τους. Είναι ένας φαύλος κύκλος.

Τι μπορούμε λοιπόν, ως εκπαιδευτές, να αποκομίσουμε από όλα αυτά; Ίσως ότι η μάθηση απέχει πολύ από το να είναι απλώς μια γνωστική διαδικασία. Η ποιότητα της θετικής κίνησης για μάθηση και τα συναισθήματα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη.

Από τη σκοπιά της νευροανδραγωγικής, οι ενέργειές μας ως εκπαιδευτές σε σχέση με την παρακίνηση των μαθητών μπορούν να περιοριστούν στο ζήτημα της διέγερσης της απελευθέρωσης της ντοπαμίνης, η οποία ορμόνη είναι υπεύθυνη για το αίσθημα ικανοποίησης

και το κίνητρο για δράση, και τον περιορισμό της απελευθέρωσης κορτιζόλης, η οποία είναι σε μεγάλο βαθμό υπεύθυνη για το αίσθημα του στρες. Τα κοινά ερεθίσματα για τη ντόπα- μιν σε ένα μαθησιακό περιβάλλον είναι η επαφή με κάτι ενδιαφέρον και εκπληκτικό και οι κοινωνικές σχέσεις που μας παρέχουν υποστήριξη και αίσθηση σιγουριάς.

Επίσης, όλες οι πρόσφατες έρευνες καταρρίπτουν τελικά τους μύθους σχετικά με την κινητοποιητική επίδραση του στρες στη μαθησιακή διαδικασία. Η διατήρηση μιας παρατεταμένης **αίσθησης άγχους** στους μαθητές είναι μόνο καταστροφική: προκαλεί μια σειρά από ψυχοσωματικές διαταραχές, μειώνει την αποτελεσματικότητα της μνήμης, προκαλεί το θάνατο των νευρώνων στον ιππόκαμπο και μπλοκάρει εντελώς τη δημιουργική σκέψη. (Neuroan- dragogy against exclusion, 2019) Ο ρόλος του εκπαιδευτή δεν αφορά λοιπόν μόνο τη μεταφορά πληροφοριών αλλά και τη δημιουργία ενός μαθησιακού περιβάλλοντος όπου η μάθηση δεν θα είναι πλέον μια τραυματική εμπειρία αλλά μια ευχάριστη χαρά απόκτησης νέων δεξιοτήτων.

Θετικές Αφηγήσεις

"Οι περισσότεροι άνθρωποι δεν αναζητούν αποδείξεις αλήθειας. Όπως είπατε, η αλήθεια συχνά συνοδεύεται από έντονο πόνο, και σχεδόν κανείς δεν ψάχνει για επώδυνες αλήθειες. Αυτό που χρειάζονται οι άνθρωποι είναι όμορφες, παρηγορητικές ιστορίες που τους κάνουν να νιώθουν ότι η ζωή τους έχει κάποιο νόημα".

—Haruki Murakami

Τα τελευταία χρόνια, περισσότερο από ποτέ, οι επιστήμονες και ως εκ τούτου οι δάσκαλοι και οι εκπαιδευτές αντιμετωπίζουν τα εμπόδια στη μετάδοση επιστημονικών γεγονότων που βασίζονται σε αποδείξεις στο ευρύ κοινό. Τι τους λείπει σε σύγκριση με τις θεωρίες συνωμοσίας και τη διάψευση, οι οποίες είναι γενικά πιο ελκυστικές για τους ανθρώπους; Είναι προφανές - τους λείπει μια ιστορία βασισμένη σε συναισθήματα. Η αφήγηση ιστοριών αποτελούσε ανέκαθεν σημαντικό μέρος της επικοινωνίας που εξασφαλίζει τη συλλογική επιβίωση του είδους μας. Ωστόσο, η διάδοση των επιστημονικών ευρημάτων δεν περιλαμβάνει παραδοσιακά την αφήγηση ιστοριών, η οποία θα έκανε τις πληροφορίες πιο προσίτες στο ευρύ κοινό.

Η παραπληροφόρηση, που προκαλεί **αρνητικά συναισθήματα**, βασίζεται σε αρνητικές αφηγήσεις. Για να τις νικήσουμε, πρέπει να προσφέρουμε στο κοινό θετικές αφηγήσεις. Θα πρέπει να εστιάζει σε αυτό που η κοινωνία είναι ΥΠΕΡ, όχι ΚΑΤΑ. (Carthy, 2021, σ. 4).

Κατά την αντιμετώπιση των αρνητικών αφηγήσεων, η εναλλακτική/θετική αφήγηση δεν έχει σκοπό να αντιπαρεταθεί με ένα εξτρεμιστικό μήνυμα και να επισημάνει τις ανακρίβειές του. Αντίθετα, θα πρέπει να αφηγείται μια ιστορία που δεν μπορεί να στηρίξει το εξτρεμιστικό μήνυμα. (Carthy, 2021, σ. 14)

Η παροχή θετικών αφηγήσεων, οραμάτων, στην κοινωνία ήταν ένας ρόλος των ηγετών. Τώρα, εναπόκειται σε εσάς ως εκπαιδευτή να προσπαθήσετε να γκρεμίσετε το φράγμα και αντί για γυμνή διάψευση του απο- σχηματισμού, θα πρέπει να παρέχετε μια επαρκή αντιστάθμιση. Η θετική αφήγηση ή η αφήγηση ιστοριών είναι βασικά ένα ψυχολογικό παιχνίδι πειθούς. Οι ιστορίες συνδυάζουν επαληθευμένα γεγονότα με τη δύναμη των συναισθημάτων, που είναι ο μόνος τρόπος για να νικήσετε τη δύναμη της παραπληροφόρησης.

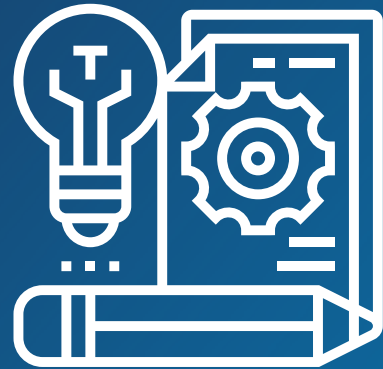
Το σχέδιο μαθήματός μας για τις θετικές αφηγήσεις προσπαθεί να δώσει στους συμμετέχοντες στο μάθημά σας την ευκαιρία να κατανοήσουν πώς λειτουργούν οι θετικές και οι αρνητικές αφηγήσεις. Είναι εμπνευσμένο από τη δημόσια αφήγηση, μια πρακτική ανάπτυξης ηγεσίας που αναπτύχθηκε από τον Marshall Ganz. (Αφηγηματικές τέχνες, 2021) Θα πρέπει να παρακινεί τους συμμετέχοντες να συμμετάσχουν για λογαριασμό ενός κοινού σκοπού και να αποτρέπει τις διαφωνίες πεποιθήσεων. Σε αντίθεση με την αφήγηση ιστοριών, οι δημόσιες αφηγήσεις δεν είναι ένα σενάριο αλλά μια διαδικασία που ενσωματώνει τις ιστορίες των συμμετεχόντων. Πρόκειται για την αφήγηση, την ακρόαση, τον προβληματισμό και την εκ νέου αφήγηση. Βοηθά στην οικοδόμηση ενός κοινοτικού αισθήματος.

Μια ενδιαφέρουσα σχέση έχει επίσης βρεθεί μεταξύ της πνευματικότητας και των θεωριών συνωμοσίας που μοιράζονται στους κοινωνικούς ιστότοπους. Στον εικονικό κόσμο, στην πραγματικότητα, οι θεωρίες συνωμοσίας συχνά συγχωνεύονται με τις πνευματικές αφηγήσεις

Αυτό που έχουν κοινό είναι ο **ολιστικός τους χαρακτήρας** - εξηγούν το ρόλο του ατόμου μέσα στην κοινωνία. Μοιράζονται επίσης μια ορισμένη μορφή προορισμού και την πεποίθηση ότι έχουν πρόσβαση στην αλήθεια που είναι κρυμμένη από τους άλλους. (Rahimi, 2022)

Μήπως χάνουμε την πνευματικότητα αν είμαστε τόσο επιρρεπείς στις θεωρίες συνωμοσίας; Ίσως απλά μας λείπει η θετική αφήγηση που θα εξηγούσε το χάος γύρω μας.

ΙΔΙΕΤΑΙΡΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ
ΕΝΗΛΙΚΩΝ

Νευροπλαστικότητα

Ο εγκέφαλος υπόκειται στη γήρανση όπως και ολόκληρο το σώμα, οπότε οι λειτουργίες του εγκεφάλου αλλάζουν επίσης με την ηλικία και πρέπει να λαμβάνουμε υπόψη τις διεργασίες αυτές:

- η ταχύτητα των εγκεφαλικών λειτουργιών μειώνεται, ένα ώριμο άτομο χρειάζεται περισσότερο χρόνο για να εκτελέσει μια συγκεκριμένη νοητική λειτουργία από ό,τι ένα νέο άτομο

- Λειτουργίες όπως: αναστολή, συγκέντρωση, αντανάκλαστικές αντιδράσεις (που βρίσκονται στους μετωπιαίους λοβούς, που υπόκεινται σε εκφυλισμό κατά κύριο λόγο) αποδυναμώνονται

- η ικανότητα της μνήμης εργασίας μειώνεται - ο άνθρωπος είναι σε θέση να επεξεργάζεται ταυτόχρονα λιγότερες πληροφορίες που παρέχονται από τις αισθήσεις

- μειώνεται η νοητική ευελιξία (η ικανότητα να εναλλάσσεται γρήγορα μεταξύ της μιας και της άλλης διανοητική λειτουργία)

- η επιλεκτική προσοχή υπόκειται σε (η ικανότητα σύλληψης και να εστιάζει σε σημαντικά περιβαλλοντικά γεγονότα)

- η αποκλίνουσα προσοχή αποδυναμώνεται (η ικανότητα εστίασης της προσοχής σε διαφορετικά ενέργειες που συμβαίνουν ταυτόχρονα)

- η σημασιολογική μνήμη (υπεύθυνη για τους κανόνες και ορισμούς) και η επεισοδιακή μνήμη (καταγραφή γεγονότων στο χρόνο) είναι εξασθενημένη

(Νευροανδραγωγική, 2019, σ. 6 -7)

Στα επόμενα κεφάλαια, θα δώσουμε προσοχή στις ιδιαιτερότητες μιας εκπαιδευτικής διαδικασίας ενηλίκων 55+ και θα παρουσιάσουμε τους παράγοντες που μπορεί να επηρεάσουν τα μαθήματά σας. Παρόλο που είναι απαραίτητο να τους λαμβάνετε υπόψη, θα πρέπει να αποφεύγετε την υπερβολική γενίκευση και πάντα να βλέπετε την ομάδα των μαθητών σας ως άτομα με διαφορετικές δεξιότητες, εμπειρία ζωής και υπόβαθρο.

Ωστόσο, τα καλά νέα είναι ότι παρόλο που ο εγκέφαλος υφίσταται σημαντικές αλλαγές και οι ενήλικες χρειάζονται διαφορετικές μεθόδους διδασκαλίας από τους νέους, αυτό δεν σημαίνει ότι η μάθησή τους είναι λιγότερο αποτελεσματική. Το πλεονέκτημα των ενηλίκων είναι ότι μπορούν να συνδέσουν τις νέες πληροφορίες με την υπάρχουσα εμπειρία και τις αποκτηθείσες δεξιότητες. Μπορείτε να υποστηρίξετε ότι αυτές οι διαδικασίες μπορεί να οδηγήσουν σε άκαμπτη σκέψη και στην απροθυμία να αλλάξουν βαθιά ριζωμένες πεποιθήσεις, αλλά η νοητική ακαμψία επηρεάζεται συχνότερα από μια εκδήλωση πείσματος στη σκέψη και την έλλειψη αυτοκριτικής για το πώς ο μέσος ενήλικας αντιλαμβάνεται τις προηγούμενες εμπειρίες του, παρά για τη βιοχημική διαδικασία στον εγκέφαλό μας.

Δεν μπορούμε να ξεχάσουμε τη νευροπλαστικότητα - την ιδιότητα του ανθρώπινου εγκεφάλου χάρη στην οποία είναι ικανός να προσαρμόζεται, να μεταβάλλεται, να αυτοεπιδιορθώνεται και να μαθαίνει σε όλες τις ηλικίες. Στην ενήλικη ηλικία, εξακολουθούν να παράγονται νέοι νευρώνες, αλλά τις περισσότερες φορές μέσα στα υπάρχοντα νευρωνικά δίκτυα και όχι ως νέες δομές. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο τα παιδιά είναι καλύτερα στο να "σκέφτονται έξω από το κουτί" από ό,τι οι ενήλικες. Ωστόσο, διεγείροντας τα νευρωνικά δίκτυα με νέες πληροφορίες και εμπειρίες, ο δάσκαλος μπορεί να αξιοποιήσει αυτή τη δια βίου διαδικασία νευροπλαστικής, επειδή η μάθηση των ενηλίκων είναι μια διαδικασία συνεχούς τροποποίησης της προηγούμενης εμπειρίας μέσω της εμπειρίας που την ακολουθεί.

Νευροανδραγωγική

Προκειμένου να προσαρμόσουμε τις μεθόδους διδασκαλίας στις ανάγκες της ομάδας-στόχου μας των ενηλίκων 55+, πρέπει να λάβουμε υπόψη μας τα ευρήματα της πιο πρόσφατης έρευνας στη νευροανδραγωγική, τη νεότερη και πιο δυναμικά αναπτυγμένη στρατηγική που αφορά την εκπαίδευση ενηλίκων. Εστιάζει στις **γνωστικές λειτουργίες** και τη διαβάθμιση του εγκεφάλου των ενηλίκων και προσαρμόζει έτσι τη **διαδικασία της μάθησης**. Ας ρίξουμε μια ματιά στις βασικές αρχές της:

ΜΝΗΜΗ

Η αποτελεσματικότητα της μάθησης εξαρτάται από την αποτελεσματικότητα της απομνημόνευσης και στη συνέχεια της εξαγωγής συγκεκριμένων πληροφοριών από τη μνήμη. Καθώς η μνήμη είναι γενικά εξασθενημένη σε μεγαλύτερη ηλικία, πρέπει να την ενισχύσουμε χρησιμοποιώντας διάφορες γνωστικές, συναισθηματικές και φυσικές τεχνικές, ώστε οι πληροφορίες να αποθηκευτούν στη μακρόχρονη μνήμη.

ΕΜΠΕΙΡΙΑ

Τίποτα καινούργιο κάτω από τον ήλιο - ένας ενήλικας μαθαίνει πιο αποτελεσματικά μέσω της άμεσης εμπειρίας ή του συνδυασμού νέων πληροφοριών ή δεξιοτήτων με τις προηγούμενες εμπειρίες του/της, κάτι που επιτρέπει η νευροπλαστικότητα του εγκεφάλου. Η εμπειρία επηρεάζει τις αντιληπτικές και νοητικές μας ικανότητες μέσω της αναδιοργάνωσης της δομής του εγκεφάλου. Οι ενήλικες και οι ηλικιωμένοι συχνά πιστεύουν μόνο στη δική τους εμπειρία και γι' αυτό η βιωματική μάθηση

θα πρέπει να είναι ζωτικής σημασίας για την κατάρτιση. Επίσης, να είστε προετοιμασμένοι ότι οι ενήλικες έχουν αναπτύξει συνήθειες μεθόδων μάθησης που μπορεί να αποτελέσουν πλεονέκτημα αλλά και εμπόδιο στην αποδοχή νέων μεθόδων και εργαλείων. Ως επί το πλείστον έχουν βιώσει τη μετωπική διδασκαλία και μπορεί να δυσκολεύονται να αποδεχτούν τις συνεργατικές μεθόδους.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Η εμπειρία συμβάλλει επίσης σε ένα υψηλότερο επίπεδο συλλογισμού. Οι ενήλικες επεξεργάζονται τις πληροφορίες πιο αργά, επειδή θέλουν να αποφεύγουν τα λάθη. Η αναδόμηση και η ανάκτηση πληροφοριών είναι επίσης πιο αργή, καθώς ο εγκέφαλος των ενηλίκων χρειάζεται χρόνο για να κάνει συνδέσεις με τις αποθηκευμένες πληροφορίες. Υπομονή.

ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ

Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενα κεφάλαια, μία από τις τεχνικές που κάνει την αποδιοργάνωση τόσο αποτελεσματική, είναι η συνεχής έκθεση σε αυτήν και η συχνή επανάληψη. Το ίδιο ισχύει και για τη διαδικασία διδασκαλίας. Δεν μπορείτε να περιμένετε να αλλάξετε τις αντιλήψεις των μαθητών σας και να τους διδάξετε όλες τις τεχνικές σε ένα μάθημα. Όσο πιο πολλές επαναλήψεις, τόσο πιο γρήγορα γίνεται η μεταφορά στο υποσυνείδητο.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Οι ηλικιωμένοι αισθάνονται μερικές φορές υποτιμημένοι και μόνοι στον γρήγορο και μεταβαλλόμενο κόσμο μας. Δείξτε σεβασμό και κατανόηση.

Μην επισημαίνετε τις ελλείψεις τους, αλλά προσφέρετε χείρα βοήθειας. Προσπαθήστε να βρείτε τρόπους για να αξιοποιήσετε την εμπειρία που έχουν αποκτήσει κατά τη διάρκεια της ζωής τους σε νέες συνθήκες και περιβάλλοντα. Ειδικές συμβουλές για τη στρατηγική επικοινωνία παρατίθενται στο πρακτικό μέρος.

ΠΡΟΣ'ΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΤΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ

Η έλλειψη δεξιοτήτων ΤΠΕ των ενηλίκων 55+, ή η απροθυμία στη χρήση της τεχνολογίας, είναι μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις που αντιμετωπίζει ένα εκπαιδευτικό-που έχει να αντιμετωπίσει ο εκπαιδευτής. Ωστόσο, αποφεύγετε τις γενικεύσεις, καθώς δεν έχουν όλοι οι ηλικιωμένοι την ίδια προσέγγιση στην τεχνολογία. Είναι σημαντικό να μάθουμε ποιο είναι το επίπεδο των ΤΠΕ δεξιοτήτων της συγκεκριμένης ομάδας. Μπορούμε να μόνο υποθέσουμε ότι η συμμετοχή σε μια μάθημα για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης συνεπάγεται βασικές γνώσεις και λειτουργία της τεχνολογίας.

ΑΠΕΙΛΕΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΔΙΑ

Οι ηλικιωμένοι συχνά αντιμετωπίζουν δυσκολίες που θα τους εμποδίσουν να ολοκληρώσουν την ηλεκτρονική τους εργασία. Είναι σημαντικό να ενισχύσουμε την αυτοπεποίθησή τους στη διαχείριση των εμποδίων και των απειλών κατά τη διάρκεια της σύνδεσης στο διαδίκτυο. Ένας τρόπος για να γίνει αυτό είναι απλά με την επανάληψη σε εργασίες με λιγότερη υποστήριξη και την ενθάρρυνση της ανεξαρτησίας στη χρήση των ΤΠΕ. Μπορείτε να δείξετε στους εκπαιδευόμενους ότι οι απειλές και τα εμπόδια είναι συχνά παρόμοια και να τους παρέχετε έναν τυπικό ασφαλή τρόπο για να ξεπεράσουν το άγχος και τους αγώνες που προκύπτουν από τη χρήση των ΤΠΕ. Οι ενήλικοι εκπαιδευόμενοι, γενικά, θέτουν τη μάθηση

τους στόχους πριν από την πραγματική διαδικασία μάθησης και να εξετάζουν αν το περιεχόμενο της κατάρτισης είναι σχετικό με την επίτευξη του στόχου

ΚΙΝΗΤΡΑ

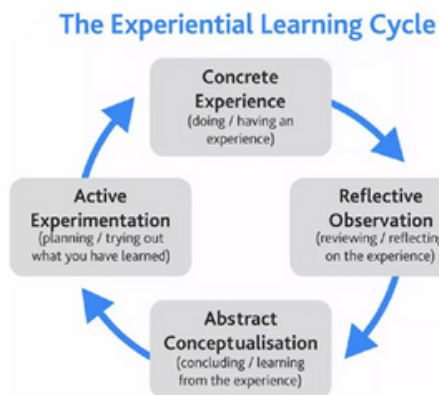
Το ενδιαφέρον και τα κίνητρα των ηλικιωμένων κατά τη διάρκεια της μάθησης είναι βασικός παράγοντας για την επιτυχία μιας κατάρτισης. Η θετική παρακίνηση ("Μαζί θα ανακαλύψουμε πώς να προσανατολιστούμε στο θέμα της παραπληροφόρησης.") είναι πιο αποτελεσματική από την αρνητική παρακίνηση ("Πρέπει να μάθετε πώς να ξεχωρίζετε τις ψεύτικες ειδήσεις από τις σοβαρές ειδήσεις, ώστε να μην χειραγωγηθείτε."). Οι εκπαιδευτές θεωρούν αυτή τη συμβουλή εξαιρετικά σημαντική. Περισσότερο από το να είστε εκπαιδευτής, προπονείτε για την παρακίνηση των ιδιοκτητών και φροντίζετε να αισθάνονται ότι συμπεριλαμβάνονται σε κάθε βήμα της διαδρομής! Για να μεγιστοποιήσετε τα αποτελέσματα της εκπαίδευσης, μη διστάσετε να την κάνετε διαδραστική και να χρησιμοποιήσετε παιχνίδια. Είναι επίσης σημαντικό να κάνετε τους εκπαιδευόμενους να κατανοήσουν τη σημασία της ψηφιακής τεχνολογίας για τις ανάγκες και τις προτιμήσεις τους. Οι ενήλικες εκπαιδευόμενοι, γενικά, έχουν εσωτερικά κίνητρα για την απόκτηση νέων δεξιοτήτων και γνώσεων που θα τους βοηθήσουν σε καθημερινές καταστάσεις, εργασίες και προβλήματα.

Δραστηριότητα και βαθιά επεξεργασία δεδομένων

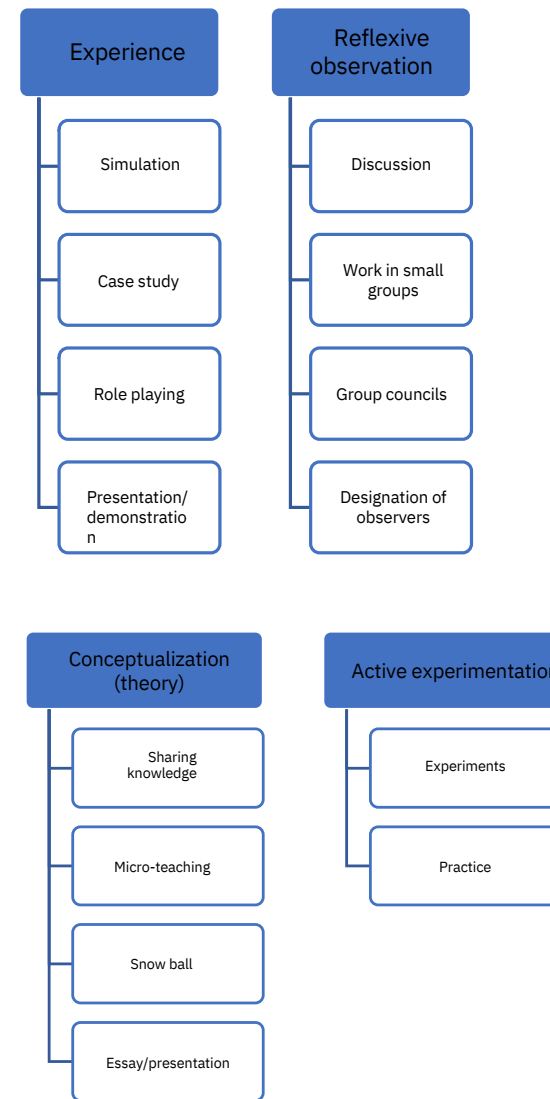
Το αποτέλεσμα μιας αποτελεσματικής διαδικασίας μάθησης είναι ότι η νέα γνώση/δεξιότητα αποθηκεύεται στη **μακροπρόθεσμη μνήμη** του μαθητή και στη συνέχεια εξάγεται κατά την επίλυση ενός προβλήματος. Αν η νέα γνώση/δεξιότητα δεν καταφέρει να φτάσει στη **μακρόχρονη μνήμη**, δημιουργεί ένα παροδικό ίχνος μνήμης και ξεχνιέται. Αν η εγκεφαλική δραστηριότητα που σχετίζεται με την επεξεργασία μιας δεδομένης πληροφορίας έχει βαθύτερο χαρακτήρα, απαιτεί **άμεση σωματική, νοητική ή ψυχολογική συμμετοχή** και εμπλέκει περισσότερες συναισθηματικές και γνωστικές διεργασίες. Αυτό το ίχνος μνήμης στο νευρωνικό δίκτυο είναι σταθερό και η πληροφορία αποθηκεύεται στη μακροπρόθεσμη μνήμη. (Νευροανδραγωγική, 2019, σ. 8 - 9)

Τι σημαίνει αυτό για την προετοιμασία ενός σχεδίου διδασκαλίας; Η εκπαίδευση θα πρέπει να βασίζεται στον κύκλο του Kolb, ο οποίος τοποθετεί την εμπειρία του μαθητή στο κέντρο της διδακτικής διαδικασίας:

Source: McLeod, 2013

Το καθήκον σας ως εκπαιδευτής είναι να τοποθετήσετε τις συγκεκριμένες τεχνικές και μεθόδους στη σωστή φάση μιας ακολουθίας. Ακολουθούν μερικά παραδείγματα:

Και ποιες αρχές πρέπει να χρησιμοποιεί ένας εκπαιδευτής ώστε να ικανοποιούνται οι ανάγκες των ενήλικων εκπαιδευομένων και να είναι αποτελεσματική η διαδικασία διδασκαλίας;

- ΚΡΙΣΙΜΟ! Διαγνώστε τις ανάγκες των ενήλικων σπουδαστών σας - αυτό καθορίζει την επιτυχία του προγράμματος κατάρτισης. Κάθε ομάδα θα είναι διαφορετική και θα έχει διαφορετικούς στόχους, προσδοκίες, προθέσεις και τρέχουσες δεξιότητες και γνώσεις. Κάντε τα μαθήματά σας μαθητοκεντρικά και αντανakλούν τις ανάγκες τους.
- Δημιουργήστε ένα ασφαλές, αξιόπιστο και ευχάριστο μαθησιακό περιβάλλον με την κουλτούρα της ενσυναίσθησης, του σεβασμού, της φιλικότητας και της αυθεντικότητας. Μερικές φορές η εμπιστοσύνη είναι αυτό που λείπει από τους ανθρώπους σε σχέση με τους πολιτικούς, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης ή άλλες αρχές. Αν και αποτελεί πρόκληση για εσάς ως διδάσκοντα, η εμπιστοσύνη είναι απαραίτητη.
- Το οικείο περιβάλλον με λιγότερους φοιτητές είναι πολύ καλύτερο από τις μεγάλες εκδηλώσεις. Η αίσθηση ασφάλειας είναι επιθυμητή.
- Να έχετε επίγνωση των δυσκολιών των μαθητών σας με την ακοή ή την όραση. Χρησιμοποιήστε πιο δυνατή φωνή, αλλά μην δίνετε την εντύπωση ότι φωνάζετε. Προσπαθήστε να παραμείνετε ήρεμοι.
- Δείξτε ενδιαφέρον για τις απόψεις των μαθητών και ενθαρρύνετέ τους να συμμετέχουν στη διαδικασία μάθησης: κάντε ερωτήσεις, συνδέστε τις πληροφορίες με την πράξη.
- Βεβαιωθείτε ότι όλες οι εργασίες είναι εφικτές, ώστε να μην αγχώνετε τους μαθητές σας κατά τη διάρκεια του μαθήματος.

- Βεβαιωθείτε ότι όλο το περιεχόμενο είναι εύκολα κατανοητό. Να σέβετε τα συναισθήματα και την αντίληψη κάθε μαθητή.
- Διατηρήστε το μάθημα δυναμικό. Ενήλικες μαθητές είναι ικανοί να ακούν και να αποθηκεύουν νέα πληροφορίες για περίπου 20 λεπτά. διαλείμματα και να αλλάζετε μεθόδους.
- Κάντε το μάθημα μια συναρπαστική εμπειρία βασισμένο στη βιωματική μάθηση. Με την "εκμάθηση μέσω της πράξης" μια εμπειρία συνδέεται με ένα άτομο αλ προβληματισμό.
- Μη χάνετε χρόνο εξηγώντας δύσκολες θεωρίες, αν οι μαθητές σας δεν ενδιαφέρονται ιδιαίτερα. Οι γνώσεις και οι δεξιότητες που μαθαίνουν οι μαθητές σας θα πρέπει να οδηγούν πρακτική εφαρμογή και θετικό αντίκτυπο. στην καθημερινή τους ζωή.
- Εάν έχετε την ευκαιρία, επαναλάβετε και αναθεωρήστε για να εδραιώσετε τη μνήμη. Χρησιμοποιήστε σαφή γλώσσα και κάντε παύσεις στις την ομιλία σας. Δώστε χρόνο στους μαθητές σας να να επεξεργαστούν μια ερώτηση και να σκεφτούν την απάντηση.

ΜΗΝ ΒΙΑΖΕΣΤΕ! Η πίεση του χρόνου μπορεί να αποτελέσει σοβαρό παράγοντα άγχους.

- Το κίνητρο είναι δύναμη. Να είστε προσεκτικοί να μην υπερδιεγείρετε τους μαθητές σας και ανχρησιαστεί, μειώστε τη γνωστική υπερφόρτωση:
- -Παρουσιάστε κάποιες πληροφορίες μέσω της οπτικής κανάλι και κάποιες μέσω του λεκτικού καναλιού
- Διαχωρίστε το περιεχόμενο σε μικρότερα τμήματα και επιτρέψτε στο μαθητή να ελέγχει το ρυθμό
- Αφαιρέστε το μη ουσιώδες περιεχόμενο
- Οι λέξεις θα πρέπει να τοποθετούνται όσο το δυνατόν πιο κοντά στα αντίστοιχα γραφικά
· Για παράδειγμα: Προσαρμόστε το μέγεθος του κειμένου:
η πλειονότητα των ηλικιωμένων επωφελείται από τουλάχιστον μια μικρή αύξηση του μεγέθους του κειμένου.
Μην διαβάζετε το κείμενο στην οθόνη λέξη προς λέξη
Εκτός από το εκπαιδευτικό υλικό, είναι σημαντικό να...
- Ρύθμιση της αντίθεσης των χρωμάτων: με την ηλικία ικανότητα να διακρίνουμε μεταξύ ορισμένων χρωμάτων μειώνεται, ιδίως σε ό,τι αφορά την ηλικία. μεταξύ λευκού/κίτρινου και μπλε/μπλε. γκρι.
- Εισάγετε τη χρήση συντομεύσεων πληκτρολογίου: χρησιμοποιώντας μερικές κοινές συντομεύσεις πληκτρολογίου μπορεί να μειώσει την απογοήτευση χωρίς να απαιτεί σημαντική απομνημόνευση.
- Αλλαγή της ταχύτητας, του χρώματος και του μεγέθους του ποντικιού:
Με την ηλικία, η ταχύτητα και η ακρίβεια του ποντικιού

- Αν οι μαθητές σας δυσκολεύονται με τα αγγλικά ή άλλες γλώσσες, βοηθήστε τους να εγκαταστήσουν ένα μεταφραστή στο πρόγραμμα περιήγησής τους. Στη συνέχεια, διδάξτε να χρησιμοποιούν το δεξί κουμπί του ποντικιού για να πάρουν τη βασική μετάφραση. Αυτά τα μεταφραστές δεν είναι οι καλύτεροι γλωσσολόγοι αλλά βοηθούν στη γενική ιδέα ενός κειμένου.

Μην δίνετε οδηγίες σε προστακτικές. Χρησιμοποιήστε τον έμμεσο τρόπο, όπως: "Ας ελέγξουμε αυτό το άρθρο μαζί".

Δημιουργήστε ευκαιρίες για την εξάσκηση των αποκτηθεισών γνώσεων και δεξιοτήτων. Η εξάσκηση είναι απαραίτητη αν θέλετε οι μαθητές σας να εσωτερικεύσουν τις γνώσεις που απέκτησαν.

- Οι ενήλικες, κυρίως λόγω του παραδοσιακού εκπαιδευτικού συστήματος που έχουν υποστεί, μπορεί να ντρέπονται να κάνουν λάθη. Εισάγετε τη σύγχρονη έννοια του λάθους, όπου αυτό γίνεται αντιληπτό ως μια σημαντική εμπειρία εισόδου που καθορίζει τα επόμενα βήματα της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Τονίστε ότι δεν είναι αποτυχία να κάνεις ένα λάθος, αλλά μάλλον να μην παίρνεις ένα μάθημα από αυτό για το μέλλον.
- Εάν είναι δυνατόν, καλέστε επαγγελματίες από τον τομέα της σοβαρής δημοσιογραφίας ή του ελέγχου των γεγονότων να περιγράψουν τη δική τους εμπειρία με την παραπληροφόρηση και τις ψευδείς ειδήσεις.
- Παρακολουθήστε τους παράγοντες κινδύνου. Όταν εμφανίζεται μια διαφωνία στα μαθήματα, προσπαθήστε να την επιλύσετε με διάλογο. Τονίστε ότι όλες οι απόψεις είναι αποδεκτές, αλλά πρέπει να τις διαφοροποιούμε από τα γεγονότα.
- Εμπλέξτε τους μαθητές σας στην αξιολόγηση της δικής τους μαθησιακής διαδικασίας. Ενθαρρύνετε τους να αξιολογούν οι ίδιοι τις επιδόσεις και την πρόοδό τους.
- Υποστηρίξτε την αυτορρύθμιση και την υπευθυνότητα των μαθητών σας. Η εκπαίδευσή σας θα πρέπει να οδηγεί στην εξατομίκευση των μαθητών και να προωθεί μια διαδικασία δια βίου μάθησης στην οποία είμαστε όλοι μέρος.

Τι πρέπει να λαμβάνεται υπόψη στις αναλύσεις αναγκών

Χρόνος που αφιερώνεται στην κατάρτιση. Ο παράγοντας αυτός θα καθοριστεί από το εύρος και τις δυνατότητες της εκπαίδευσής σας. Συνιστάται ιδιαίτερα να οργανώσετε τουλάχιστον τρεις ξεχωριστές συνεδρίες για το θέμα της παραπληροφόρησης, ώστε να υπάρχει αρκετός χώρος για τη διδασκαλία και την εξάσκηση και οι συμμετέχοντες να έχουν χώρο για να απορροφήσουν τις νέες πληροφορίες και δεξιότητες.

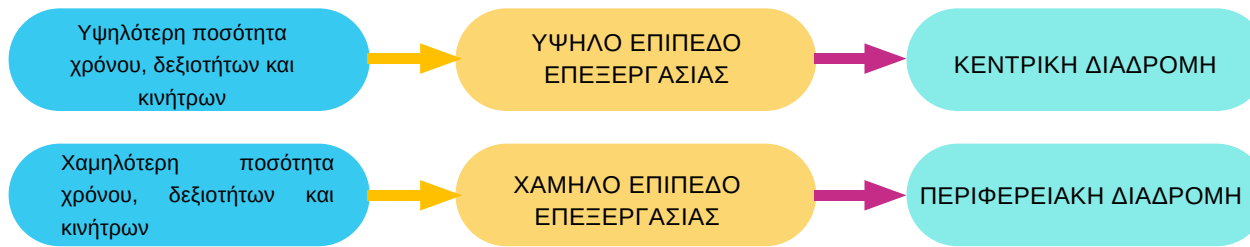
Δεξιότητες. Απαραίτητο μέρος της προετοιμασίας όλων των μαθημάτων είναι να είστε εξοικειωμένοι με τις τρέχουσες δεξιότητες των μαθητών σας. Αυτό περιλαμβάνει το επίπεδο των δεξιοτήτων ΤΠΕ, τον γραμματισμό στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, καθώς και τη γνώση της αγγλικής γλώσσας. Οι μεγαλύτεροι σε ηλικία άνθρωποι θα μπορούσαν να εκτιμήσουν μια συζήτηση σχετικά με την τρέχουσα κατάσταση στη σκηνή της παραπληροφόρησης ως παγοθραυστικό στην αρχή του μαθήματος. Βοηθά στη δημιουργία κοινωνικών δεσμών, δίνει στους μαθητές την ευκαιρία να ακουστούν και δίνει σε εσάς, τον διδάσκοντα, τα στοιχεία για το πώς να επιλέξετε τη στρατηγική. Συνιστάται επίσης να μάθετε ποιες πλατφόρμες του Διαδικτύου χρησιμοποιούν οι μαθητές σας και πόσο πιστεύουν ότι αντιμετωπίζουν ψευδείς ειδήσεις και παραπληροφόρηση.

Ενδιαφέρον/κίνητρα. Καθορίστε τους στόχους και τα ενδιαφέροντα των μαθητών σας και τα εργαλεία και τις τεχνικές που θα χρησιμοποιήσετε στο μάθημά σας. Η κυριαρχία είτε των εσωτερικών είτε των εξωτερικών κινήτρων είναι επίσης καθοριστική καθώς και η ταυτότητα των μαθητών σας με την οποία σχετίζονται. Μπορεί επίσης να είναι μια ενδιαφέρουσα δραστηριότητα για να σπάσει ο πάγος και να αντικατοπτρίσει τις προσδοκίες των συμμετεχόντων. Ποιους στόχους θέλουν να επιτύχουν παρακολουθώντας το μάθημά σας;

Μόλις λάβετε όλες τις πληροφορίες εισόδου για τους μαθητές σας, αποφασίστε αν θα προχωρήσετε με την **κεντρική ή την περιφερειακή διαδρομή**. Το μοντέλο πιθανότητας επεξεργασίας εξήγησης εξηγεί αυτή την επεξεργασία των εισροών με περισσότερες λεπτομέρειες.

Το μοντέλο Elaboration Likelihood Model επιδιώκει να εξηγήσει πώς οι άνθρωποι επεξεργάζονται διαφορετικά τα ερεθίσματα και πώς τα αποτελέσματα αυτών των διεργασιών οδηγούν σε αλλαγή στάσεων και, κατά συνέπεια, συμπεριφοράς. (Barradas, 2021)

Η επεξεργασία αναφέρεται στο μέγεθος της προσπάθειας που πρέπει να καταβάλει κάθε μέλος του ακροατηρίου ενός μηνύματος για να επεξεργαστεί και να αξιολογήσει ένα μήνυμα, να το θυμηθεί και στη συνέχεια να το αποδεχτεί ή να το απορρίψει. (Bar- radas, 2021)

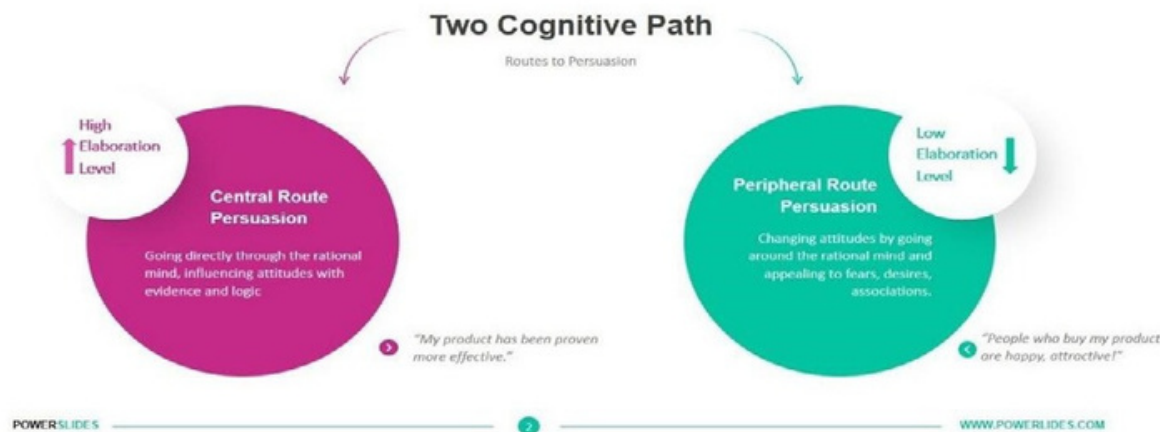
Η **κεντρική διαδρομή** σημαίνει ότι εστιάζετε στην παροχή δεδομένων και γεγονότων για να πείσετε το κοινό σας για το μήνυμά σας. Έχει ως γνώμονα τη λογική και οι μαθητές ενδιαφέρονται για την ανάλυση πληροφοριών και τη βαθιά κατανόηση των πραγμάτων. Αυτή η διαδρομή δημιουργεί μακροχρόνιες στάσεις και οι μαθητές αποσπώνται λιγότερο όταν ακολουθούν το στόχο τους.

Η **περιφερειακή διαδρομή**, από την άλλη πλευρά, επικεντρώνεται σε ενδείξεις για να συνδέσει τη θετικότητα με το μήνυμα.

Η επεξεργασία των πληροφοριών δεν είναι τόσο βαθιά και οι στάσεις είναι βραχύβιες. Πρόκειται περισσότερο για το **πλαίσιο** παρά για την ίδια την πληροφορία.

Φυσικά, θα υπάρξουν ομάδες όπου ο συνδυασμός και των δύο οδών θα είναι απαραίτητος ανάλογα με τις συγκεκριμένες συνθήκες.

ELABORATION LIKELIHOOD MODEL

Source: Barradas, 2021.

Πως να σχεδιάσετε δραστηριότητες

Η επιλογή των δραστηριοτήτων θα πρέπει να βασίζεται στα αποτελέσματα της ανάλυσης των αναγκών σας. Καθορίστε πρώτα το πρόβλημα και στη συνέχεια ακολουθήστε τη διαδικασία:

Ορίστε το
ανάγκη/πρόβλημα
π.χ. Οι συμμετέχοντες δεν
είναι σίγουροι
πώς να επαληθεύσουν μια
φωτογραφία.

Προσδιορίστε τους στόχους από
την άποψη των επιθυμητών
γνώσεων και δεξιότητες (ιδανική
κατάσταση για το τι πρέπει να
μάθουν οι μαθητές σας)
π.χ. Οι συμμετέχοντες έχουν
επίγνωση των
θέμα της φωτοεπεξεργασίας και
έχουν αυτοπεποίθηση στη χρήση
εργαλείων
για την επαλήθευση μιας
φωτογραφίας.

Σκεφτείτε δραστηριότητες που θα
οδηγήσουν στη βελτίωση των
γνώσεων και των δεξιοτήτων που
προσδιορίσατε στο προηγούμενο
βήμα. Προσπαθήστε να συνδυάσετε
όσο το δυνατόν περισσότερο τη
μετωπική διδασκαλία με διάφορες
διαδραστικές δραστηριότητες.

π.χ. Διανομή άρθρων με
εικόνες που πρέπει να
επαληθευτούν είτε στο Google
Reverse Search είτε στο TinEye.
(δείτε περισσότερα στα Σχέδια
Μαθήματος)

Περισσότερα για τις μεθόδους που προτείνουμε στα σχέδια μαθημάτων μας

Χρήση νοητικών χαρτών

Είτε παρουσιάζετε ένα θέμα στους μαθητές σας είτε οι συμμετέχοντες καλούνται να εργαστούν πάνω σε μια εργασία, σε ένα κομμάτι χαρτί ή σε ηλεκτρονική μορφή, ατομικά ή σε μια ομάδα, υποστηρίζοντας τη χρήση χαρτών νου, οι οποίοι είναι ένα **εξαιρετικό εργαλείο** για την ενίσχυση της μαθησιακής διαδικασίας και της μνήμης. Οι χάρτες νου είναι γραφικές αναπαραστάσεις ιδεών μέσω λέξεων-κλειδιών και συνήθως συνοδεύονται και από εικόνες.

Στην παραδοσιακή διαδικασία μάθησης που βασίζεται στην ανάγνωση ενός κειμένου, χρησιμοποιείται κυρίως η αριστερή εγκεφαλική ημισφαίρα. Όμως με τις γραφικές αναπαραστάσεις, τις εικόνες και τα χρώματα, ενεργοποιείται μεγαλύτερο μέρος του δεξιού εγκεφαλικού ημισφαιρίου. Η ενεργοποίηση και των δύο ημισφαιρίων οδηγεί στην αφύπνιση μεγαλύτερης δημιουργικότητας, ώστε να προκύψουν **νέες έννοιες και ιδέες**.

Επιπλέον, η σαφήνεια του χάρτη του νου μας επιτρέπει να βλέπουμε τις πληροφορίες σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, όχι μόνο μεμονωμένα, και μας κάνει να συνειδητοποιούμε καλύτερα τις **σχέσεις** τους. (Posolda)

Έτσι, οι χάρτες του νου μας βοηθούν να δημιουργήσουμε νέες ιδέες, να κατανοήσουμε καλύτερα και υποστηρίζουν επίσης σημαντικά τη μνήμη μας. Μπορούμε να τους χρησιμοποιήσουμε, για παράδειγμα, για τη μάθηση, τον προγραμματισμό, την επίλυση προβλημάτων ή τη δημιουργία έργων.

Πώς λειτουργεί λοιπόν; Ξεκινήστε με την κύρια κορυφή (λέξη ή εικόνα) στη μέση ενός χαρτιού/μιας οθόνης. Από το κύριο θέμα υπάρχουν

καμπύλες γραμμές (καμπύλες λόγω της διέγερσης του δεξιού ημισφαιρίου) που οδηγούν σε επιμέρους θέματα. Από αυτά ξεκινούν μικρότερες διακλαδώσεις κ.λπ. Συνιστάται η χρήση εικόνων, συμβόλων και διαφορετικών χρωμάτων. Οι χάρτες του νου πρέπει να είναι σύντομοι και σαφείς, γι' αυτό μην χρησιμοποιείτε ολόκληρες προτάσεις αλλά μόνο λέξεις-κλειδιά, σύντομους τίτλους ή σύντομες φράσεις.

Το πλεονέκτημα της μάθησης με χάρτες μυαλού είναι ότι αν σχεδιάζετε έναν χάρτη, στην πραγματικότητα μαθαίνετε ταυτόχρονα και χαλαρώνετε καθώς σχεδιάζετε. Μπορούμε να πούμε ότι είναι ένας τρόπος μάθησης με φυσικό τρόπο που δεν προκαλεί την αναβλητικότητα που μπορεί να προκύψει σε μερικούς ανθρώπους κατά την παραδοσιακή μάθηση.

Συνιστάται να σχεδιάζετε με το χέρι για μεγαλύτερη εγκεφαλική διέγερση, αλλά υπάρχουν διάφορες γεννήτριες χαρτών μυαλού στο διαδίκτυο που μπορείτε να χρησιμοποιήσετε (όπως το <https://www.mindmap.com>). Το πλεονέκτημά τους είναι ότι μπορείτε επίσης να ανεβάσετε εικόνες από το διαδίκτυο, αν δεν είστε καλός σχεδιαστής.

Τεχνική Jigsaw

Η τεχνική παζλ είναι μια αποτελεσματική εναλλακτική λύση στη μετωπική μέθοδο διδασκαλίας. Ενσωματώνει την **ομότιμη μάθηση και τη συνεργασία** σε μια ομάδα αντί για την απλή παθητική ακρόαση της παρουσίασης του εκπαιδευτή. Μπορεί να εφαρμοστεί σε διάφορες δραστηριότητες, είτε πρόκειται για **θεωρητική έρευνα είτε για πρακτικές δραστηριότητες.**

Συνήθως κάνει τα μαθήματα πιο ευχάριστα και κινητοποιεί τους συμμετέχοντες επειδή συμβάλλουν ενεργά στη διαδικασία μάθησης.

Οι συμμετέχοντες χωρίζονται σε ομάδες και σε κάθε συμμετέχοντα (ή ζεύγος) ανατίθεται μια ξεχωριστή εργασία στην ομάδα (π.χ. ο ένας να αναλύσει τη γλώσσα ενός άρθρου, ο άλλος να ελέγξει τις πηγές κ.λπ.) Μετά από κάποια αυτογνωσία, δημιουργήστε "ομάδες εμπειρογνομόνων" όπου τα μέλη με την ίδια εργασία από κάθε ομάδα ενώνονται. Στη συνέχεια, δώστε τους λίγο χρόνο για να συζητήσουν από κοινού το θέμα και να προετοιμάσουν παρουσιάσεις σχετικά με το θέμα. Στη συνέχεια, στείλτε τους πίσω στις αρχικές

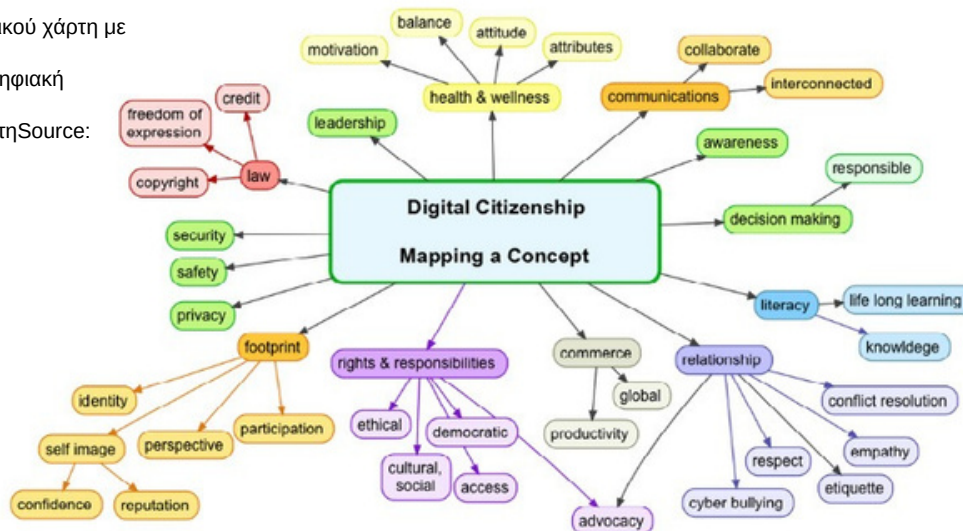
τους ομάδες και αφήστε τους να παρουσιάσουν το θέμα τους. Ενθαρρύνετε τα άλλα μέλη της ομάδας να κάνουν ερωτήσεις. Με αυτόν τον τρόπο, για παράδειγμα, όταν αναλύουν ένα άρθρο για τεχνικές χειραγώγησης, μαζί παίρνουν μια πλήρη ανάλυση και μαθαίνουν ο ένας από τον άλλο. Επίσης, εξηγώντας το θέμα σε άλλους συμμετέχοντες, το θέμα προσκολλάται βαθύτερα στη μνήμη.

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού που χρησιμοποιεί αυτή την τεχνική είναι περισσότερο ο ρόλος του μέντορα παρά του εκπαιδευτή. Πρέπει να βοηθάει και να βοηθάει όταν χρειάζεται, αλλά η ευθύνη πρέπει να δίνεται στους συμμετέχοντες.

Υποστήριξη ενηλίκων για την αυτοεκπαίδευση με τη χρήση των ΤΠΕ

Παράδειγμα νοητικού χάρτη με κύριο θέμα την Ψηφιακή Ιδιότητα του ΠολίτηSource: DeWaard

Ένα αποτελεσματικό εργαστήριο θα πρέπει να αφήνει τους μαθητές σας πρόθυμους να συνεχίσουν τη διαδικασία περαιτέρω ανακάλυψης και αυτο-μελέτης. Από αυτή την άποψη, η αυτο-παρακίνηση θα είναι ο βασικός παράγοντας για την εμπάθυνση του επιπέδου γνώσεων και δεξιοτήτων των μαθητών.

Οι συμμετέχοντες θα πρέπει επίσης να φύγουν από τα εργαστήριά σας με έναν κατάλογο πρακτικών εργαλείων που μπορούν να χρησιμοποιήσουν στην καθημερινή τους ζωή.

Για την υποστήριξη της περαιτέρω πρακτικής, αναζητήστε την εφαρμογή Break the Chain Web app και το Dynamic demon- strator που θα είναι διαθέσιμα και στις επτά γλώσσες!

Υβριδική/ διαδικτυακή μάθηση

Αν και συνιστάται ιδιαίτερα η οργάνωση εκπαίδευσης πρόσωπο με πρόσωπο για την παραπληροφόρηση λόγω της σχέσης και της ψυχολογικής πτυχής που τονίζεται στο παρόν εγχειρίδιο, η κατάσταση μπορεί να απαιτεί εξ αποστάσεως εκπαίδευση, όπως στην περίπτωση του covid-19. Οι εκπαιδευτές καθώς και οι εκπαιδευόμενοι θα πρέπει να είναι έτοιμοι ότι μπορεί να υπάρξει ανάγκη να υιοθετηθεί μια διαδικτυακή εκπαίδευση, η οποία θα μπορούσε να αποτελέσει πρόκληση για τους ενήλικες 55+ και τους εκπαιδευτές τους, καθώς ορισμένοι δεν έχουν εμπειρία με τις τεχνολογίες επικοινωνίας και την εξ αποστάσεως εκπαίδευση.

Μοιραζόμαστε μερικές συμβουλές που θα μπορούσαν να αποτρέψουν το σοκ από τη μετάβαση στο ψηφιακό περιβάλλον.

Η μορφή, οι δεξιότητες των συμμετεχόντων και οι δυνατότητες του μαθήματός σας καθορίζουν αν θα χρησιμοποιήσετε σύγχρονη ή ασύγχρονη διαδικτυακή μάθηση - ή και τα δύο. Η **σύγχρονη μάθηση** σημαίνει ότι οι συμμετέχοντες καθώς και ο εκπαιδευτής ασχολούνται ταυτόχρονα με τη μάθηση και μπορούν να αλληλεπιδρούν. Τυπικά παραδείγματα είναι οι διαδικτυακές διασκέψεις ή οι εικονικές αίθουσες διδασκαλίας. Μεταξύ των πιο φιλικών είναι το **Zoom, το Google meet ή το Microsoft Teams**. Ο σύνδεσμος για την αίθουσα διάσκεψης μπορεί να σταλεί μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και οι συμμετέχοντες μπορούν βασικά να συμμετάσχουν με μερικά κλικ, ώστε ακόμη και οι λιγότερο επιδέξιοι να μπορούν να τα καταφέρουν. Ένα μεγάλο πλεονέκτημα της σύγχρονης μάθησης είναι ότι ένας εκπαιδευτής μπορεί να βοηθήσει τους συμμετέχοντες στην επίλυση διαφόρων ζητημάτων και να τους καθοδηγήσει στο διαδικτυακό περιβάλλον ζωντανά μέσω βιντεοκλήσης ή συνομιλίας. Ένα σπουδαίο εργαλείο είναι επίσης η λειτουργία του διαμοιρασμού της οθόνης με την οποία οι εκπαιδευτές μπορούν να προβάλλουν προκατασκευασμένο υλικό και παρουσιάσεις. Το πλεονέκτημα της καταγραφής μιας εκπαίδευσης είναι ότι μπορεί να είναι προσβάσιμη ανά πάσα στιγμή ή να παρακολουθείται επανειλημμένα.

Άλλα οφέλη της σύγχρονης μάθησης είναι:

- Αλληλεπίδραση μεταξύ των συμμετεχόντων.
- Ανταλλαγή γνώσεων και εμπειρίας μεταξύ των συμμετεχόντων.
- Ανατροφοδότηση σε πραγματικό χρόνο για τον εκπαιδευτή.
- Η εκπαίδευση πραγματοποιείται σε σταθερό πρόγραμμα. (Priscila, 2020)

Για να αποφύγετε τη μονόδρομη επικοινωνία μεταξύ ενός εκπαιδευτή και των συμμετεχόντων κατά τη διάρκεια των on line μαθημάτων, μάθετε αν η πλατφόρμα επιτρέπει **αίθουσες διαλείμματος** - ιδιωτικούς χώρους που έχουν σχεδιαστεί για να διευκολύνουν την ομαδική αλληλεπίδραση. Το **Zoom, το Google meets και το Teams** τα υποστηρίζουν. Μπορείτε να χωρίσετε την ομάδα σας σε μικρότερες ομάδες και να τις αφήσετε να εργαστούν ξεχωριστά. Η **ομαδική εργασία** είναι σημαντική και αυτό μπορεί να είναι ένα διαδικτυακό υποκατάστατο.

Τα πλεονεκτήματα της ασύγχρονης μάθησης είναι:

- Οι συμμετέχοντες μπορούν να μάθουν στο δικό τους χρόνο και πρόγραμμα
- Λιγότερη εργασία για τους εκπαιδευτές
- Οι αυτοματοποιημένες εργασίες μειώνουν επαναλαμβανόμενες εργασίες, όπως η παροχή online μαθήματα και βαθμολόγηση εξετάσεις (Priscila, 2020)

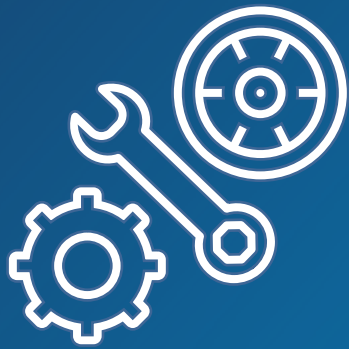
Στην **ασύγχρονη μάθηση**, από την άλλη πλευρά, δεν υπάρχει αλληλεπίδραση των συμμετεχόντων σε πραγματικό χρόνο. Περιλαμβάνει την εκ των προτέρων δημιουργία διαδικτυακού περιεχομένου στο οποίο οι συμμετέχοντες μπορούν να έχουν πρόσβαση ανά πάσα στιγμή. Τα συστήματα διαχείρισης μάθησης (LMS) όπως το Moodle, όπου μπορείτε να δημιουργήσετε ολόκληρο το σχέδιο μαθήματος, αποτελούν ένα παράδειγμα.

Στον παρακάτω πίνακα μπορείτε να συγκρίνετε διάφορες μορφές σύγχρονης και ασύγχρονης μάθησης:

Σύγχρονη μάθηση	Ασύγχρονη μάθηση
Παραδοσιακό μάθημα	Ηχογραφημένο μάθημα
Άμεση ανταλλαγή μηνυμάτων	E-mail
Άμεση ανατροφοδότηση από τον εκπαιδευτή και συναδέλφους	Αποστολή ερώτησης και αναμονή για απάντηση
Τηλεφωνική επικοινωνία	Ηχογραφημένο φωνητικό μήνυμα
Προσωπική εκπαίδευση	Διαδικτυακά μαθήματα κατάρτισης (χωρίς ζωντανή βίντεο)
Live webinar	Ηχογραφημένο webinar
Ομαδικά	Αυτορυθμιζόμενο
Την ίδια ώρα	Διαφορετικές ώρες

(Priscila, 2020)

Η καλύτερη επιλογή για τους ενήλικες 55+ θα είναι μάλλον ο συνδυασμός και των δύο, της σύγχρονης και της ασύγχρονης μάθησης - η λεγόμενη **υβριδική ή μικτή μάθηση**. Πρόκειται για έναν συνδυασμό ζωντανών μαθημάτων/ διαδικτυακών σεμιναρίων με προηχογραφημένες διαλέξεις ή παρουσιάσεις στις οποίες μπορεί να έχει κανείς πρόσβαση ξεχωριστά.

ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΠΡΑΚΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΠΡΑΚΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Στρατηγική επικοινωνία:

Συμβουλές για το πώς να μιλάτε σε ανθρώπους με διαφορετική άποψη και πρόληψη κινδύνων

Η **πρόληψη των συγκρούσεων** αποτελεί σημαντικό μέρος του εξοπλισμού ενός διδάσκοντα όταν εισέρχεται στο πεδίο ενός θέματος παραπληροφόρησης. Καθώς η συναισθηματική πτυχή παίζει ουσιαστικό ρόλο σε αυτό το θέμα, μια συζήτηση μπορεί εύκολα να εξελιχθεί σε μια ταραχώδη σύγκρουση. Δεν μπορείτε να έχετε τον απόλυτο έλεγχο των συναισθημάτων των μαθητών σας, αλλά θα πρέπει να είστε έτοιμοι ότι αυτές οι καταστάσεις μπορεί να προκύψουν. Οι παρακάτω συμβουλές μπορούν να σας βοηθήσουν να αποτρέψετε την κλιμάκωση των διαφωνιών.

ΠΡΟΣΠΑΘΗΣΤΕ ΝΑ ΚΑΤΑΛΑΒΕΤΕ, ΟΧΙ ΝΑ ΠΕΙΣΤΕΤΕ

Να είστε στρατηγικοί όσον αφορά τον σκοπό της εκπαίδευσης - ο στόχος πρέπει να είναι η κατανόηση αντί της πειθούς. Όταν γνωρίζετε πόσο απαιτητική και μακροπρόθεσμη διαδικασία είναι να αλλάξετε την πεποίθηση κάποιου, θα πρέπει να μειώσετε τις προσδοκίες για τις διδακτικές σας υπερδυνάμεις και να επικεντρωθείτε στις κατάλληλες συνθήκες που μπορούν να ανοίξουν την πόρτα στη συνειδητοποίηση του μαθητή σας.

Η ΚΑΛΗ ΣΧΕΣΗ ΕΙΝΑΙ ΖΩΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ

Όσα στοιχεία και αν παρέχετε, δεν θα είναι αποτελεσματικά αν δεν καταφέρετε να δημιουργήσετε μια καλή σχέση με τους μαθητές σας. Πρέπει να δείξετε σεβασμό στις απόψεις τους και να δημιουργήσετε ατμόσφαιρα εμπιστοσύνης. Να είστε μέρος της ομάδας και να μην υποτιμάτε τις απόψεις και τις δεξιότητές τους.

Πρέπει να νιώσουν ότι δεν είναι εσείς εναντίον τους, αλλά μάλλον εμείς εναντίον ενός προβλήματος. Μην τους προκαλείτε, αλλά προσκαλέστε τους να αναζητήσουν την αλήθεια μαζί.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΝΑ ΒΡΕΙΤΕ ΤΟ ΛΑΘΟΣ

Για άλλη μια φορά, το να προσπαθήσετε να πείσετε τους μαθητές σας να αλλάξουν τη γνώμη τους με βάση τα γεγονότα που παρέχετε, σπάνια θα είναι αποτελεσματικό. Η απροθυμία τους προκαλείται συχνά από το φόβο ότι τους χειραγωγείτε σε μια άλλη άποψη, οπότε αν δεν σας εμπιστεύονται πραγματικά, μπορεί να δυσκολευτούν να δεχτούν αυτό που προσπαθείτε να τους διδάξετε. Δείξτε τους ότι εμπιστεύεστε τις ικανότητές τους και αφήστε τους να βρουν μόνοι τους το λάθος αντί να τους κάνετε απλώς κήρυγμα. Μπορείτε να τους καθοδηγήσετε απαλά επισημαίνοντας τις ασυνέπειες στην άποψή τους και συζητώντας τις.

ΜΗΝ ΚΗΡΥΤΤΕΙΣ, ΡΩΤΑ

Καθώς η προϋπόθεση θα πρέπει πάντα να είναι ο πειρασμός να κατανοήσετε την ομάδα-στόχο, αποφύγετε τις διαλέξεις και κάντε ερωτήσεις. Μη χρησιμοποιείτε ερωτήσεις "Γιατί...;" που μπορεί να αγχώσουν τους συμπεριφερόμενους μαθητές σας, αλλά υποστηρίξτε τους να εξηγήσουν τους λόγους τους. Ζητήστε τους να δώσουν περισσότερα στοιχεία με ερωτήσεις όπως: "Τι πιστεύετε για...;" "Σε τι βασίζεται η υπόθεσή σας;" "Τι θα άλλαζε τη γνώμη σας;" Με την έρευνα αυτή, έχετε και εσείς την ευκαιρία να αξιολογήσετε την κατάσταση, να προσαρμόσετε τις προσδοκίες σας και να προσαρμόσετε τις μεθόδους σας.

ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ

Η έμφαση στις διαφορές και η επισήμανση της ανικανότητας και της έλλειψης δεξιοτήτων των μαθητών σας θα οδηγήσει μόνο σε περαιτέρω απογοήτευση. Ξεκινήστε από κάποιο σταθερό έδα-

φος και βρείτε σε τι συμφωνείτε, π.χ. "Ο κόσμος του Διαδικτύου είναι συγκεχυμένος και είναι δύσκολο να ξέρει κανείς τον δρόμο του". "Κανείς δεν θέλει να χειραγωγείται". Οι μαθητές σας πρέπει να αισθάνονται ότι έχουν κάτι κοινό μαζί σας. Για να ενισχύσετε το πεδίο της συμφωνίας σας, μπορείτε να θυσιάσετε τις ακραίες απόψεις της στάσης σας και να παραδεχτείτε ότι τίποτα δεν είναι μόνο μαύρο και άσπρο.

ΧΡΥΣΗ ΓΕΦΥΡΑ

Είναι σημαντικό να μην αφήσετε τους μαθητές σας, με οποιοδήποτε κόστος, να χάσουν το πρόσωπο και την αξιοπρέπειά τους. Δείξτε τους ότι δεν είναι κακό πράγμα να αλλάζει κανείς την πεποίθηση και τη γνώμη του και ότι είναι φυσικό να μαθαίνει και να αναπτύσσεται.

ΜΗΝ ΤΟΥΣ ΠΙΕΖΕΤΕ

Χρειάζεται πολύς χρόνος και προσπάθεια για να αλλάξει κανείς την πεποίθησή του, γι' αυτό μην πιέζετε κανέναν. Μπορείτε μόνο να παρέχετε καθοδήγηση και βοήθεια, αλλά η τελική απόφαση πρέπει να ληφθεί από τους ίδιους τους μαθητές.

ΠΑΡΕΤΕ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ

Να είστε ειλικρινείς με τον εαυτό σας. Πρέπει να αποδεχτείτε ότι όλοι είμαστε επιρρεπείς σε γνωστικές προκαταλήψεις και όλοι κάνουμε λάθη που είναι φυσιολογικά για τον εγκέφαλό μας. Παραδεχτείτε στον εαυτό σας πόσο δύσκολο είναι να αλλάξουμε αυτό που πιστεύουμε ή θέλουμε να πιστεύουμε. Βρισκόμαστε στο ίδιο καράβι, μόνο ο βαθμός ανοίγματός μας είναι διαφορετικός. Το μόνο πράγμα που μπορεί να μας σώσει σε αυτά τα ταραγμένα νερά είναι η ενσυναίσθηση και η επίγνωση της ευαλωτότητάς μας. Εξηγήστε τι σας έκανε να σχηματίσετε τη γνώμη σας και ότι είστε πρόθυμοι να αλλάξετε τις δικές σας πεποιθήσεις.

Πώς να καταλάβετε αν πρόκειται για ψεύτικες ειδήσεις

Θυμηθείτε να επισημάνετε ότι δεν υπάρχει εγγυημένη συνταγή για τον εντοπισμό της παραπληροφόρησης σε όλες τις περιπτώσεις. Η κατάσταση αλλάζει πολύ γρήγορα και με τη βοήθεια της τεχνολογίας, οι παραπληροφορητές βρίσκουν νέους τρόπους για να καμουφλάρουν την παραπληροφόρηση. Θέματα αλλάζουν επίσης, καθώς αντικατοπτρίζουν φλέγοντα ζητήματα που προκαλούν δημόσιες συζητήσεις. Αν ήταν εύκολο, οι ελεγκτές γεγονότων δεν θα χρειάζονταν ώρες για να επαληθεύσουν τα γεγονότα και η παραπληροφόρηση δεν θα ήταν τόσο διαδεδομένη και αποτελεσματική. Υπάρχουν, ωστόσο, μερικές συμβουλές για το πώς να ξεχωρίζετε τις ποιοτικές ειδήσεις από τις ψευδείς ειδήσεις.

ΠΟΙΟΤΙΚΑ ΝΕΑ	ΨΕΥΔΗΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ
Οι ειδήσεις θα πρέπει να αντικατοπτρίζουν γεγονότα που έχουν εντοπιστεί από μάρτυρες. Δεν πρέπει να υπάρχουν αξιολογήσεις, σχόλια ή εικασίες από τον δημοσιογράφο. Εάν πρόκειται για ρεπορτάζ που επικεντρώνεται σε αναλύσεις γεγονότων ή αξιολόγηση, θα πρέπει να παρουσιάζονται πρώτα ΟΛΑ τα γεγονότα και όχι μόνο μια άποψη.	Αξιολόγηση, σχόλια, εικασίες, μόνο μια άποψη.
Μας αφήνει να σχηματίσουμε μόνοι μας την άποψη μας.	Μας επιβάλλει μια άποψη
Το όνομα του συγγραφέα είναι φανερό	Ανώνυμο (κανείς δεν θέλει να είναι υπεύθυνος)
Οι πηγές αναφέρονται και ανιχνεύονται.	Δεν αναφέρονται πηγές ή είναι ψευδής.
Άλλα μέσα ενημέρωσης ασχολούνται επίσης με τις πληροφορίες.	Δεν υπάρχουν άλλα μέσα ενημέρωσης που να ασχολούνται με αυτές τις πληροφορίες.
Το κείμενο είναι ουδέτερο, ενημερωτικό και περιλαμβάνει κατάλληλα επιχειρήματα.	Το κείμενο περιλαμβάνει χαρακτηρισμούς, υποτιμητικές εκφράσεις, φτωχά ή καθόλου επιχειρήματα και είναι πειστικό.
Παρέχει ορθολογικά επιχειρήματα.	Προκαλεί έντονα συναισθήματα.
Οι φωτογραφίες είναι στο σωστό πλαίσιο και ο συγγραφέας αναφέρεται.	Οι φωτογραφίες είναι επεξεργασμένες, σε λάθος πλαίσιο και η προέλευση είναι αμφισβητήσιμη.
Δεν επιβάλλει υποχρέωση στον παραλήπτη.	Καλεί για άμεση δράση

5 ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ για την αξιολόγηση του περιεχομένου των μέσων ενημέρωσης

Η μεγαλύτερη ΜΚΟ για τα ανθρώπινα δικαιώματα στην Τσεχία, η People in Need, υπέρμαχοι και ηγέτες της παιδείας στα μέσα μαζικής ενημέρωσης στα σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, δημιούργησε ένα πρακτικό εργαλείο (JSNS, 2018) το οποίο προσαρμόσαμε για τους σκοπούς του παρόντος εγχειριδίου. Για να αξιολογήσετε ένα περιεχόμενο των μέσων ενημέρωσης, θα πρέπει να εξετάσετε **5 βασικές ερωτήσεις**:

ΠΩΣ;

Πώς το μήνυμα προσελκύει την **προσοχή**; Πώς είναι η γλώσσα και η **οπτικοακουστική** μορφή; Τι συναισθήματα προκαλεί;

Επικεντρωθείτε σε clickbaits και φωτογραφίες και τα βίντεο που χρησιμοποιούνται. Η γλώσσα της παραπληροφόρησης είναι συναισθηματική, επικριτική και ο συγγραφέας απευθύνεται απευθείας στον αναγνώστη.

ΠΟΙΟΝ;

Ποιο είναι το **κοινό-στόχος** και πώς θα φτάσει το μήνυμα σε αυτό; Πώς κοινοποιείται; Πώς μπορεί να επηρεάσει τις απόψεις, τις στάσεις και τη συμπεριφορά των αποδεκτών;

Η παραπληροφόρηση απευθύνεται σε συγκεκριμένο κοινό. Το περιεχόμενο και η μορφή προσαρμόζονται ακριβώς στην ιδιαιτερότητά του που καθορίζεται από τη συλλογή δεδομένων και τους αλγορίθμους.

ΠΟΙΟΣ;

Ποιος είναι ο **συγγραφέας**; Μπορείτε να βρείτε πληροφορίες γι' αυτόν/αυτήν; Ποιος εγκρίνει τη δημοσίευση;

Εξειδίκευση του συγγραφέα (μάρκετινγκ, δημοσιογραφία...) και του υπευθύνου για τη δημοσίευση των μέσων ενημέρωσης μπορεί να μας βοηθήσει να ορίσουμε το πλαίσιο της πληροφορίας και τους πιθανούς λόγους για τους οποίους δημοσιεύτηκε. Εάν ο συγγραφέας αποκρύπτει την ταυτότητά του/της, θα πρέπει να είμαστε επιφυλακτικοί ως προς το περιεχόμενό του.

ΓΙΑΤΙ;

Γιατί δημιουργήθηκε το μήνυμα; Ποιος **επωφελείται** ή **κερδίζει** από αυτό;

ΤΙ;

Ποιο είναι το **περιεχόμενο** των **πληροφοριών** και ποιες απόψεις και αξίες υπάρχουν; Λείπουν άλλες απόψεις; Αναφέρονται οι **πηγές** και είναι επαληθεύσιμες;

Ο σκοπός του **μηνύματος** θα πρέπει να είναι **προφανής** και **διαχωρισμένος**. Είναι ειδηση, σχόλιο ή πληρωμένη διαφήμιση; Οι πηγές θα πρέπει πάντα να αναφέρονται, καθώς ο αναγνώστης είναι σε θέση να ελέγξει την αξιοπιστία του. Διαφορετικά, ο καθένας μπορεί να κατασκευάσει οτιδήποτε.

Ο λόγος για τον οποίο δημιουργήθηκαν οι πληροφορίες βοηθά στην κατανόηση των κινήτρων και των προθέσεων του συντάκτη. Τα οφέλη μπορεί να είναι διάφορα: διαφημιστικό κόλπο, εμπορικό κέρδος, ενδυνάμωση, εκπαίδευση κ.λπ.

Μερικές σημειώσεις σχετικά με το περιεχόμενο από παραδείγματα παραπληροφόρησης

Να είστε ανοιχτοί στις ανάγκες των μαθητών σας. Ζητήστε τους να σας στείλουν/φέρουν στην τάξη παραδείγματα δυσφήμισης που βρήκαν στο διαδίκτυο ή μια πληροφορία/απόσπασμα που θα ήθελαν να ελέγξουν. Αυτό δυναμώνει τη σχέση με τους μαθητές σας και αποδεικνύετε ότι η πρωταρχική σας πρόθεση είναι να τους βοηθήσετε να προσανατολιστούν στη ζούγκλα του διαδικτύου.

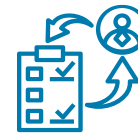
Αν και είναι δελεαστικό, προσπαθήστε να αποφύγετε παραδείγματα παραπληροφόρησης που αφορούν τα τρέχοντα υπ' αριθμ. 1 αμφιλεγόμενα πολιτικά ζητήματα φορτωμένα με θυελλώδη συναισθήματα. Πρέπει πάντα να είστε έτοιμοι να αντιμετωπίσετε μαθητές με διαφορετικές απόψεις και πεποιθήσεις, αλλά αν, για παράδειγμα, αισθάνεστε ότι κάποια πολιτικά θέματα μπορεί να προκαλέσουν ανεπιθύμητη ατμόσφαιρα, προσπαθήστε να επιλέξετε παραδείγματα από διαφορετικά θέματα. Συνιστάται να συμπεριλάβετε παραδείγματα ψευδούς διαφήμισης επειδή οι μεγαλύτεροι ενήλικες μπορεί να είναι ευαίσθητοι σε αυτήν.

Από την άλλη πλευρά, τα κίνητρα και η επεξεργασία είναι υψηλότερα αν οι πληροφορίες αφορούν προσωπικά το κοινό και σχετίζονται με κάποιο τρόπο με την ταυτότητα των μελών του. Οι άνθρωποι θα είναι πιο πρόθυμοι να συζητήσουν τις πληροφορίες που αφορούν την ασφάλεια της οικογένειάς τους παρά τις πολιτικές τάσεις σε μια άλλη ήπειρο. Ως εκ τούτου, η επιλογή των θεμάτων σας θα πρέπει να είναι **ισορροπημένη**, να **παρακινεί αλλά να μην προκαλεί δυσάρεστα συναισθήματα**. Μπορείτε να προσπαθήσετε να ξεκινήσετε με τη διαφημιστική παραπληροφόρηση που συνήθως δεν συνδέεται με πεποιθήσεις ή απόψεις και όπου οι τεχνικές της χειραγώγησης μπορεί να είναι πιο

φανερές. Μόνο αργότερα, εφαρμόστε τις ίδιες αρχές και σε άλλους στόχους παραπληροφόρησης. Στα σχέδια μαθήματος στο δεύτερο μέρος αυτού του εγχειριδίου θα χρησιμοποιήσουμε κάποια γενικά παραδείγματα στα αγγλικά, ωστόσο, οι εκπαιδευτές καλούνται να προετοιμάσουν τα δικά τους παραδείγματα παραπληροφόρησης στη μητρική γλώσσα των συμμετεχόντων και με σεβασμό στο πολιτιστικό υπόβαθρο της χώρας και τα άλλα χαρακτηριστικά των ομάδων.

Βεβαιωθείτε ότι οι μαθητές σας κατανοούν ότι δεν είστε εδώ για να τους πείτε ποιες πληροφορίες είναι σωστές και ποιες λάθος. Είστε εδώ για να μεταδώσετε τη γνώση των τεχνικών και των εργαλείων που χρησιμοποιούν οι παραπληροφορητές. Για τον ίδιο λόγο, παραμείνετε αντικειμενικοί και αποφύγετε να εκφράσετε τις προσωπικές σας πεποιθήσεις και κλίσεις. Από την άλλη πλευρά, παραμείνετε ανθρωπίνιοι και αναγνωρίστε ότι είναι πραγματική πρόκληση να παρακολουθείτε την εφευρετικότητα και την πανουργία των παραπληροφορητών και ότι οι μαθητές σας είναι αξιοθαύμαστοι για το θάρρος τους να αντιμετωπίζουν την παραπληροφόρηση.

Αξιολόγηση

Για την επανάληψη των αποκτημένων γνώσεων, αλλά και για άλλες δραστηριότητες, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε τις διαδικτυακές πλατφόρμες κουίζ. Ο έλεγχος της κατανόησης με τη μορφή ενός παιχνιδιού κουίζ δεν είναι τόσο αγχωτικός όσο τα τεστ και συνήθως παρακινεί τους μαθητές, μικρούς ή μεγάλους, να μάθουν μέσα από το παιχνίδι. Σε πλατφόρμες όπως το **Join a Quizizz** ή το **Kahoot** μπορείτε εύκολα να προετοιμάσετε το δικό σας τεστ ή να επιλέξετε από μια βάση δεδομένων κουίζ για διάφορα θέματα και σε διάφορες γλώσσες, συμπεριλαμβανομένων των ψευδών ειδήσεων και της παραπληροφόρησης.

Για να ελέγξετε τις πραγματικές γνώσεις, τις δεξιότητες ελέγχου των γεγονότων, τον εντοπισμό στρατηγικών χειραγώγησης και την ικανότητα αποτελεσματικής χρήσης ψηφιακών συσκευών, μπορείτε να δώσετε

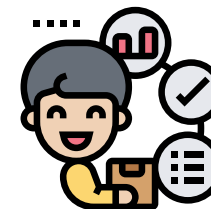
στους μαθητές σας παρόμοιες ή ίδιες εισαγωγικές και τελικές δοκιμασίες και μετρήστε την πρόοδο.

Μια άλλη μέθοδος που βοηθά τους μαθητές να δομήσουν τις γνώσεις και τις δεξιότητές τους και επιτρέπει στον εκπαιδευτή να ελέγχει την κατανόηση, ονομάζεται **3-2-1**. Στο τέλος του μαθήματος οι συμμετέχοντες καλούνται να γράψουν:

- **Τρία πράγματα που έμαθαν από αυτό το μάθημα ή από αυτό το κείμενο.**
- **Δύο ερωτήσεις που εξακολουθούν να έχουν.**
- **Μια πτυχή του μαθήματος ή του κειμένου που τους άρεσε.**

Χρησιμοποιήστε τις απαντήσεις των μαθητών για να καθοδηγήσετε τις διδακτικές αποφάσεις. Οι απαντήσεις 3-2-1 μπορούν να σας βοηθήσουν να εντοπίσετε τομείς του προγράμματος σπουδών που ίσως χρειαστεί να επαναλάβετε ή έννοιες ή δραστηριότητες που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τους μαθητές.

Η κοινοποίηση των απαντήσεων 3-2-1 είναι επίσης ένας αποτελεσματικός τρόπος για να **προκαλέσετε μια συζήτηση στην τάξη** ή να **επαναλάβετε υλικό από το προηγούμενο μάθημα**. (Facing history and ourselves, 2014)

ΣΧΕΔΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Σχέδια μαθήματος και συμβουλές για τη διδασκαλία

Το επόμενο μέρος του εγχειριδίου περιέχει μερικές συμβουλές για το σχέδιο μαθήματος σχετικά με τα πιο σημαντικά θέματα που μπορούν να εμπνεύσουν τα μαθήματά σας. Κατά τη διαδικασία της μαθήματος, υπάρχουν σύνδεσμοι προς το θεωρητικό μέρος του εγχειριδίου για την υποστήριξη της αφηρημένης εννοιολόγησης.

Η σειρά των μαθημάτων είναι η εξής συνιστάται, αλλά μπορεί να είναι προσαρμόζεται στις ανάγκες σας. Το μαθήματα λειτουργούν ατομικά, ώστε μπορείτε να επιλέξετε μόνο ξεχωριστά μέρη.

Μετά την εκπαίδευση οι συμμετέχοντες θα πρέπει να είναι σε θέση:

- να κατανοούν και να εξηγούν τους βασικούς όρους που χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο της παραπληροφόρησης και των ψευδών ειδήσεων
- να κατανοήσουν γιατί οι αρνητικές αφηγήσεις χρησιμοποιούνται στην παραπληροφόρηση
- να κατανοήσουν πώς τα στερεότυπα και η προκατάληψη επιβεβαίωσης επηρεάζουν τις αποφάσεις μας
- να διακρίνουν πότε τα στερεότυπα και η προκατάληψη επιβεβαίωσης αξιοποιούνται από τους παραπληροφορητές να κατανοήσετε τα βασικά στοιχεία της επαλήθευσης πληροφοριών
- να κατανοήσουν τους στόχους της παραπληροφόρησης και τις τεχνικές που χρησιμοποιούνται
- να εφαρμόσουν τις γνώσεις στην ανεξάρτητη επαλήθευση των πληροφοριών
- να κατανοήσουν τις συνέπειες της ανταλλαγής ψευδών πληροφοριών για τους την κοινωνία και τον εαυτό του
- να επαληθεύουν μια φωτογραφία ή ένα βίντεο στο διαδίκτυο
- να διακρίνουν μια φωτογραφία/βίντεο που απεικονίζει ένα άλλο γεγονός, χρόνο και τόπο (σε λάθος πλαίσιο)
- να καταλαβαίνουν πώς μπορεί να επεξεργαστεί μια φωτογραφία
- να διακρίνουν μεταξύ μιας γνώμης και ενός γεγονότος που χρησιμοποιείται στην ειδησεογραφική κάλυψη των μέσων ενημέρωσης
- να κατανοήσουν ποιος είναι ο ρόλος των γεγονότων και των απόψεων σε μια λειτουργούσα δημοκρατία
- να αξιολογούν την αξιοπιστία των μέσων ενημέρωσης
- να κατανοήσουν τη λειτουργία των ελεύθερων κοινωνικών ιστότοπων
- να αναγνωρίζουν την ύπαρξη ψεύτικων λογαριασμών στους κοινωνικούς ιστότοπους - τρολ και bots
- να γνωρίζουν τους κινδύνους που μπορεί να αντιπροσωπεύουν οι κοινωνικοί ιστότοποι
- να κατανοούν πώς οι αλγόριθμοι επηρεάζουν τι βλέπουμε στο διαδίκτυο
- να γνωρίζουν τη φύση της αλυσιδωτής αλληλογραφίας
- να κατανοούν πώς να αντιδρά σε αλυσιδωτές αποστολές και την παραπληροφόρηση
- να αναπτύσσουν περαιτέρω κριτική σκέψη και αναλυτικές δεξιότητες για την αξιολόγηση του περιεχομένου των μέσων ενημέρωσης

ΧΡΟΝΟΣ: Ο συνιστώμενος χρόνος είναι κατά προσέγγιση. Εξαρτάται από τον ρυθμό εργασίας των συμμετεχόντων και το υλικό/ παραδείγματα παραπληροφόρησης που χρησιμοποιούνται στα μαθήματα. Ο στόχος δεν είναι να εργαστείτε όσο το δυνατόν πιο γρήγορα, αλλά να δημιουργήσετε ένα περιβάλλον εργασίας που να σας δίνει κίνητρα.

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΑ/ΥΛΙΚΟ ΠΟΥ ΑΠΑΙΤΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΔΑΣΚΑΛΟΥΣ: Έτσι, το υλικό που θα μοιραστείτε με τους συμμετέχοντες θα είναι ήδη κατεβασμένο στις συσκευές ή μπορείτε να συμφωνήσετε σε μια μορφή διανομής του υλικού.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ: Αναμένεται ότι θα χρησιμοποιήσετε υλικό στη δική σας γλώσσα και θα το μοιραστείτε στη χώρα σας. Το εγχειρίδιο δημιουργήθηκε για όλους τους εταίρους του έργου, επομένως περιέχει μόνο γενικά παραδείγματα στα αγγλικά. Προσαρμόστε το σύμφωνα με τις ανάγκες σας.

Για παραδείγματα στα αγγλικά για διάφορα θέματα από πανδημία μέχρι πολιτική, μπορείτε να βρείτε, π.χ. στη σελίδα [Demagog](#)

ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ : ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΡΟΙ

**ΘΕΜΑ: ΓΝΩΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ
ΤΗΣ ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ –
ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ**

ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΪ ΣΤΟΧΟΙ:

Να εισαγάγει το θέμα της παραπληροφόρησης μέσω ενός διασκεδαστικού τρόπου.

Να δημιουργηθεί ένα ευχάριστο περιβάλλον παρακίνησης, όπου η απόκτηση νέων γνώσεων θα είναι διασκεδαστική.

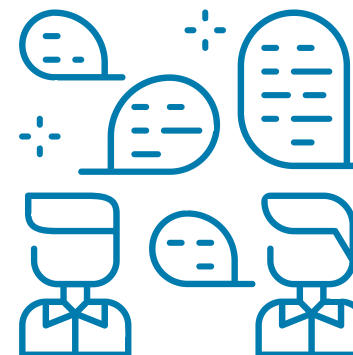
Να είναι σε θέση να κατανοήσουν και να εξηγήσουν βασικούς όρους που χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο της παραπληροφόρησης και των fake news. (Εκπαιδευτής: Για να ελέγξει τις τρέχουσες γνώσεις και στάσεις σχετικά με την παραπληροφόρηση).

ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ:

Το μάθημα δεν αποσκοπεί στο να μάθουν οι ενήλικες τους όρους απ' έξω. Ωστόσο, είναι σημαντικό να κατανοήσουν τη σημασία τους και να είναι σε θέση να τους αντιστοιχίσουν με παραδείγματα. Συνιστάται στους συμμετέχοντες να κρατήσουν τον κατάλογο των όρων ως προσωπική αναφορά και να τον χρησιμοποιούν όποτε τον χρειάζονται.

ΧΡΟΝΟΣ:

45 – 60 λεπτά. ανάλογα με την συζήτηση.

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΑ/ΥΛΙΚΟ ΠΟΥ ΑΠΑΙΤΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΔΑΣΚΑΛΟΥΣ

Σταυρόλεξο για την παραπληροφόρηση εκτυπωμένο - χρησιμοποιήστε έναν από τους φιλικούς προς το χρήστη διαδικτυακούς δημιουργούς σταυρόλεξων (π.χ. <https://crosswordlabs.com>), παραδείγματα από την πραγματική ζωή που καταδεικνύουν τους όρους και μπορούν να προβάλλονται σε θόνη, ετικέτες ονομάτων, γραφική ύλη.

Εισαγωγή

Μετωπική

- Καλωσορίστε το κοινό σας στον ταχέως μεταβαλλόμενο κόσμο της τεχνολογίας και μέσω ενημέρωσης. Διαβεβαιώστε τους ότι με τους ρυθμούς του, σίγουρα δεν είναι ντροπή να μην παρακολουθείτε όλες τις αλλαγές. Ωστόσο, υπάρχουν ορισμένες αρχές που θα τους βοηθήσουν να μην χαθούν στη συντριπτική εισροή των πληροφοριών και να περιορίσουν την αρνητική επίδραση της παραπληροφόρησης.

- Καλέστε τους να περάσουν από τους πιο σημαντικούς όρους στον τομέα της παραπληροφόρησης και να κατανοήσουν τι σημαίνουν.

- Εάν οι συμμετέχοντες δεν γνωρίζονται μεταξύ τους, χρησιμοποιήστε ετικέτες με ονόματα μέχρι να γνωριστούν πλήρως

Έκθεση/ εμπειρία

Ομάδες

- Χωρίστε τους συμμετέχοντες σε ομάδες.

- Δώστε σε κάθε άτομο ένα σταυρόλεξο.

- Δώστε τους χώρο να το διαβάσουν και να το λύσουν πρώτα ατομικά, και στη συνέχεια να ελέγξουν και να συζητήσουν μαζί σε ομάδες.

- Παρακολουθήστε τη δραστηριότητα και βοηθήστε αν χρειαστεί.

Αντανακλαστική
παρατήρηση
+
Αφηρημένη
ενοιολόγηση

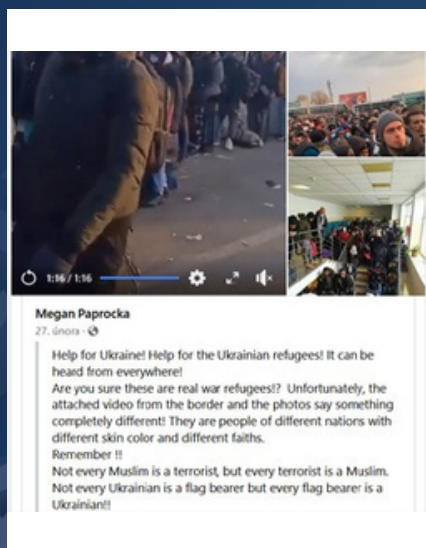
Τάξη/
μετωπική

- Ζητήστε τις απαντήσεις από τους συμμετέχοντες και ελέγξτε τις απαντήσεις μαζί.

- Χρησιμοποιήστε έναν πίνακα και βάλτε τους όρους σε έναν νοητικό χάρτη για καλύτερη κατανόηση και την αποτελεσματικότερη απομνημόνευση.

- Ελέγξτε από κοινού τα αποτελέσματα και ενθαρρύνετε μια συζήτηση σχετικά με το πώς οι μαθητές σας κατανοούν τις έννοιες. Καλέστε τους να παράσχουν παραδείγματα με τα οποία έχουν εμπειρία.

- Συνιστάται να έχετε μια προετοιμασμένη παρουσίαση των παραδειγμάτων που καταδεικνύουν τα χαρακτηριστικά κάθε όρου. Όσο περισσότερες αισθήσεις εμπλέκονται, τόσο καλύτερη διατήρηση των πληροφοριών. Η συζήτηση μπορεί να εξελιχθεί εάν οι όροι συνδεθούν με παραδείγματα της πραγματικής ζωής.

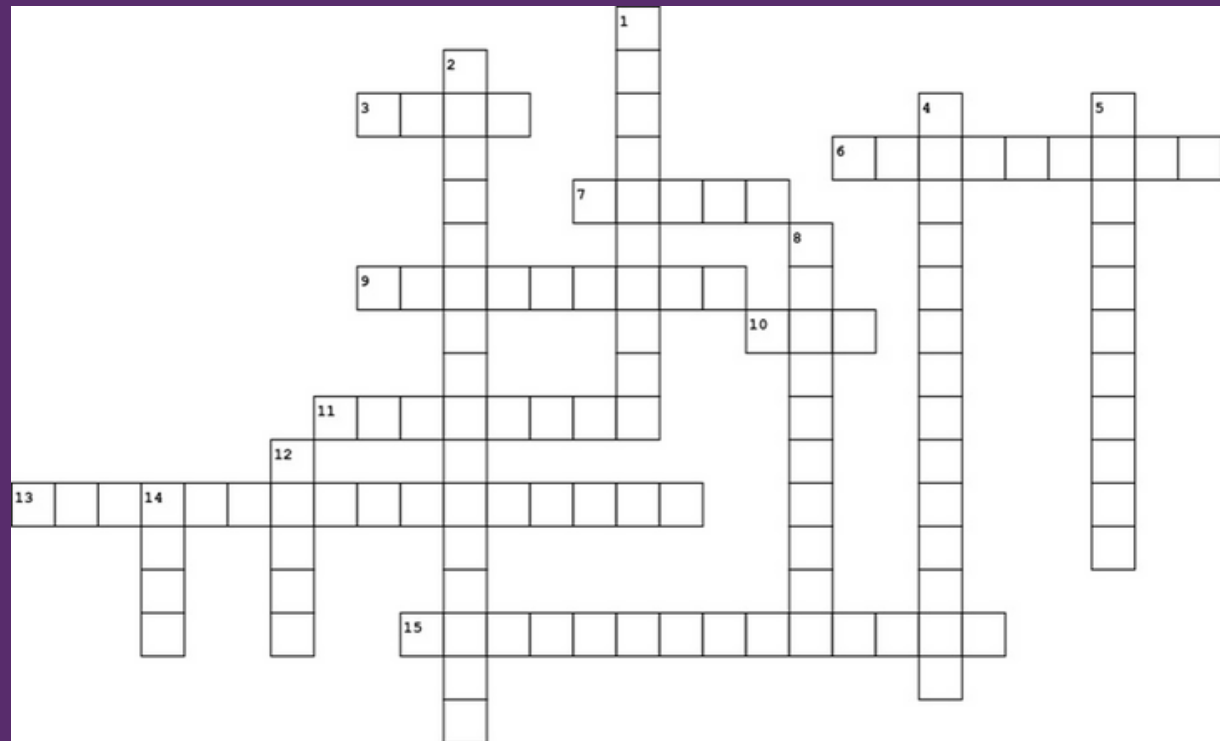

Πειραματισμός

Ομάδες/ μετωπική

- Χωρίστε τους συμμετέχοντες σε ομάδες και δώστε σε κάθε ομάδα ένα σύνολο παραδειγμάτων παραπληροφόρησης (clickbaits, spam, ψευδείς ειδήσεις, ψευδείς διαφημίσεις, συνεισφορές τρολ σε κοινωνικούς ιστότοπους κ.λπ.).
- Αφήστε τους να καταγράψουν τα χαρακτηριστικά των παραδειγμάτων και να ονομάσουν τα χαρακτηριστικά από κοινού.
- Ελέγξτε την κατανόηση. Μην ρωτάτε "Καταλαβαίνετε το θέμα;". αλλά χρησιμοποιήστε συγκεκριμένες ερωτήσεις που ελέγχουν την κατανόηση του περιεχομένου. του μαθήματος, π.χ. "Ποια είναι η διαφορά μεταξύ της παραπληροφόρησης και της παρ;"

Παράδειγμα σταυρόλεξου
στα αγγλικά:

Παντού

3 Ένα παράδειγμα παραπληροφόρησης με τη μορφή ανησυχητικών αλυσιδωτών μηνυμάτων που ενθαρρύνουν την αναγνώστη να το ξαναστείλει ή να το μοιραστεί.

6 Ευαισθητοποιημένος τίτλος ή ένα κομμάτι κειμένου που δημιουργεί συναισθηματική αντίδραση, μερικές φορές συνοδεύεται από ένα προκλητικό ή συναρπαστικό φωτο/βίντεο. Σκοπός του είναι να προσελκύσει την προσοχή και να ενθαρρύνει τους ανθρώπους να κάνουν κλικ σε συνδέσμους προς συγκεκριμένες δικτυακούς τόπους που συχνά περιλαμβάνουν διαφήμιση.

7 Ομάδες ανθρώπων που εμφανίστηκαν στον κυβερνοχώρο ως αντίδραση στις δραστηριότητες και τον αντίκτυπο των τρολ. Ελέγχουν τα γεγονότα και καταπολεμούν την παραπληροφόρηση με τη διάψευση. Σε αντίθεση με τις φάρμες τρολ, η δράση τους δραστηριότητά τους δεν αμειβείται.

9 Ένα μαζικά προωθούμενο μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου του οποίου το περιεχόμενο συνήθως αποτελείται από παραπληροφόρηση, φάρσες, προπαγάνδα ή εμπορικές προσφορές και μια πρόσκληση για περαιτέρω προώθηση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Μπορούν να περιλαμβάνουν συνημμένα αρχεία με επικίνδυνα υπολογιστικά (ιός, δούρειος ίππος) και το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, διευθύνσεις των παραληπτών μπορούν να χρησιμοποιηθούν καταχρηστικά.

10 Ένα πρόγραμμα υπολογιστή που αυτόματα δημιουργεί ψεύτικα προφίλ σε κοινωνικούς ιστότοπους και μπορεί να προγραμματίζεται να διαδίδει, να μοιράζεται αυτόνομα και να σχολιάζει.

11 Νέος όρος για έναν τύπο παραπληροφόρησης που μιμείται το περιεχόμενο των ειδησεογραφικών μέσων ενημέρωσης. Βασίζεται σε αξιόπιστες πληροφορίες, ώστε να φαίνεται αξιόπιστο.

Κάτω

1. Οργανωμένες ομάδες που έχουν ως κύριο καθήκον να παράγει τεράστιο όγκο παραπληροφόρησης και να υπερφορτώσουν τον κυβερνητικό χώρο. Ένα γνωστό πρακτορείο (Glavset) στην Αγία Πετρούπολη, για παράδειγμα, απασχολεί περισσότερους από 1000 bloggers πλήρους απασχόλησης οι οποίοι χειρίζονται έναν αριθμό ψεύτικων λογαριασμών σε Facebook και Twitter

2. Οποιαδήποτε διαφήμιση ή προώθηση που παραποιεί ή αναπαριστά τη φύση, τα χαρακτηριστικά, τις ιδιότητες ή γεωγραφική προέλευση αγαθών, υπηρεσιών ή εμπορικών δραστηριοτήτων. Η παραπλανητική ή ψευδής διαφήμιση μπορεί να οδηγήσει τους καταναλωτές στην αγορά προϊόντων που είναι στην πραγματικότητα είναι πλαστά, ελαττωματικά ή ακόμη και επικίνδυνα..

4. Οι ψευδείς πληροφορίες που μοιράζονται χωρίς την πρόθεση εξαπάτησης. Τυπικά παραδείγματα είναι οι λαϊκές δοξασίες, χιουμοριστικές ή τρομακτικές ιστορίες, που συνέβησαν "σε έναν φίλο ενός φίλου". Η πρόθεση είναι να μοιραστείτε μια συναρπαστική ιστορία, στην προσπάθεια να τραβήξει την προσοχή και όχι να εξαπατήσει και να χειραγωγήσει τον αναγνώστη/ακροατή.

5. Πρόσωπο του οποίου η δουλειά είναι να επαληθεύει τα πραγματικά γεγονότα σε σχηματισμό, ιδίως σε κάτι που δημοσιεύεται.

8. Διάδοση πληροφοριών με σκοπό τη διαβούλευση για να διαμορφώσει συνειδητά τις ιδέες, τις στάσεις και τη συμπεριφορά του κοινού, έτσι ώστε οι αντιδράσεις να είναι σύμφωνες με κάποιες προσωπικές προθέσεις και ανάγκες.

12. Ένα άτομο που συμμετέχει σε διαδικτυακές συζητήσεις και υποκινεί διαφωνίες, προκαλεί και προσβάλλει άλλους συζητητές, αποσπά από το θέμα και τροφοδοτεί τον κυνισμό και τη δυσπιστία σε όλα. Κυρίως, οι στόχοι τους είναι να χειραγωγούν την κοινή γνώμη και να δημιουργήσουν προστριβές στον πληθυσμό. Κάποιοι το κάνουν για διασκέδαση, κάποιοι από αυτούς πληρώνονται για αυτή τη δραστηριότητα.

14. Μη ζητηθέντα μηνύματα, συνήθως ένα ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, διαδίδονται σε μαζική κλίμακα στο Διαδίκτυο. Πλέον ενδέχεται να περιλαμβάνουν κάθε είδους χειραγωγικό περιεχόμενο.

ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ:

- Εάν η ανάλυση των αναγκών δείχνει ότι οι γνώσεις για το θέμα είναι πολύ χαμηλές, σκεφτείτε να παρουσιάσετε και να συζητήσετε πρώτα παραδείγματα και στη συνέχεια να προχωρήσετε στην εργασία σταυρόλεξο. Ο λόγος είναι ότι για ορισμένους συμμετέχοντες μπορεί να είναι απογοητευτικό να έρχονται ταυτόχρονα αντιμέτωποι με τόσους πολλούς νέους όρους.
- Ανάλογα με το επίπεδο γνώσεων των συμμετεχόντων, δώστε το σταυρόλεξο ME ή ME-OUT = τον κατάλογο των όρων που πρέπει να επιλέξουν. Με την ομάδα-στόχο 55+, συνιστούμε να το συμπεριλάβετε στην εργασία για ευκολότερο προσανατολισμό. Δώστε έμφαση στην έννοια της πρόθεσης, καθώς η - διαφορά μεταξύ παραπληροφόρησης και παραπλάνησης.
- Υπενθυμίστε στους μαθητές σας ότι σίγουρα δεν είναι απαραίτητο να θυμούνται τους όρους και τους ορισμούς από μνήμης. Αντιθέτως, ο κατάλογος θα πρέπει να χρησιμεύσει ως παραπομπή, όπου οι μαθητές θα μπορούν να ανατρέχουν σε αυτόν στη συνέχεια. Ενθαρρύνετέ τους να παίρνουν τον κατάλογο στο σπίτι τους, ώστε να μπορούν να τον χρησιμοποιούν ως λεξικό όταν το χρειάζονται.

ΘΕΤΙΚΕΣ ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ

**ΘΕΜΑ: ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ ΜΙΑΣ ΚΑΛΗΣ
ΣΧΕΣΗΣ, ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ ΚΑΙ
ΠΑΡΑΚΙΝΗΣΗΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΝΑ
ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΟΥΝ ΤΙΣ ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ
ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ**

ΣΤΟΧΟΙ ΜΑΘΗΣΗΣ

Να παρακινήσετε τους συμμετέχοντες να συμμετάσχουν σε δράση για λογαριασμό ενός κοινού σκοπού. Να κατανοήσετε γιατί οι αρνητικές αφηγήσεις χρησιμοποιούνται στην παραπληροφόρηση.

ΣΚΕΠΤΙΚΟ:

Το σχέδιο μαθήματος είναι εμπνευσμένο από τη δημόσια αφήγηση, μια πρακτική ανάπτυξης ηγεσίας που αναπτύχθηκε από τον Marshall Ganz. (Αφηγηματικές τέχνες, 2021) Η κοινωνική πτυχή του μαθήματος είναι εμφανής. Μερικές φορές ακόμη και η έλλειψη κοινωνικού χαρακτήρα, μπορεί να οδηγήσει τους ενήλικες σε παραπληροφόρηση. Ευαισθησία στην παραπληροφόρηση. Μια ομάδα βρίσκει μια κοινή θέση καταλαβαίνει πώς θα μπορούσε να είναι να χρησιμοποιηθεί για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης που συνήθως περιέχει αρνητικές αφηγήσεις.

ΧΡΟΝΟΣ:

90 λεπτά (+ 30 λεπτά) – μπορεί να χωριστεί

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ/ΥΛΙΚΟ ΠΟΥ ΑΠΑΙΤΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΔΑΣΚΑΛΟΥΣ

Γυρίστε το chart/οθόνη, προ-προετοιμασμένο θέμα για δραστηριότητα: "αμφιλεγόμενο" γεγονός ή κατάσταση ιστορία που έχει χρησιμοποιηθεί καταχρηστικά για τη δυσφήμιση κάποιου προϊόντος (π.χ. προέλευση του COVID-19).

Είσοδος

ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ:

Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε αυτό το μάθημα στην αρχή, ως εισαγωγή, αλλά και να επανέλθετε καθ' όλη τη διάρκεια του μαθήματος.

Το πλεονέκτημα της χρήσης του ως αρχική δραστηριότητα, είναι η οικοδόμηση σχέσεων και η παρακίνηση ενώ αργότερα ή στο τέλος του μαθήματος, μετά την απόκτηση κάποιων γνώσεων σχετικά με παραπληροφόρηση, δίνει στους συμμετέχοντες περισσότερες πιθανότητες να συνειδητοποιήσουν τον αντίκτυπο της παραπληροφόρησης στη συμπεριφορά μας.

Ομάδες/ μάθημα:

- Ανάλογα με τον αριθμό των συμμετεχόντων, εκμαιεύστε ένα συζήτηση είτε σε μικρές ομάδες είτε στο σύνολό τους τάξη.
  - ο Τι είναι η θεωρία συνωμοσίας;
  - ο Γνωρίζετε παραδείγματα;
  - ο Γιατί πιστεύετε ότι οι θεωρίες συνωμοσίας μπορούν να γίνουν επιτυχείς; Ποιες τεχνικές χρησιμοποιούν οι συνωμότες;
- Συζητήστε μαζί. Θα πρέπει να καταλήξετε στο θέμα αρνητικές και θετικές αφηγήσεις.

Συγκεκριμένη

εμπειρία

- Εάν αισθάνεστε ότι οι μαθητές σας εξακολουθούν να ντρέπονται να μιλήσουν στην τάξη, ξεκινήστε με μικρότερες ομάδες και στη συνέχεια συζητήστε μαζί.

ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

- Καθίστε σε κύκλο και δώστε στους συμμετέχοντες ένα λεπτό για να σκεφτούν μια ερώτηση:
- «Γιατί είσαι, προσωπικά, εδώ;» (Σε άλλο πλαίσιο από μια τάξη που μπορείτε να ρωτήσετε: "Γιατί σας έχουν καλέσει εδώ;»
- Ο καθένας έχει μια ιστορία να πει και μια εμπειρία που τον οδήγησε στην αιτία.
Είναι σημαντικό να μάθετε να ακούτε τους άλλους ακροατές για να συνδεθείτε με τον αφηγητή.
- Συνιστάται να γράψετε τις απαντήσεις για τα επόμενα βήματα.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΑΣ

- Στο δεύτερο μέρος δημιουργείτε μια συλλογική ιστορία που μπορεί επίσης να περιγραφεί ως «Κοινοί σκοποί, στόχοι και οράματα».
- Αφήστε τους συμμετέχοντες να ορίσουν τη συλλογική ιστορία μαζί: "Γιατί είμαστε εδώ;"

Μάθημα

ΕΠΙΚΑΙΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

- Σύμφωνα με τα λόγια του Ganz, αυτό το στάδιο θα πρέπει να καθορίσει την πρόκληση που αντιμετωπίζει τώρα αυτή η κοινότητα, τις επιλογές που πρέπει να κάνει και την ελπίδα που μπορούμε να φιλοδοξούμε. (Αφηγηματικές τέχνες, 2021)
- Αυτή η ιστορία πρέπει να αντικατοπτρίζει τα προηγούμενα στάδια, συμπεριλαμβανομένων των τιμών
- Μπορείτε επίσης να οδηγήσετε τη συζήτηση στις αξίες θέλουν να ακολουθήσουν. Πιθανότατα, θα πάρτε τα θετικά (ασφάλεια, ελευθερία, ειρήνη κ.λπ. - βασικές ανθρώπινες ανάγκες)
- Αυτό το βήμα δημιουργεί μια αίσθηση κοινότητας σημαντικό για την οικοδόμηση εμπιστοσύνης.

ΣΥΝΔΕΟΝΤΑΣ ΤΙΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

- Το τελευταίο στάδιο της δραστηριότητας είναι η σύνδεση των ιστοριών.
- Κάθε άτομο θα έχει τώρα το θετικό του αφήγημα που περιλαμβάνει μια μοναδική προσωπική ιστορία, καθώς και την ιστορία της κοινότητας.
- Η δημόσια αφήγησή σας μπορεί να αλλάξει χρόνο, για παράδειγμα, σύμφωνα με τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η κοινότητά σας - αυτή η διαδικασία είναι επωφελής, καθώς ο στόχος δεν είναι παραχθεί ένα τελικό σενάριο, αλλά μάλλον να μάθουν τη διαδικασία. Στη συνέχεια, μπορείτε να δημιουργήσετε το αφήγημα ξανά και ξανά ανάλογα με τις ανάγκες σας.

Αντανεκλαστική παρατήρηση

Μάθημα

- Αναλογιστείτε και συζητήστε τι συνέβαινε στην προηγούμενη δραστηριότητα.
- Ενθαρρύνετε τους συμμετέχοντες να εκφράσουν πώς αισθάνθηκαν σε μεμονωμένα στάδια.

Αφηρημένη εννοιολόγηση

Μάθημα

- Για άλλη μια φορά, επιστρέψτε στα θέματα των αρνητικών και θετικών αφηγήσεων. Με βάση την εμπειρία από αυτό το μάθημα, οι συμμετέχοντες θα πρέπει να γνωρίζουν τα οφέλη που φέρνουν οι αφηγήσεις στη ζωή μας και πώς οι παραπληροφορητές και οι συνωμότες μπορούν να εκμεταλλευτούν αυτή την τάση.

Πειραματισμός

Ομάδες/ μάθημα

- Βρείτε ένα "αμφιλεγόμενο" γεγονός ή μια κατάσταση στην ιστορία που έχει καταχρηστικά για τη διάδοση παραπληροφόρησης (π.χ. προέλευση του COVID-19, δίκτυο 5G κ.λπ.)
- Οι συμμετέχοντες θα έχουν ως αποστολή να περιηγηθούν στο διαδίκτυο και να βρουν ένα άρθρο που αναφέρει την είδηση.
- Μια ομάδα (ομάδες) θα επικεντρωθεί στην εύρεση ενός άρθρου με βάση θετικές αφηγήσεις και η άλλη ομάδα (ομάδες) θα επικεντρωθεί σε ειδήσεις που χρησιμοποιούν αρνητικές αφηγήσεις.
- Όταν τελειώσουν, αφήστε τους να παρουσιάσουν τα άρθρα.
- Συγκρίνετε και αντιπαραβάλλετε μαζί τα αποτελέσματα. Συζητήστε πώς αυτό που διαβάζουμε μπορεί να επηρεάσει τη συμπεριφορά μας.

Πειραματισμός (δραστηριότητα 2 προεραϊτική)

Ομάδες/ Άτομο (να τεθεί ως άσκηση)

- Μπορείτε να ολοκληρώσετε το μάθημά σας με μια δημιουργική και διασκεδαστική εργασία, αλλά καθώς μπορεί να είναι πρόκληση για τους συμμετέχοντες, βεβαιωθείτε ότι κατανοούν τον στόχο της δραστηριότητας.
- Όπως και στο προηγούμενο στάδιο, χωρίστε τους μαθητές σας σε ομάδες υπεύθυνες είτε για θετικές είτε για αρνητικές αφηγήσεις. Ορίστε ένα θέμα, π.χ. ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΟ ΣΕΛΗΝΗ
- Δώστε οδηγίες στις ομάδες να γράψουν ένα σύντομο άρθρο - η μία ομάδα χρησιμοποιεί αρνητικές αφηγήσεις, η άλλη ομάδα θετικές αφηγήσεις. (Εάν αισθάνεστε ότι η συγγραφή θα ήταν πολύ δύσκολη για τους μαθητές σας, μπορείτε να τους αναθέσετε απλώς να αναλύσουν άρθρα σχετικά με το θέμα και να προετοιμάσουν επιχειρήματα εάν χρησιμοποιούνται θετικές ή αρνητικές αφηγήσεις, όπως έκαναν στο μάθημα .)
- Διαβάστε, συζητήστε και διασκεδάστε.

ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ ΚΑΙ ΜΕΡΟΛΗΨΙΑ ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΣΗΣ

**ΘΕΜΑ: ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ
ΣΤΗ ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΑ
ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΗ
ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΣΗΣ**

ΣΚΟΠΟΙ ΜΑΘΗΣΗΣ:

Να κατανοήσουν πώς τα στερεότυπα και να επιβεβαιώσουν. Η μεροληψία επηρεάζει τις αποφάσεις μας. Να είναι σε θέση να διακρίνουν πότε τα στερεότυπα, γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης από τους παραπληροφοριοδότες.

ΣΚΕΠΤΙΚΟ:

Η λήψη των αποφάσεών μας επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες. Τα στερεότυπα και η προκατάληψη επιβεβαίωσης, που συνήθως μας βοηθούν να προσανατολιστούμε στον περίπλοκο κόσμο, συχνά αξιοποιούνται από τους παραπληροφόριοδότες, επειδή γνωρίζουν πώς λειτουργεί ο εγκέφαλός μας. Το μάθημα είναι να καταδείξουμε ότι δεν είναι εύκολο να ξεφύγουμε από την επιρροή των στερεοτύπων και της επιβεβαίωσης προκατάληψης, ωστόσο, η συνειδητοποίηση αυτής της κατάστασης, βοηθά στον περιορισμό των αρνητικών τους συνεπειών.

ΧΡΟΝΟΣ:

90 λεπτά

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΑ/ΥΛΙΚΟ ΠΟΥ ΑΠΑΙΤΕΙΤΑΙ ΑΠΟ

ΔΑΣΚΑΛΟΥΣ

στιγμιότυπα οθόνης/άρθρα βίντεο παραπληροφόρησης εκμετάλλευση στερεοτύπων, οθόνη/πίνακας/flipchart

Εισαγωγή

Μετωπική/ μάθημα

- Προκαλέστε μια συζήτηση για τα **στερεότυπα**. Τι είναι τα στερεότυπα; Σε τι χρησιμεύουν; Είναι καλά ή κακά; Με ποιους τρόπους μπορούν να είναι επιβλαβή;
- Για παράδειγμα, μπορείτε να δημιουργήσετε έναν νοητικό χάρτη και να παραθέσετε στερεότυπα για ένα έθνος, π.χ. Τσέχους.

Συγκεκριμένη
εμπειρία/
Αντανακλαστική
παρατήρηση

Ομάδες

- Διανείμετε μερικά παραδείγματα / στιγμιότυπα οθόνης / βίντεο στερεοτύπων στην παραπληροφόρηση, π.χ. οι μετανάστες στην Ευρώπη όπως και στην απομυθοποίηση
- Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε ένα παράδειγμα (ευκολότερο) ή κάθε ομάδα μπορεί εργαστείτε σε ένα διαφορετικό.
- Καθοδηγήστε τους να αναλύσουν το άρθρο και να βρουν παραδείγματα όταν τα στερεότυπα έχουν αξιοποιηθεί για την καλλιέργεια μίσους.

61

Source: EU vs. Disinfo, Demagog

In Sweden, Swedish women have no protection from sexual assault by men of colour. Raping Swedish women is becoming a right for men of colour. Swedish women are afraid to report rapes because they might be accused of hate crimes by the police just because they denounced sexual assault by a man of colour.

The Swedes are such sheep that they reelect governments that favor immigrant invaders over ethnic Swedes.

Αντανεκλαστική παρατήρηση

Μετωπική/ μάθημα

- Ζητήστε συμπεράσματα από τις ομάδες.
- Συζητήστε τη χρήση των στερεοτύπων στην παραπληροφόρηση και προσπαθήστε να βρείτε περισσότερα παραδείγματα που συνάντησαν οι συμμετέχοντες.
- Εξηγήστε ότι τα στερεότυπα ενισχύονται, μεταξύ άλλων, από μεροληψία επιβεβαίωσης. Στο επόμενο μέρος του μαθήματος, οι συμμετέχοντες θα μάθουν τι είναι και πώς συνδέεται με το θέμα.

Έκθεση / Εμπειρίες

Ομάδες

- Χωρίστε τους μαθητές σας σε ομάδες ή δουλέψτε όλοι μαζί.
- Ξεκινήστε με ένα μικρό παιχνίδι/παζλ επίλυσης προβλημάτων. Πείτε στους συμμετέχοντες να συμπληρώσουν την ακολουθία των αριθμών και να μαντέψουν τον κανόνα στον οποίο υπακούει η ακολουθία:

2	4	8	?	?	?
---	---	---	---	---	---
- Δώστε τους ένα λεπτό για να σκεφτούν την απάντηση σε ομάδες ή μόνοι τους.
- Ζητήστε τις απαντήσεις. Πρώτα, ρωτήστε για τους αριθμούς. Επιβεβαιώστε λέγοντας ΝΑΙ ή απορρίψτε με το ΟΧΙ. Στις περισσότερες περιπτώσεις, η απάντηση θα είναι επιβεβαιωτική. Δεύτερον, ρωτήστε για τους κανόνα (πείτε τους να είναι προσεκτικοί με την απάντηση) - και πάλι επιβεβαιώστε ή απορρίψτε.
- Ο κανόνας σας είναι εξαιρετικά εύκολος: Κάθε αριθμός πρέπει να είναι μεγαλύτερος από τον προηγούμενο τον προηγούμενο. Οι περισσότεροι ενήλικες, εκπαιδευμένοι από την εμπειρία, θα καταλήξουν σε μια δύσκολη απάντηση:

Κάθε αριθμός είναι διπλάσιος από τον προηγούμενο. Και τότε κάνουν ένα κλασικό ψυχολογικό λάθος. Δεν περιμένουν να ακούσουν την απάντηση "όχι". Μερικές φορές, οι αντιδράσεις μπορεί να είναι συναισθηματικές. Αφήστε τους να μαντέψουν μέχρι κάποιος να μαντέψει την κανόνα σωστά ή η τάξη παρατηθεί.
- Για τους αγγλόφωνους, ο γρίφος είναι επίσης διαθέσιμος στο διαδίκτυο εδώ.
- Μπορείτε επίσης να προτείνετε (ίσως ως εργασία για το σπίτι) να δοκιμάσετε τα τεστ Mahzarin Banaji αν είναι διαθέσιμα στη γλώσσα σας (online εδώ). Είναι ευρέως αναγνωρισμένα τεστ σιωπηρής συσχέτισης, ή ΙΑΤ, τα οποία βοηθούν στην επισήμανση του "αποτυπώματος του αντίχειρα του πολιτισμού στον εγκέφαλό μας".

Αντανακλαστική
παρατήρηση /
Δημιουργία
Abstract

Τάξη

- Η αντίδραση που ακολουθεί τη στιγμή που η απάντηση είναι "όχι" ονομάζεται προκατάληψη επιβεβαίωσης. Οι άνθρωποι είναι πιο πιθανό να πιστέψουν πληροφορίες που ταιριάζουν με τις προϋπάρχουσες πεποιθήσεις τους και είναι επίσης πιο πιθανό να αναζητήσουν τέτοιες πληροφορίες. Δείχνει επίσης πώς αποφασίζουμε με βάση την προηγούμενη εμπειρία μας. Σε αυτή την άσκηση, η συντριπτική πλειοψηφία των ανθρώπων κλίνει προς την επιβεβαίωση της θεωρίας τους αντί να προσπαθήσει να την αντικρούσει. Λαμβάνουμε αποφάσεις υπό την επίδραση των προϋπαρχουσών πεποιθήσεών μας - προκατάληψη επιβεβαίωσης. Δεν είναι κακό, αλλά θα πρέπει να έχουμε επίγνωση του γεγονότος ότι υπάρχουν και άλλες απόψεις, ίσως αντιφατικές.
- Συζητήστε τη διαδικασία λήψης των αποφάσεών μας με το σύνολο τάξη. Εξηγήστε τι συνέβη κατά τη διάρκεια της επίλυσης του γρίφου και πώς λειτουργεί η προκατάληψη επιβεβαίωσης.
- Προκαλέστε συζήτηση σχετικά με το μήνυμα που πρέπει να αντλήσουμε από αυτή τη γνώση: Όταν θέλουμε να ελέγξουμε μια θεωρία, δεν μπορούμε να ψάχνουμε μόνο για παραδείγματα που την αποδεικνύουν. Ακόμη και αν πιστεύουμε ότι έχουμε δίκιο, πρέπει να βεβαιωθούμε ότι κάνουμε ερωτήσεις που μπορεί πραγματικά να παράγουν μια απάντηση "όχι". Ωστόσο, είμαστε απλώς άνθρωποι.
- Αν γνωρίζετε ότι το θέμα του COVID-19/εμβολιασμού δεν θα σας ενοχλήσει. τάξη, χρησιμοποιήστε το ως παράδειγμα και επισημάνετε πώς η παραπληροφόρηση έχει τροφοδοτηθεί από τα δύο αντίπαλα κόμματα, ενώ το καθένα από αυτά έτεινε να υπερασπιστεί τη θέση του εστιάζοντας μόνο στην επιλογή του υποστηρικτικά επιχειρήματα.

63

Ενεργός
πειραματισμός

Ομάδες / τάξη

- Χωρίστε τους συμμετέχοντες σε ομάδες και διανείμετε άρθρα/αποστολές που χρησιμοποιούν σκόπιμα στερεότυπα. Καθοδηγήστε τους να αναζητήσουν παραδείγματα στερεοτύπων.
- Ζητήστε τους να περιγράψουν ποιος τύπος αναγνώστη θα ήταν διατεθειμένος να κάνει κλικ σε αυτό το άρθρο και να πιστέψει το περιεχόμενό του.
- Συζητήστε μαζί.

ΑΠΟΨΗ VS ΓΕΓΟΝΟΤΑ

**ΘΕΜΑ: ΣΥΓΧΩΝΕΥΟΝΤΑΣ ΜΙΑ
ΑΠΟΨΗ ΜΕ ΕΝΑ ΓΕΓΟΝΟΣ ΩΣ
ΜΕΘΟΔΟ ΧΕΙΡΑΓΩΓΗΣΗΣ
ΕΙΔ'ΗΣΕΩΝ**

ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΊ ΣΤΟΧΟΙ:

Να διακρίνουν μεταξύ γνώμης και γεγονότος που χρησιμοποιούνται στην ειδησεογραφική κάλυψη των μέσων ενημέρωσης

Να αναπτύξουν περαιτέρω κριτική σκέψη και ανάλυση για την αξιολόγηση του περιεχομένου των μέσων ενημέρωσης.

Να κατανοήσουν ποιος είναι ο ρόλος των γεγονότων και των απόψεων διαδραματίζουν σε μια λειτουργική δημοκρατία.

ΛΟΓΙΚΗ:

Το κοινό συχνά μπερδεύει τις απόψεις με τα γεγονότα και οι παραπληροφορητές εκμεταλλεύονται αυτή την κατάσταση. Σε μια δημοκρατική κοινωνία, κανένας δεν μπορεί να τιμωρηθεί για τις δηλώσεις του και τις απόψεις του, χάρη στην ελευθερία του λόγου.

Αλλά όταν η παραπληροφόρηση περνάει σκόπιμα μια γνώμη ως διαστρεβλωμένη πραγματικότητα ως γεγονότα και η ακροατήριό την αντιλαμβάνεται έτσι, πρέπει να το αντιληφθούμε ως μια μορφή χειραγώγησης. Σε αυτό το μάθημα οι συμμετέχοντες θα εξασκηθούν στη διαφοροποίηση μεταξύ των απόψεων και των γεγονότων στο περιεχόμενο των μέσων ενημέρωσης.

ΧΡΟΝΟΣ:

60 λεπτά

ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

παραδείγματα απόψεων έναντι γεγονότων

Εισαγωγή

64

Τάξη

Ενθαρρύνετε μια συζήτηση για τα ακόλουθα θέματα :

- Τι είναι η δημοσιογραφία;
- Έχουν οι απόψεις θέση στη δημοσιογραφία;
- Επισημάνετε τη διαφορά μεταξύ των ειδήσεων-ρεπορτάζ και των άρθρων γνώμης.

Εμπειρίες

Ομάδες

- Μοιράστε ανάμεικτα παραδείγματα απόψεων και πραγματικές δηλώσεις στις ομάδες, όπως:

Οι άνθρωποι χρειάζονται οξυγόνο για να επιβιώσουν. Το οξυγόνο είναι το πιο σημαντικό στοιχείο.

Η πρωτεύουσα της Ιταλίας είναι η Ρώμη. Χ Η Ρώμη είναι η ωραιότερη πόλη της Ιταλίας.

Οι άνθρωποι κρατούν γάτες ως κατοικίδια ζώα. Χ Οι γάτες είναι τα καλύτερα κατοικίδια ζώα.

Η παραμονή της Πρωτοχρονιάς είναι στις 31 Δεκεμβρίου. Χ Η παραμονή της Πρωτοχρονιάς σας δίνει την ευκαιρία να αλλάξετε τη ζωή σας.

Το 2021, το 95 % των νέων στην ΕΕ κάνουν καθημερινή χρήση του διαδικτύου. Χ Οι έφηβοι χρησιμοποιούν το διαδίκτυο για να σπαταλούν τον χρόνο τους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Η νόμιμη ηλικία κατανάλωσης αλκοόλ είναι τα 18 έτη. Χ Η νόμιμη ηλικία κατανάλωσης αλκοόλ πρέπει να μειωθεί στα 16 έτη.

- Η ευκολότερη εκδοχή είναι να παρέχετε παραλλαγές του ίδιου θέματος όπως στα παραπάνω παραδείγματα. Σε μια πιο δύσκολη εκδοχή, χρησιμοποιήστε διαφορετικά θέματα.
- Δώστε οδηγίες στους συμμετέχοντες να αποφασίσουν αν μια δήλωση είναι γεγονός ή άποψη και γιατί το πιστεύουν.

Αντανακλαστική
παρατήρηση /
Δημιουργία
Abstract

Τάξη

Source: Facebook / Twitter

- Ζητήστε απαντήσεις από τις ομάδες. Αφήστε τους να ορίσουν πώς μπορούμε να ξεχωρίσουμε ένα γεγονός από μια γνώμη. Ακολουθούν μερικές συμβουλές:

ΓΝΩΜΕΣ:

ο Χρήση προκατειλημμένων λέξεων (καλύτερο, καλύτερο, καλό, χειρότερο, κακό, άχρηστος...)

ο Χρήση προσδιορισμών (πάντα, θα μπορούσε να φαίνεται, δεν θα έπρεπε, ποτέ...)

ΣΤΟΙΧΕΙΑ:

ο Μπορούν να αποδειχθούν ή να καταδειχθούν.

ο Μπορούν να επαληθευτούν από αξιόπιστα έγγραφα ή μάρτυρες.

- Για την καλύτερη κατανόηση και τη σύνδεση με τη δημοσιογραφία μπορείτε να δώσετε παραδείγματα άρθρων παραπληροφόρησης που βασίζονται σε απόψεις και ειδησεογραφικών ρεπορτάζ που βασίζονται σε γεγονότα και να συζητήσετε αν χρησιμοποιούνται γεγονότα ή απόψεις.

Ενεργός πειραματισμός

Δύο γκρουπ

- Καλέστε τους συμμετέχοντες να παίξουν ένα μικρό παιχνίδι που ονομάζεται Δημοσιογράφοι και σχολιαστές. Χωρίστε τους σε δύο ομάδες.
- Ενθαρρύνετε τους να γράψουν ένα σύντομο άρθρο για την εφημερίδα τους χρησιμοποιώντας τις ίδιες υποδείξεις, αλλά οι δημοσιογράφοι θα δημιουργήσουν ένα ρεπορτάζ, ενώ οι σχολιαστές ένα άρθρο γνώμης. Φυσικά, οι συμμετέχοντες μπορούν να αντλήσουν πληροφορίες από το διαδίκτυο.
- Ορίστε ένα θέμα, π.χ. ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΧΗΜΙΚΕΣ ΤΡΑΙΝΕΣ.
- Ενθαρρύνετε και τις δύο ομάδες να διαβάσουν δυνατά τα άρθρα τους. Συζητήστε το

67

ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ

Το μάθημα είναι επίσης ένα εξαιρετικό ξεκίνημα σημείο για μια συζήτηση σχετικά με την ελευθερία του λόγου.

ο Είμαστε ελεύθεροι να πούμε οτιδήποτε για οτιδήποτε, ακόμα κι αν πρόκειται για το δικό μας γνώμη μας;
ο Υπάρχουν όρια στην ελευθερία του λόγου;

ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

ΘΕΜΑ: ΤΑΥΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΣΤΟΧΩΝ ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΣΤΑ ΜΜΕ

ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Για να κατανοήσετε τα βασικά στοιχεία της επαλήθευσης πληροφοριών ελέγχου. Να κατανοήσουν τους στόχους της παραπληροφόρησης και τις τεχνικές που χρησιμοποιούνται

Να εξασκηθούν στις δεξιότητες που είναι απαραίτητες για την ανεξάρτητη και κριτική αξιολόγηση του περιεχομένου των μέσων ενημέρωσης. Να κατανοήσουν τις συνέπειες της κοινής χρήσης ψευδών πληροφοριών για την κοινωνία και τον εαυτό τους

ΛΟΓΙΚΗ:

Ειδικά οι ηλικιωμένοι, που έχουν συνηθίσει σε κάποιο επίπεδο ηθικής στην κοινωνία, συχνά διαφωνούν: "Γιατί να να το κάνουν; Γιατί να πουν ψέματα;" Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο θεωρούμε σημαντικό να διεξάγουμε μια συζήτηση σχετικά με τα πιθανά κίνητρα και τους στόχους που μπορεί να έχουν οι παραπληροφορητές να έχουν.

Το περιεχόμενο των μέσων ενημέρωσης μπορεί να χειραγωγηθεί σε τόσες πολλές τρόπους που είναι αδύνατο να συνοψίσουμε την τεχνολογική τεχνικές σε μία αρχή. Ακόμα και αν μπορεί να ακούγεται σαν μια δύσκολη πρόκληση για τους μαθητές σας, είναι σημαντικό να τους ηρεμήσετε προσφέροντας μια τρόπο να επικεντρωθούν στις τεχνικές ξεχωριστά με τη χρήση ενός συνοπτικού εγχειριδίου.

ΧΡΟΝΟΣ:

90 – 120 λεπτά + 30 λεπτά εθελοντικές εργασίες

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ/ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΟ ΥΛΙΚΟ: άρθρα/βίντεο στα οποία οι συμμετέχοντες θα είναι σε θέση να εντοπίσουν διάφορες τεχνικές παραπληροφόρησης, (που περιλαμβάνονται σε στο εγχειρίδιο - σύνδεσμοι στο σχέδιο μαθήματος)

ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ

Συμβουλέψτε τους συμμετέχοντες να χρησιμοποιήσουν το εγχειρίδιο 5 ερωτήσεων μέχρι να νιώσουν αρκετή αυτοπεποίθηση για να αξιολογήσουν το περιεχόμενο χωρίς τις ενδείξεις του.

Εισαγωγή

68

Τάξη

- Προκαλέστε συζήτηση σχετικά με τα κίνητρα και τις στόχους που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στη δημιουργία ψεύτικων ειδήσεων και της παραπληροφόρησης, γενικότερα.

- Δώστε παραδείγματα και απαριθμήστε τους πιθανούς λόγους σε οπτική μορφή.

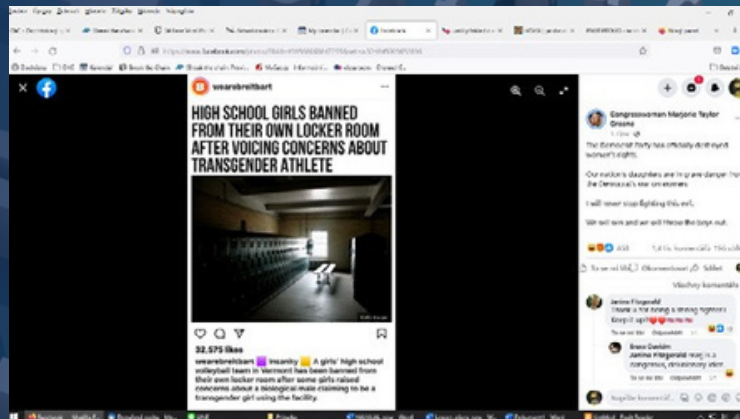
- Εξηγήστε γιατί η επαλήθευση των πληροφοριών μπορεί να είναι μια δύσκολη εργασία και να συζητήσετε το επάγγελμα του ελεγκτή γεγονότων.

- Παρουσιάστε τα εργαλεία που μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι συμμετέχοντες για την επαλήθευση πληροφοριών. Κατευθύνετε τους στο περίληψη των 5 ερωτήσεων από το εγχειρίδιο.

Εμπειρίες

Ομάδες

- Διανομή παραδειγμάτων περιεχομένου μέσω ενημέρωσης παραπληροφόρησης σε ομάδες.
- Καθοδηγήστε τις ομάδες να αναζητήσουν ύποπτες τεχνικές που θα μπορούσαν να σηματοδοτήσουν το χειραγωγικό περιεχόμενο.
- Ενθαρρύνετε τους να επαληθεύσουν τις πληροφορίες από άλλες πηγές, στους χάρτες της Google κ.λπ. ανάλογα με τον τύπο της περιεχομένου.
- Με τις αναρτήσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, μην ξεχνάτε να μετατρέψετε την προσοχή των συμμετεχόντων στα σχόλια των αυτού που μοιράστηκε την ανάρτηση, ειδικά αν πρόκειται για δημόσιο πρόσωπο.
- Οι παραπληροφορητές μοιράζονται την παραπληροφόρηση με ένα συγκεκριμένο πρόθεση, όχι μόνο για να ενημερώσουν.

Source: Facebook / Twitter

Αντανεκλαστική

παρατήρηση

Τάξη

- Προβάλλετε τα παραδείγματα ώστε να τα δουν και να τα αναλύσουν όλοι μαζί.
- Ελέγξτε την κατανόηση κατά τη διαδικασία και εξηγήστε τις νέες έννοιες.
- Προκαλέστε συζήτηση:
ο Ποιος θα μπορούσε να είναι ο στόχος του συγγραφέα του άρθρου, σε γνώμη σας; Γιατί πιστεύετε ότι είναι έτσι;

Αόριστη
δημιουργία

Τάξη

- Δώστε μια οπτική λίστα με τεχνικές και κόλπα και εξετάστε τα μαζί. Εξηγήστε αν χρειάζεται και δώστε περισσότερα παραδείγματα.

70

Ενεργός
πειραματισμός

Άτομο

- Η εργασία αυτή μπορεί να γίνει ως μέρος του μαθήματος ή ως εργασία για το σπίτι.
- Αναθέστε στους συμμετέχοντες να δημιουργήσουν ένα άρθρο/απόσπασμα χρησιμοποιώντας τεχνικές και τεχνάσματα παραπληροφόρησης. Μπορούν να παρέχουν το άρθρο τους με οπτικό υλικό.
- Το θέμα μπορεί να είναι τυχαίο ή μπορείτε να ορίσετε ένα όπως: Μια ομάδα ενηλίκων συγκεντρώνεται τακτικά στο.... (συμπληρώστε με το όνομα του της τοποθεσίας σας).
- Οι γενναίοι μπορούν να μοιραστούν τα αποτελέσματά τους στην τάξη. Συνήθως πρόκειται μια διασκεδαστική δραστηριότητα.

ΠΗΓΕΣ

ΘΕΜΑ: ΣΕ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΠΗΓΕΣ

ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ:

Να είναι σε θέση να αξιολογούν την αξιοπιστία των μέσων ενημέρωσης. Να εισάγουν τα κριτήρια των αξιόπιστων πηγών.

ΛΟΓΙΚΗ:

Αν και μπορεί να είναι θέμα πεποίθησης και πεποιθήσεων, είναι απαραίτητο να συζητηθεί το θέμα της αξιοπιστίας των μέσων ενημέρωσης με τους μαθητές σας. Σε κάθε καθημερινή ζωή, οι άνθρωποι συνήθως δεν επαληθεύουν κάθε πληροφορία, αλλά βασίζονται σε μια συγκεκριμένη πηγή που θεωρούν αξιόπιστη και ανεξάρτητη. Αν και μπορεί να είναι δύσκολο να το ανακαλύψει κανείς, υπάρχουν σημάδια που πρέπει να μας προειδοποιούν ότι η πηγή είναι μάλλον υποκειμενική και χειραγωγική παρά αντικειμενική και ενημερωτική. Αυτό το μάθημα βοηθά τους ενήλικες να διακρίνουν τη διαφορά.

Μπορείτε επίσης να αναφέρετε ότι οι υποστηρικτές της σοβαρής, ποιοτικής και αντικειμενικής δημοσιογραφίας στην Ευρώπη.

οι μαθητές ασχολούνται με το θέμα της αξιολόγησης των μέσων ενημέρωσης που μπορεί να χρησιμεύσει ως αναφορά για τους μαθητές σας. (Εσείς μπορείτε να βρείτε τους συνδέσμους για την αξιολόγηση των εθνικών μέσων ενημέρωσης στο παράρτημα)

ΧΡΟΝΟΣ:

45 λεπτά

ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

Μελάνια, πηγές στη χώρα σας, περίληψη των αξιόπιστων κριτηρίων αξιόπιστων πηγών (περιλαμβάνεται στο εγχειρίδιο)

Προβό δισμα

Ομάδες/ Τάξη

ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ:

Εάν ενδιαφέρεστε, μπορείτε να μεταβείτε στον παγκόσμιο Δείκτη Ελευθερίας του Τύπου των Δημοσιογράφων Χωρίς Σύνορατην στην ιστοσελίδα τους [εδώ](#).

- Ξεκινήστε με συζήτηση σε ζευγάρια (οι συμμετέχοντες μπορούν να εναλλάσσονται σε ζεύγη αν είστε προωθήσετε τις σχέσεις ή θέλετε να να γνωριστούν μεταξύ τους):

ο Ποια μέσα/πλατφόρμες χρησιμοποιείτε για να παρακολουθείτε ειδήσεις;

ο Ποια άλλα μέσα ενημέρωσης διαβάζετε/ παρακολουθείτε/ακούτε;

Εμπειρίες

Ομάδες

- Διανείμετε συνδέσμους σε ιστοσελίδες/ιστοσελίδες μέσω ενημέρωσης που λειτουργούν στο χώρο σας. Για καλύτερη σύγκριση, συνιστούμε να δώσετε σε κάθε ομάδα δύο συνδέσμους - ο ένας σε ένα μέσο ενημέρωσης σοβαρής ποιότητας και ο δεύτερος σε λιγότερο σοβαρές ή ακόμη και πλατφόρμες παραπληροφόρησης.

- Αναθέστε στις ομάδες να αναλύσουν τις σελίδες και να σχολιάσουν αν θεωρούν ότι τα μέσα ενημέρωσης ως αξιόπιστα και γιατί. Εργαστείτε με την έννοια ότι τίποτα δεν είναι ασπρόμαυρο και ενώ οι αξιόπιστες πηγές δεν είναι πάντα πλήρουν ΟΛΑ τα κριτήρια, οι αναξιόπιστες μπορεί να πληρούν κάποια από αυτά. Είναι στο χέρι μας να συμπεράνουμε ποια χαρακτηριστικά επικρατούν.

- Σε περίπτωση που γνωρίζετε ότι το επίπεδο των δεξιοτήτων είναι χαμηλό, μπορείτε να παρέχετε στους συμμετέχοντες μια περίληψη των κριτηρίων των αξιόπιστων πηγών. Για ένα πιο απαιτητική εργασία, μπορείτε να αφήσετε την περίληψη για την περίληψη φάση της σύλληψης της έννοιας.

72

Αντανακλαστική παρατήρηση

Ομάδες

- Ζητήστε από τις ομάδες να προβληματιστούν σχετικά με την εμπειρία τους και να παρουσιάσουν τα μέσα ενημέρωσης σε άλλες ομάδες.

Αόριστη δημιουργία

Τάξη

- Ελέγξτε μαζί τη σύνοψη των αξιόπιστων κριτηρίων των μέσων ενημέρωσης. Χρησιμοποιήστε το τις πλατφόρμες μέσω ενημέρωσης από την εργασία για να επιδείξετε τα χαρακτηριστικά.

- Επισημάνετε τη διαφορά μεταξύ των παραδοσιακών μέσων μαζικής ενημέρωσης και κοινωνικά μέσα ενημέρωσης - υπάρχει ξεχωριστό μάθημα για τους αλγόριθμους

ΦΩΤΟΜΟΝΤΑΖ ΚΑΙ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ

**ΘΕΜΑ: ΑΥΘΕΝΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΒΙΝΤΕΟ
ΣΤΟ ΔΙΑΔΥΚΤΙΟ**

ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ:

Για να μπορείτε να επαληθεύσετε μια φωτογραφία ή ένα βίντεο στο διαδίκτυο Να είναι σε θέση να διακρίνουν μια φωτογραφία/ένα βίντεο που απεικονίζει ένα άλλο γεγονός, χρόνο και τόπο (σε λανθασμένο περιβάλλον, κείμενο)
Να κατανοήσουν πώς μπορεί να επεξεργαστεί μια φωτογραφία Να εξασκηθούν στην ομότιμη μάθηση σε μικρές ομάδες.

ΛΟΓΙΚΗ:

Ειδικά οι συμμετέχοντες με χαμηλότερο επίπεδο ΤΠΕ δεξιότητες δύσκολα μπορούν να φανταστούν πόσο ισχυρά εργαλεία χρησιμοποιεί η τεχνολογία για την επεξεργασία φωτογραφιών/βίντεο και το μοντάζ φωτογραφιών/βίντεο. Η τεχνολογική πρόοδος και η δυνατότητα διαμοιρασμού φωτογραφιών και βίντεο εκτός του αρχικού τους πλαισίου καθιστούν όλους μας ευάλωτους στη χειραγώγηση. Μετά το μάθημα, οι συμμετέχοντες θα πρέπει να γνωρίζουν τα εργαλεία που έχουν στα χέρια τους οι παραπληροφορητές και τους τρόπους με τους οποίους μπορούμε να επαληθεύσουμε το περιεχόμενο των φωτογραφιών/βίντεο. Στο σχέδιο μαθήματος, καθώς τα βίντεο δεν είναι τόσο συνηθισμένα για την παραπληροφόρηση, δουλεύουμε με φωτογραφίες, αλλά μπορούν πάντα να αντικατασταθούν από βίντεο

ΧΡΟΝΟΣ:

60 – 90 λεπτά - απαραίτητο εκπαιδευτικό υλικό: παραδείγματα μοντάζ φωτογραφιών/βίντεο και φωτογραφιών/βίντεο, επεξεργασία βίντεο, plug-in InVid εγκατεστημένο στο στις συσκευές για την επαλήθευση βίντεο

Εμπειρία/
Ανταντακλαστική
παρατήρηση

Τάξη

- Βρείτε μερικά παραδείγματα φωτοεπεξεργασίας και συνδυάστε τα με αντικειμενικά φωτορεπορτάζ. Περιλαμβάνουμε μερικές προτάσεις παρακάτω. Την δημιουργία ψεύτικων (ανύπαρκτων) προσώπων - <https://thispersondoesnotexist.com/> ή ένα παιχνίδι όπου το ζητούμενο είναι να καταλάβετε αν το πρόσωπο είναι ψεύτικο ή αληθινό - <http://www.whichfaceisreal.com/>

- Οργανώστε μια συνεδρίαση ψηφοφορίας σχετικά με την ειλικρίνεια της φωτογραφικής τεκμηρίωσης. Με βάση τις φωτογραφίες ή/και αφήστε τους συμμετέχοντες να τις δουν στις συσκευές τους.

- Ψηφίστε - είτε παραδοσιακά για να έχετε λίγη σωματική άσκηση στην τάξη είτε αν η οι συμμετέχοντες είναι πρόθυμοι να χρησιμοποιήσουν την τεχνολογία, χρησιμοποιήστε κάποια διαδικτυακά εργαλεία ψηφοφορίας, π.χ. Slido.

- Ελέγξτε μαζί τις απαντήσεις.

- Προκαλέστε μια συζήτηση γιατί οι συμμετέχοντες πιστεύουν ότι οι φωτογραφίες και τα βίντεο μπορεί να είναι επικίνδυνα πηγή παραπληροφόρησης.

- Στόχος της δραστηριότητας που σπάει τον πάγο είναι να καταδείξει πώς είναι αδύνατο να πούμε αν μια φωτογραφία δεν είναι ψεύτικη με γυμνό μάτι χωρίς την επαλήθευση.

Αόριστη Δημιουργία

Μετωπική

- Εξηγήστε ότι οι ευκολότερες μέθοδοι επαλήθευσης μιας φωτογραφίας είναι μέσω του Google Image αντίστροφη αναζήτηση ή το TinEye.
- Χρησιμοποιήστε ένα παράδειγμα για να καθοδηγήσετε τους συμμετέχοντες πώς να προχωρήσουν.
- Αφού ανεβάσετε τη φωτογραφία στη γραμμή αναζήτησης της Google, μην ξεχάσετε να αναφέρετε το κουμπί Εργαλεία που σας επιτρέπει να αναζητήσετε για διάφορα μεγέθη εκδόσεις της φωτογραφίας.
- Το TinEye μπορεί να βρει ακόμη και επεξεργασμένες εκδόσεις των φωτογραφιών. Συστήστε στους μαθητές να χρησιμοποιήσουν την επιλογή Μεγαλύτερη εικόνα για να βρουν την πιθανή αρχική φωτογραφία, επειδή κάθε επεξεργασία μειώνει το μέγεθος και επηρεάζει την ποιότητα της φωτογραφίας.
- Για την επαλήθευση των βίντεο, καθοδηγήστε πρώτα τους συμμετέχοντες να αναζητήσουν ύποπτα σημάδια - παραμορφωμένες αναλογίες, σκιάς, αν υπάρχουν αριθμοί αυτοκινήτων, πινακίδες καταστημάτων και ονόματα οδών ταιριάζουν με την πόλη που υποτίθεται ότι είναι γυρίστηκε, μπορείτε επίσης να ελέγξετε το μέρος στην προβολή δρόμου του Google maps (ισχύει και για φωτογραφίες), ελέγξτε τον καιρό για τη συγκεκριμένη χρόνο και τον τόπο χρησιμοποιώντας τα αρχεία των ιστότοπων πρόγνωσης καιρού (π.χ. Weather Underground)
- Για να βρείτε ένα πρωτότυπο βίντεο, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το YouTube της Διεθνούς Αμνηστίας Data Viewer το οποίο επιτρέπει να διευκρινίσετε μια ακριβή ημερομηνία και ώρα μεταφόρτωσης και επαληθεύει εάν ένα βίντεο στο YouTube έχει αναρτηθεί στην πλατφόρμα στο παρελθόν.
- Δείξτε στους συμμετέχοντες ότι μπορείτε επίσης να δημιουργήσετε στιγμιότυπα οθόνης ενός βίντεο και στη συνέχεια να χρησιμοποιήσετε την ίδια διαδικασία όπως και με τις εικόνες.
- Οι πιο προχωρημένοι μαθητές μπορούν επίσης να εγκαταστήσουν το πρόσθετο InVid στις συσκευές τους, το οποίο θα παρέχει κάθε είδους πληροφορίες σχετικά με το βίντεο, συμπεριλαμβανομένου του πότε μεταφορτώθηκε.

74

Ενεργός πειραματισμός

Ομάδες

- Διανομή άρθρων σε ψηφιακή μορφή με εικόνες προς επαλήθευση.
- Μπορείτε είτε να δώσετε σε κάθε ομάδα την ίδια φωτογραφία (ευκολότερη επιλογή) είτε να χρησιμοποιήσετε διαφορετικές (πιο δύσκολη επιλογή).
- Δώστε οδηγίες στις ομάδες να επαληθεύσουν τις εικόνες.
- Παρατηρήστε και βοηθήστε αν χρειαστεί.

Αντανακλαστική παρατήρηση

Παράδειγμα επεξεργασίας φωτογραφίας **ΠΡΙΝ** από τη λήψη της φωτογραφίας:

- ρύθμιση σκηνής, διαφορετικές γωνίες/προοπτικές - άποψη από άποψη από πάνω, άποψη από κάτω, μεγέθυνση ή έξω...

Ένα παράδειγμα για το πώς η **προοπτική** έχει σημασία. Ενώ φαίνεται ότι ο πρίγκιπας Γουίλιαμ δείχνει το μεσαίο δάχτυλο από μια οπτική γωνία, στην πραγματικότητα έδειχνε ότι τώρα είναι πατέρας τριών παιδιών.

Συζήτηση στην τάξη

Παράδειγμα επεξεργασίας φωτογραφίας **META** τη λήψη της φωτογραφίας.

- επεξεργασία φωτογραφίας - περικοπή, τροποποίηση των χρωμάτων, ρετουσάρισμα, φωτομοντάζ

(συνδυασμός περισσότερων φωτογραφιών σε 1)...

Παράδειγμα **φωτομοντάζ**. Μια ανάρτηση η οποία κοινοποιήθηκε με τη λεζάντα: Μια ανάρτηση η οποία κοινοποιήθηκε με τη λεζάντα: "Σοκ! Το προσωπικό ενός από τα μαιευτήρια στο Ντινπροπετρόβσκ έμαθε ότι η μητέρα που γέννησε ήταν πρόσφυγας από το Ντονμπάκ και η σύζυγος του ενός νεκρού πολιτοφύλακα. Αποφάσισαν να κάνουν μια κόψιμο με τη μορφή σβάστικας στο μωρό. στο χέρι. Τρεις μήνες αργότερα, αλλά μια ουλή μπορεί ακόμη να φανεί". Η δεύτερη εικόνα δείχνει το πρωτότυπο το οποίο μπορεί εύκολα να βρεθεί στο διαδίκτυο.

- Ζητήστε από κάθε ομάδα (ομιλητή) να παρουσιάσει τα αποτελέσματά της και να περιγράψει τα βήματα που έχει λάβει. Αφήστε τους να σχολιάσουν τη διαδικασία επαλήθευσης.
- Ελέγξτε την κατανόηση. Μην ρωτάτε "Καταλαβαίνετε το θέμα;", αλλά χρησιμοποιήστε συγκεκριμένες ερωτήσεις που ελέγχουν την κατανόηση του περιεχομένου του μαθήματος, π.χ. "Πώς και γιατί μπορεί να χειραγωγηθεί μια φωτογραφία;".

Ένα άλλο παράδειγμα φωτομοντάζ είναι αυτή η viral εικόνα (που σημαίνει ότι κυκλοφορεί γρήγορα και ευρέως από τον ένα χρήστη του διαδικτύου στον άλλο) που απεικονίζει την παγωμένη Βενετία. Στην πραγματικότητα, η επιφάνεια του πάγου προέρχεται αρχικά από τη λίμνη Βαϊκάλη στη Ρωσία.

75

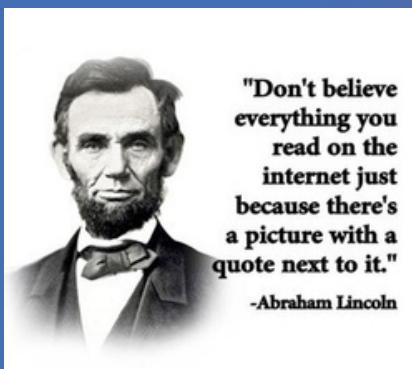

Sources of photos: E-bezpeci.cz, Global Investigative Global Network, Facebook, Twitter.

- Παράδειγμα χειραγώγησης φωτογραφιών με βάση το πλαίσιο: πραγματική φωτογραφία σε άλλο πλαίσιο - διαφορετικός χρόνος, τόπος ή περίσταση, χρήση ενδεικτικής φωτογραφίας...

Ένα κολάζ από το τσεχικό Facebook που ισχυρίζεται ότι οι μετανάστες έχουν απελαθεί από τη Γερμανία σε μια από τις πόλεις της Τσεχίας. Παράλληλα, η ανάρτηση κατηγορεί την Τσεχική Τηλεόραση ότι δεν κάλυψε την είδηση και την απέκρυψε από το κοινό. Πρόκειται για παράδειγμα φωτομοντάζ και λάθος πλαίσιο - παρακάτω μπορείτε να δείτε τις πρωτότυπες φωτογραφίες - η πρώτη είναι ένας άδειος σιδηροδρομικός σταθμός στην Τσεμπ, η άλλη φωτογραφία τραβήχτηκε στην Ινδονησία.

Τα μιμίδια που βασίζονται σε κείμενο είναι δημοφιλή κυρίως στους ιστότοπους κοινωνικής δικτύωσης. Τίποτα δεν είναι πιο εύκολο από το να παίρνεις μια εικόνα και να τη συνδυάζεις με κείμενο που είναι επινοημένο ή τουλάχιστον με λέξεις που το εικονιζόμενο άτομο δεν είπε ποτέ.

Αν και μπορεί να είναι δύσκολο να βρείτε την αρχική φωτογραφία, υπενθυμίστε στους μαθητές σας ότι αν μπορούν να βρουν μια παλαιότερη χρήση από διαφορετική κατάσταση, τότε ξέρουν ότι έχουν να κάνουν με παραπληροφόρηση και πρέπει να είναι προσεκτικοί.

Sources of photos: E-bezpeci.cz, Global Investigative Global Network, Facebook, Twitter.

Αυτή η φωτογραφία κυκλοφόρησε πριν από την Ημέρα της Εθνικής Σημαίας της Ουκρανίας το 2015 με ένα άρθρο

με τίτλο Η ημέρα του σκλάβου. Στην πραγματικότητα, τραβήχτηκε το 2010 στο Τατζικιστάν και ο στρατιώτης που φιλάει τη σημαία είναι τελωνειακός υπάλληλος του Τατζικιστάν. Η ουκρανική σημαία στο μανίκι του προστέθηκε αργότερα σε ένα πρόγραμμα επεξεργασίας φωτογραφιών και η φωτογραφία αντιστράφηκε οριζόντια χρησιμοποιώντας ένα εφέ καθρέφτη.

ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ:

- Αν και ο στόχος είναι να διδάξετε στους μαθητές σας να είναι σε θέση να επαληθεύουν φωτογραφίες στο διαδίκτυο, να τους να γνωρίζουν ότι μερικές φορές είναι δεν είναι μια εύκολη δουλειά που πάντα καταλήγει με ένα ικανοποιητικό αποτέλεσμα. Το διαδίκτυο είναι ένα διαρκώς μεταβαλλόμενος χώρος και οι παραπληροφορητές καθώς και η τεχνολογία γίνονται όλο και πιο εξελιγμένοι κάθε μέρα.
- Για να εξοικονομήσετε χρόνο και ενέργεια, συμβουλευίτε τους μαθητές σας να χρησιμοποιούν ιστότοπους που ελέγχουν τα γεγονότα (ο κατάλογος των συστάσεων για κάθε χώρα βρίσκεται στο παράρτημα). Οι επαγγελματίες ελεγκτές γεγονότων διαθέτουν δεξιότητες και εργαλεία για να αναλύουν σε βάθος την παραπληροφόρηση.

CHAIN MAIL

**ΘΕΜΑ: ΜΕΣΩ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ
ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟΥ Ή ΣΕ ΙΣΤΟΤΟΠΟΥΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ**

ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ:

Να γνωρίζουν τη φύση της αλυσιδωτής αλληλογραφίας Να κατανοήσουμε πώς να αντιδράσουμε σε περίπτωση που λάβουμε αλυσιδωτά μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου Να κατανοήσουμε τις συνέπειες της κοινοποίησης ψευδών πληροφοριών για την κοινωνία και τον εαυτό μας

ΛΟΓΙΚΗ:

Παρόλο που τα αλυσιδωτά μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου δεν είναι τόσο συνηθισμένα όπως πριν από την έκρηξη των κοινωνικών ιστοσελίδων, εξακολουθούν να είναι η περίπτωση, ειδικά με ανθρώπους που δεν έχουν λογαριασμό σε κοινωνικούς ιστότοπους. Θεωρούμε ότι είναι...σημαντικό να θέσετε το θέμα στην τάξη σας, ιδιαίτερα αν γνωρίζετε ότι οι συμμετέχοντες διαβάζουν αλυσιδωτά μηνύματα. Ο κίνδυνος είναι ότι οι αναγνώστες μπορούν να να παίξουν το ρόλο των αλγορίθμων και να είναι ακόμη πιο ευάλωτοι στην παραπληροφόρηση, καθώς αυτή προέρχεται από πρόσωπο που γνωρίζουν προσωπικά. Κατά τις τελευταίες χρόνια, οι άνθρωποι άρχισαν επίσης να μοιράζονται αυτού του είδους τις μηνύματα σε πλατφόρμες επικοινωνίας όπως WhatsApp και τους κοινωνικούς ιστότοπους, ώστε να αυξηθεί η προσοχή θα πρέπει να δοθεί κυρίως στη μορφή του μηνύματος/μηνυμάτων, ώστε να βοηθηθούν οι συμμετέχοντες να τα αναγνωρίσουν σε διαφορετικές πλατφόρμες.

ΧΡΟΝΟΣ:

45 λεπτά

ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

παραδείγματα αλυσιδωτών μηνυμάτων/
μηνυμάτων, οθόνη/πίνακας/flipchart

Αρχή

- Ξεκινήστε με μια συζήτηση σχετικά με την εμπειρία των συμμετεχόντων από τη λήψη ηλεκτρονικών μηνυμάτων:

ο Αν κοιτάζατε στο γραμματοκιβώτιό σας,
τι είδους μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου θα βρίσκατε;
ο Πιστεύετε ότι λαμβάνετε ποτέ επικίνδυνα αλυσιδωτά μηνύματα; Από ποιον τα λαμβάνετε; Πώς αντιδράτε;

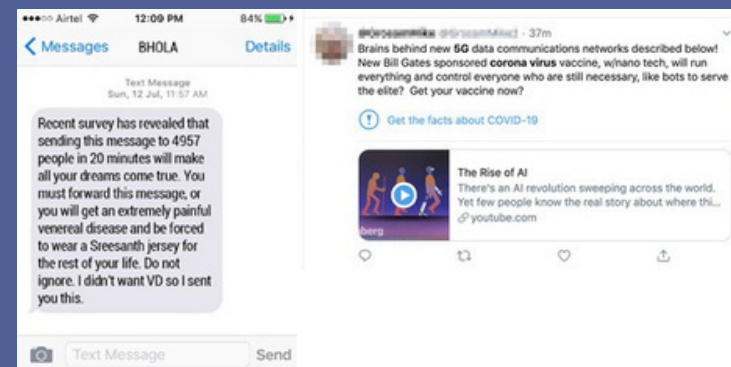
Τάξη

Εμπειρίες

- Δείξτε μερικά παραδείγματα αλυσιδωτών μηνυμάτων/μηνυμάτων που περιλαμβάνουν παραπληροφόρηση ή παραπληροφόρηση
- Αφήστε λίγο χρόνο για να τα διαβάσετε.
- Επισημάνετε ότι το περιεχόμενο πρέπει πάντα να είναι επαληθεύεται, όπως συμβαίνει και με το περιεχόμενο άλλων μέσων ενημέρωσης.

77

Τάξη

Αντανακλαστική παρατήρηση

Ομάδες

- Χωρίστε τους συμμετέχοντες σε ομάδες και αναθέστε τους να συζητήσουν ποια πρέπει να είναι η σωστή αντίδραση στο αλυσιδωτό ταχυδρομείο
- α. σε περίπτωση που ενδιαφερόμαστε για τον αποστολέα
- β. σε περίπτωση που δεν μας ενδιαφέρει ο αποστολέας

Αόριστη δημιουργία

Τάξη

Ζητήστε τις απαντήσεις από τις ομάδες και συζητήστε μαζί. Εξηγήστε γιατί πρέπει να ακολουθήσουμε τη συμβουλή:

α. ενσυναισθητική αντίδραση, κατανόηση αντί για διαφωνία με γεγονότα και ανεπιχειρήματα, υποστήριξη αν ο αποστολέας πανικοβάλλεται, η πρόθεση επαναποστολής δεν είναι συνήθως κακή, προσωπικός (ιδανικά πρόσωπο με πρόσωπο) διάλογος, εμπιστοσύνη στον καλό προθέσεις των γνωστών σας, αλλά αμφισβητώντας την προθέσεις των δραστών.

β. χαρακτηρισμός ως ανεπιθύμητη αλληλογραφία/αποπληροφόρηση, μη κοινοποίηση - παραβίαση.

Επισημάνετε ότι αυτός ο εύκολος αλλά αποτελεσματικός κανόνας είναι το καλύτερο κομμάτι συμβουλή σχετικά με την αντίδραση στην παραπληροφόρηση.

ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ

Τα καλύτερα παραδείγματα είναι τα παραδείγματα της πραγματικής ζωής. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το γραμματοκιβώτιό σας ή το γραμματοκιβώτιο των συμμετεχόντων σας ως πηγή, αλλά προσέξτε να τους δώσετε οδηγίες να ΜΗΝ ΑΝΟΙΞΟΥΝ ΤΑ ΣΥΝΔΕΜΕΝΑ!

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΥΜΟΣΥΝΗ

ΘΕΜΑ: (ΑΛΓΟΡΙΘΜΟΙ, TROLLS ΚΑΙ BOTS, CLICKBAITS)

ΜΑΘΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ:

Να κατανοήσετε τη λειτουργία των δωρεάν κοινωνικών ιστότοπων

Να γνωρίζουν την ύπαρξη ψεύτικων λογαριασμών σε κοινωνικών ιστότοπων - trolls και bots

Να γνωρίζουν τους κινδύνους που μπορούν να αναδείξουν οι ιστότοποι κοινωνικής δικτύωσης.

Να κατανοήσουν τις συνέπειες της κοινοποίησης ψευδών πληροφοριών για την κοινωνία και τον εαυτό τους

Να κατανοήσουν πώς οι αλγόριθμοι επηρεάζουν αυτό που βλέπουμε στο διαδίκτυο

ΛΟΓΙΚΗ:

Όπως οι έννοιες της τεχνητής νοημοσύνης θα μπορούσαν να είναι ενδιαφέρουσες αλλά και δυσνόητες για τους ενήλικες, προσπαθήστε να εξηγήσετε μόνο τις πιο σημαντικές από αυτές, και σημαντικά χαρακτηριστικά χωρίς να υπεισέλθετε σε πολλές λεπτομέρειες και σύγχυση. Η διερευνητική μάθηση χρησιμοποιείται σε αυτό το μάθημα για τα θέματα trolls, bots και clickbaits, ευκολότερες έννοιες, για να να υποστηριχθεί το κίνητρο των ενηλίκων να κάνουν έρευνα να κάνουν οι ίδιοι έρευνα. Το αποτέλεσμα του μαθήματος θα πρέπει να είναι ένας κατάλογος υπεύθυνης συμπεριφοράς στους ιστότοπους κοινωνικής δικτύωσης.

ΧΡΟΝΟΣ:

60 - 90 λεπτά

ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

οθόνη/πτυχιακό διάγραμμα, συσκευές με πρόσβαση στο διαδίκτυο για τρεις ομάδες

Αρχή

Τάξη

- Ενθαρρύνετε τους συμμετέχοντες να μιλήσουν για τα ακόλουθα θέματα σε ομάδες:

ο Ποια είναι τα χόμπι και τα ενδιαφέροντά σας;

ο Ποιος μπορεί να ενδιαφέρεται να σας στοχεύσει στο διαδίκτυο και πώς μπορούν να σας προσεγγίσουν;

ο Ποιοι μπορεί να είναι οι λόγοι;

- Ζητήστε τις απαντήσεις από τις ομάδες. Οδηγήστε τη συζήτηση στο θέμα του διαδικτυακού

μάρκετινγκ. - Με τον ευκολότερο δυνατό τρόπο, συζητήστε πώς λειτουργούν οι αλγόριθμοι και

αναφέρετε τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα. Επισημάνετε την εξατομικευμένη διαδικτυακή

εμπειρία, όπως καθώς και την εξατομικευμένη διαφήμιση. Εάν οι συμμετέχοντες δυσκολεύονται να

κατανοήσουν ΝΑΙ, ΕΙΝΑΙ ένα πολύπλοκο ζήτημα, μπορείτε να παρακολουθήσετε κάποια

επεξηγηματικά βίντεο στο YouTube, όπως: "Η ζωή είναι πολύπλοκη", "Η ζωή είναι πολύπλοκη", "Η ζωή

είναι πολύπλοκη":

<https://www.youtube.com/watch?v=prx9bvxns3g>

- Προκαλέστε μια συζήτηση σχετικά με το πώς αλλιώς μπορούν να αξιοποιηθούν οι ιστότοποι

κοινωνικής δικτύωσης προκειμένου να χειραγωγηθούν οι

κοινό. Θίξτε το θέμα των τρολ, των bots και των clickbaits.

Εμπειρίες/ Αντανακλασ τική παρατήρησ η

Ομάδες

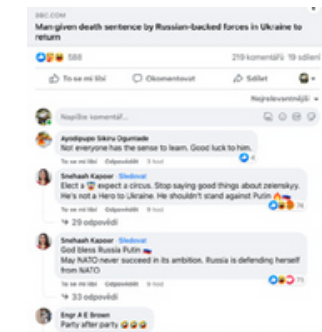
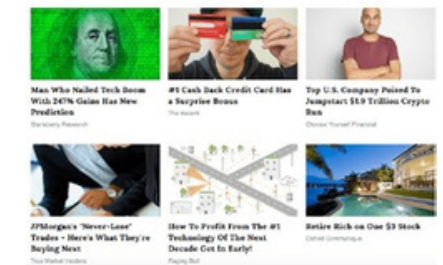
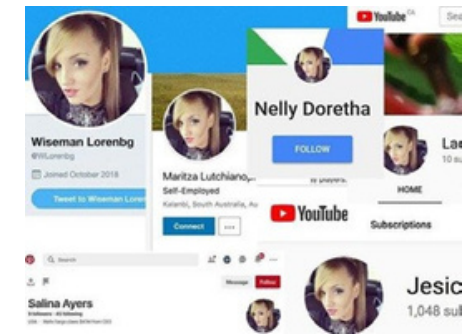
- Για αυτή τη δραστηριότητα, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε μεθόδους μάθησης.

- Χωρίστε τους συμμετέχοντες σε τρεις ομάδες και δώστε στην καθεμία ένα θέμα:

1. Ποιος είναι ένα τρολ και ποια είναι τα τυπικά του σημάδια;
2. Τι είναι ένα bot και ποια είναι τα τυπικά του σημάδια;
3. Τι είναι ένα clickbait και ποια είναι τα τυπικά του αξιοθέατα;

- Αναθέστε στις ομάδες να κάνουν έρευνα και να προετοιμάσουν μια σύντομη παρουσίαση για τις συμμαθητές τους. Πιο προχωρημένοι συμμετέχοντες μπορούν επίσης να προετοιμάσουν κάποιο οπτικό υλικό, όπως μια αφίσα ή ένα Powerpoint/Keynotes/Google slides παρουσίαση.

- Για τους αγγλόφωνους, μια εξαιρετική πηγή είναι η DW ιστοσελίδα: shorturl.at

Αόριστη δημιουργία

Τάξη

•- Οι ομάδες κάνουν παρουσιάσεις και οι εκπαιδευτές σχολιάζει και διευκρινίζει εάν χρειάζεται.

- Συζητήστε αν η ίδια η τεχνολογία μπορεί να διαδώσει αποτελεσματικά την παραπληροφόρηση.

Ενεργός πειραματισμός

Ομάδες/ Τάξη

- Με βάση τα ευρήματα του σημερινού μαθήματος, κάντε καταγιισμό ιδεών για το πώς πρέπει να συμπεριφερόμαστε στις κοινωνικά δίκτυα και τι πρέπει να προσέχουμε.

- Φτιάξτε μια οπτική αναπαράσταση της υπεύθυνης συμπεριφοράς στους κοινωνικούς ιστότοπους, π.χ. έναν χάρτη του μυαλού.

- Με αυτόν τον τρόπο ο εκπαιδευτής ελέγχει επίσης την κατανόηση.

Προτεινόμενοι σύνδεσμοι

ΑΓΓΛΙΚΑ:

- **AFP FACT-CHECK** Ευρωπαϊκό πρόγραμμα για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης σε πραγματικό χρόνο για τις κυριότερες ψευδείς ειδήσεις της εβδομάδας, πρόσβαση σε έρευνες που διεξάγονται από ακαδημαϊκούς επιστήμονες σχετικά με την παραπληροφόρηση, πώς να ξεσκεπάσετε τις ψεύτικες ειδήσεις μέσω εργαλείων και εκπαιδευτικών προγραμμάτων, διαθέσιμα σε 6 γλώσσες. <https://factcheck.afp.com/>
- **BAD NEWS** - ένα δωρεάν διαδικτυακό παιχνίδι στο οποίο οι παίκτες αναλαμβάνουν το ρόλο ενός δόλιου μεγιστάνα ειδήσεων. Διαθέσιμο σε 18γλώσσες!! <https://www.getbadnews.com/books/english/>
- **CEDMO (Central European Digital Media Observatory)** - ένα ανεξάρτητο, πολυεπιστημονικό κέντρο που στοχεύει στον εντοπισμό, τη διερεύνηση και τον περιορισμό της διάδοσης παραπληροφόρησης και τη χρήση τεχνητής νοημοσύνης για την ταχύτερη επαλήθευση γεγονότων <https://cedmohub.eu/>
- **EUvsDISINFO** - το έργο των Task Forces East StratCom της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης. Ο κύριος στόχος είναι να αυξηθεί η ευαισθητοποίηση του κοινού και η κατανόηση των επιχειρήσεων παραπληροφόρησης του Κρεμλίνου και να βοηθηθούν οι πολίτες να αναπτύξουν ανθεκτικότητα έναντι της ψηφιακής πληροφορίας και της χειραγώγησης των μέσων ενημέρωσης. Υπηρεσίες παρακολούθησης πολυμέσων σε 15 γλώσσες. Το EUvsDisinfo εντοπίζει και αποκαλύπτει περιπτώσεις παραπληροφόρησης που προέρχονται από μέσα ενημέρωσης υπέρ του Κρεμλίνου που διαδίδονται σε χώρες της ΕΕ και της Ανατολικής Εταιρικής Σχέσης <https://euvsdisinfo.eu/>
- **GET YOUR FACTS STRAIGHT** - αρχείο εργαλείων για εκπαιδευτικούς και εκπαιδευτές, το αποτέλεσμα ενός ευρωπαϊκού έργου που επικεντρώθηκε στην εκπαίδευση μέσω σεμιναρίων σχετικά με το θέμα της παραπληροφόρησης για τις νεότερες γενιές και τους γονείς τους, διαθέσιμα σε 9 γλώσσες. <https://www.alldigitalweek.eu/get-facts/>

- **STOP FAKE** - Μια δημοσιογραφική πρωτοβουλία επικεντρώθηκε στον έλεγχο γεγονότων και στη διάψευση επαληθευσιμων ψευδών πληροφοριών σχετικά με την Ουκρανία που εμφανίζονται στα μέσα ενημέρωσης και αναλύουν την προπαγάνδα του Κρεμλίνου. Διατίθεται σε 14 γλώσσες. <https://www.stopfake.org/en/main/>
- **STREET EPISTEMOLOGY** - Τρόποι για να βοηθήσετε τους ανθρώπους να σκεφτούν την ποιότητα της σκέψης τους μέσω της πολιτικής συνομιλίας. Προσφέρει εργαλεία για να συζητήσετε τα πιο δύσκολα θέματα και να κατανοήσετε καλύτερα τις απόψεις των άλλων και ίσως βοηθήσετε κάποιον να αλλάξει γνώμη. <https://streetepistemology.com/>
- **THE GLOBAL DISINFORMATION INDEX** - Ένα διαδικτυακό εργαλείο που κατατάσσει τα ειδησεογραφικά μέσα με βάση την «πιθανότητα εμφάνισης παραπληροφόρησης σε ένα συγκεκριμένο μέσο». <https://www.disinformationindex.com/>

82

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ:

- **CENTRE FOR THE STUDY OF DEMOCRACY** - έλεγχος γεγονότων με ιδιαίτερη έμφαση στην πολιτική παραπληροφόρηση <https://csd.bg/>
- **THE MEDIA LITERACY COALITION** - προσπαθεί να αυξήσει τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας στη βουλγαρική κοινωνία και να ενσωματώσει σχετικά μέτρα στην εκπαιδευτική διαδικασία <https://gramoten.li/>

ΚΥΠΡΟΣ:

- **ANTIBODIES TO MISINFORMATION (Open University Cyprus)** – έργο επικεντρώθηκε στη σύλληψη, ανάπτυξη και εφαρμογή ενός πρότυπου βιωματικού προγράμματος εκπαίδευσης στα μέσα ενημέρωσης κατά της παραπληροφόρησης σε πιλοτικά σχολεία <https://misinfoantibodies.cyi.ac.cy/>

- **YOUTH MYTHBUSTERS (YMB)** – Ένα έργο που αποσκοπεί στην υποστήριξη της συμμετοχής των νέων και των ατόμων που κινδυνεύουν από κοινωνικό αποκλεισμό στη δημοκρατική και αστική ζωή. Ο στόχος είναι επίσης να αναπτύξουν την κριτική τους σκέψη και τον γραμματισμό στα μέσα ενημέρωσης, προκειμένου να ενισχύσουν τη δημοκρατία και να καταπολεμήσουν τη χειραγώγηση, την προπαγάνδα και τις ψεύτικες ειδήσεις. <https://www.youthmythbusters.eu/>

ΤΣΕΧΙΑ

- **ČEŠTÍ ELFOVÉ** - Πρωτοβουλία πολιτών και ομάδα Διαδικτύου στόχος της οποίας είναι η καταπολέμηση των ξένων εκστρατειών παραπληροφόρησης και της ρωσικής προπαγάνδας στον τσεχικό κυβερνοχώρο. Οι δραστηριότητές τους περιλαμβάνουν την καταπολέμηση και την έκθεση των τρολ στα κοινωνικά δίκτυα, αναλύσεις και τακτικές αναφορές, βάσεις δεδομένων με αλυσίδα email παραπληροφόρησης και διάδοση του θέματος των εκστρατειών παραπληροφόρησης μεταξύ δημοσιογράφων, πολιτικών και του ευρύτερου κοινού. <https://cesti-elfove.cz/>
- **DIGIKOALICE** - Συνδέει τον κόσμο των σχολείων και των ΤΠΕ στον τομέα της ψηφιακής εκπαίδευσης με έμφαση στην ανάπτυξη ψηφιακών δεξιοτήτων παιδιών και ενηλίκων <https://digikoalice.cz/>
- **FAKESCAPE** - Διδασκαλία της παιδείας στα μέσα επικοινωνίας και της κριτικής σκέψης μέσω της συμμετοχής σε διαδικτυακά ή εκτός σύνδεσης παιχνίδια. <https://www.fakescape.cz/>
- **JSNS (Člověk v tísní)** - Εκπαιδευτικό πρόγραμμα του μεγαλύτερου τσεχικού μη κερδοσκοπικού οργανισμού επικεντρωμένο στα σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Έχουν δημιουργήσει το δικό τους διδακτικό υλικό για την παιδεία στα μέσα επικοινωνίας και την κριτική σκέψη, παρέχουν υποστήριξη και εκπαίδευση σε εκπαιδευτικούς <https://www.jsns.cz/projekty/medialni-vzdelavani>
- **OBČANKÁŘI** - Σύλλογος καθηγητών κοινωνικών επιστημών με στόχο την αύξηση της ποιότητας της εκπαίδευσης στα τσεχικά σχολεία <https://www.obcankari.cz/>

- **PROJEKT FAKT?** - Υλοποιείται στο πλαίσιο του προγράμματος Active Citizens Fund, στόχος του οποίου είναι η υποστήριξη της κοινωνίας των πολιτών και η ενίσχυση της ικανότητας των μη κερδοσκοπικών οργανώσεων. Μια συνεργασία μεταξύ της Elpida, η οποία είναι αφιερωμένη στην εκπαίδευση των ηλικιωμένων, και της Transitions, που προσπαθεί να ενισχύσει την ανεξαρτησία της ερευνητικής δημοσιογραφίας. MME, ψηφιακή και αστική εκπαίδευση ηλικιωμένων και ηλικιωμένων, προετοιμασία μαθημάτων. <https://medialka.elpida.cz/>
- **ZVOLSI.INFO** - Μια ομάδα φοιτητών, αποφοίτων και καθηγητών του Πανεπιστημίου Masaryk. Μια πλατφόρμα για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης. Πραγματοποιούν διαλέξεις για τον γραμματισμό στα μέσα και εξέδωσαν το βιβλίο «Το καλύτερο βιβλίο για τις ψεύτικες ειδήσεις, την παραπληροφόρηση και τη χειραγώγηση». <https://zvolsi.info/>
- **PROJEKT NELEŽ.CZ** - Προειδοποιεί τους διαφημιζόμενους ότι η διαφήμισή τους μπορεί να εμφανιστεί σε αρνητικό πλαίσιο και έτσι να θέσει σε κίνδυνο τη φήμη της ίδιας της διαφημιζόμενης επωνυμίας. Στόχος δεν είναι η χρηματοδότηση ιστοσελίδων παραπληροφόρησης και χειραγώγησης των οποίων το περιεχόμενο διχάζει την κοινωνία. <https://www.nelez.cz/>
- **HOAX.CZ** - Ενημερώνει τους χρήστες για παγίδες που μπορεί να συναντούν σε καθημερινή βάση στο Διαδίκτυο και οι οποίες μπορεί να κάνουν την κανονική χρήση του Διαδικτύου άβολη ή επικίνδυνη. <https://hoax.cz/cze/>
- **NADAČNÍ FOND NEZÁVISLÉ ŽURNALISTIKY** - Ανεξάρτητη αξιολόγηση της αξιοπιστίας των ειδησεογραφικών ιστοσελίδων με βάση τη συμμόρφωση με τα πρότυπα. Σκοπός είναι να παράσχει μια επισκόπηση του τρόπου με τον οποίο τα μέσα επεξεργάζονται πληροφορίες, καθώς και καθοδήγηση για εταιρείες που διαφημίζονται σε συγκεκριμένα μέσα (το εργαλείο αξιολόγησης πολυμέσων τους χωρίζει τα τσεχικά μέσα σε διάφορες κατηγορίες, συμπεριλαμβανομένων των μέσων που βασίζονται στην αγορά και των αντισυστημικών μέσων) <https://www.nfnz.cz/rating-medii/>

ΓΑΛΛΙΑ:

- **ARCOM** - Ασχολείται με υποστηρικτικές εκπαιδευτικές δραστηριότητες: ετοιμάζει αναφορές και προτάσεις για πλατφόρμες πληροφόρησης, παρέχει επίσης διαδικτυακούς πόρους της σελίδας «Εκπαίδευση στα MME». <https://www.arcom.fr/nosressources/education-et-citoyennete-numerique#collapseQR3962>
- **DISINFO** - Δωρεάν και ανοιχτά εργαλεία για την ενδυνάμωση όλων των δημόσιων, ιδιωτικών και πολιτικών φορέων που αγωνίζονται κατά της χειραγώγησης των πληροφοριών, συμπεριλαμβανομένων των ρυθμιστικών φορέων που επιδιώκουν να μειώσουν την ευπάθεια των μεγάλων ιδιωτικών φορέων. <https://disinfo.quaidorsay.fr/>
- **ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ (Les Décodeurs de l'Europe)** - Εντοπίζει και εντοπίζει ψευδείς πληροφορίες σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση και τις διορθώνει με τη βοήθεια σαφών άρθρων. https://france.representation.ec.europa.eu/les-decodeurs-de-leurope_fr
- **LA FRANCOPHONIE** - Η διαδικτυακή πλατφόρμα με την ονομασία ODIL: "La plateforme francophone des πρωτοβουλιών de lutte contre la désinformation" απαριθμεί όλες τις πρωτοβουλίες για την καταπολέμηση των ψεύτικων ειδήσεων (δράσεις, εργαλεία κ.λπ.) που αναπτύχθηκαν μεταξύ των μελών της La Francophonie. <https://odil.org/>
- σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας, παρέχουν ένα πακέτο διδασκαλίας για το διδακτικό προσωπικό σχετικά με τον γραμματισμό στα μέσα επικοινωνίας - <https://www.csa.fr/Proteger/Education-aux-medias-et-a-l-information-EMI/Ressources-pedagogiques>
- **Centre de liaison de l'enseignement et des médias d'information (CLEMI)** - Η αποστολή είναι να εκπαιδεύσει εκπαιδευτικούς στον τομέα της παιδείας στα μέσα επικοινωνίας και στην πληροφόρηση, να δημιουργήσει ή να συμπαραγάγει εκπαιδευτικούς πόρους και να υποστηρίξει τον γραμματισμό στα μέσα στα σχολεία. <https://www.clemi.fr/>

ΟΛΛΑΝΔΙΑ:

- **DUTCH MEDIA LITERACY NETWORK** (Netwerk Mediawijsheid) - Ένα δίκτυο που επιδιώκει να αυξήσει τον γραμματισμό στα μέσα μέσω της γνώσης και της ανάπτυξης των απαραίτητων δεξιοτήτων. Είναι μια κυβερνητική πρωτοβουλία που βοηθά τα παιδιά, τους νέους, τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς να χρησιμοποιούν τα μέσα με ασφάλεια και υπευθυνότητα, μέσω μιας πολυεπίπεδης προσέγγισης που συγκεντρώνει διαφορετικές επαγγελματικές οργανώσεις και τους ενθαρρύνει να συνεργαστούν. <https://netwerkmediawijsheid.nl/over-ons/about-dutch-media-literacy-network/>
- **SLO** (Stichting Leerplan Ontwikkeling) - Συνεχής εκπαίδευση στον ψηφιακό γραμματισμό που εστιάζει στην παιδεία στα μέσα, στον πληροφοριακό γραμματισμό, στην υπολογιστική σκέψη και στις βασικές δεξιότητες πληροφορικής. <https://www.slo.nl/>
- **EXPERTCLICK** - Ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα που στοχεύει να παρέχει στους ηλικιωμένους τα απαραίτητα εργαλεία που θα τους επιτρέψουν να αξιοποιήσουν πλήρως τις νέες τεχνολογίες για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής τους. <https://expertclick.org/>
- **VERIFICA2** - Ένα πρόγραμμα του Fundaci3n Cibervoluntarios σε συνεργασία με τη Newtral Educaci3n με στόχο την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης και των ψεύτικων ειδήσεων. Δωρεάν εκπαίδευση τεχνολογίας υπολογιστών με στόχο την ευαισθητοποίηση του κοινού, την παροχή των απαραίτητων εργαλείων για την επαλήθευση πληροφοριών και την αποτροπή της διάδοσης ψευδούς περιεχομένου στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. <https://www.cibervoluntarios.org/en/news/post/verifica2-launched-eng>
- **LEARN TO CHECK** - Ένα εκπαιδευτικό και ενημερωτικό έργο, στόχος του οποίου είναι να αναστοχαστεί τη σκηνή της παραπληροφόρησης και να φέρει τον ψηφιακό έλεγχο ταυτότητας και την εκπαίδευση στα MME πιο κοντά στην κοινωνία. Εκτός από την εκπαίδευση για όλες τις ομάδες, προσφέρει ανοιχτούς πόρους στο κοινό. <https://learntocheck.org/>

ΙΣΠΑΝΙΑ:

- **BE CRITICAL** - Ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα για την ανάπτυξη των ικανοτήτων των μέσων ενημέρωσης και της κριτικής σκέψης που προσφέρει η Educaixa. Περιέχει παιδαγωγικό εγχειρίδιο για μαθητές πρώτης και δεύτερης βαθμίδας της υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. <https://educaixa.org/es/programa-becritical>
- **FUNDACIÓN LUCA DE TENA** - Ερευνητικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες με στόχο τη μελέτη και την καταστολή της επιρροής της παραπληροφόρησης. <https://fundacionlucadetena.org/>
- **ALFA-MEDIA** - Μια μη κερδοσκοπική ένωση που αποτελείται από επαγγελματίες και ακαδημαϊκούς εμπειρογνώμονες σε διάφορους τεχνολογικούς, εκπαιδευτικούς, νομικούς και επικοινωνιακούς τομείς, με κύριο στόχο την υποστήριξη και τη συνεργασία στην ανάπτυξη πρωτοβουλιών που σχετίζονται με τα μέσα ενημέρωσης και την πληροφοριακή παιδεία. <http://alfamedia.es/>

Δικτυακοί τόποι ελέγχου γεγονότων

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ:

- **FACT-CHECK.BG** - Μια ανεξάρτητη πλατφόρμα ελέγχου δεδομένων, η οποία δημιουργήθηκε με πρωτοβουλία της Ένωσης Ευρωπαίων Δημοσιογράφων.
<https://factcheck.bg/>

ΤΣΕΧΙΑ:

- **DEMAGOG.CZ** - έλεγχος των πραγματικών ισχυρισμών της πολιτικής ελίτ
<https://demagog.cz/>
- **MANIPULATORI.CZ** - η κύρια δραστηριότητα είναι ο έλεγχος γεγονότων, η διάψευση φάρσες, δηλώσεις πολιτικών και άλλη παραπληροφόρηση, εφιστώντας επίσης την προσοχή στην απάτη (ψεύτικοι διαγωνισμοί, δόλια ηλεκτρονικά καταστήματα και προϊόντα), η τακτική παρακολούθηση της σκηνής παραπληροφόρησης, η εκπαίδευση στα μέσα ενημέρωσης και άλλες πρωτοβουλίες που ασχολούνται με γραμματισμός στα μέσα επικοινωνίας και καταπολέμηση της παραπληροφόρησης <https://manipulatori.cz/>
- **STOP FAKE** - μια δημοσιογραφική πρωτοβουλία που επικεντρώθηκε στον έλεγχο γεγονότων και στη διάψευση επαληθεύσιμης παραπληροφόρησης για την Ουκρανία που εμφανίζεται στα μέσα ενημέρωσης και στην ανάλυση της προπαγάνδας του Κρεμλίνου.
<https://www.stopfake.org/cz/domu/>
- **CEDMO** (Central European Digital Media Observatory) - ανεξάρτητο μη κομματικό πολυεπιστημονικό κέντρο, στόχος του διεθνούς έργου είναι ο εντοπισμός, η επαλήθευση και ο περιορισμός της διάδοσης παραπληροφόρησης και η χρήση τεχνητής νοημοσύνης για ταχύτερο και αποτελεσματικότερο έλεγχο γεγονότων
<https://cedmohub.eu/cs/>

ΟΛΛΑΝΔΙΑ:

- **EDMO** (European Digital Media Observatory) - ένα διεθνές δίκτυο κέντρων όπου ειδικοί στην παραπληροφόρηση ενώνουν τις δυνάμεις τους και μοιράζονται γνώσεις, επαγγελματικές δεξιότητες και διάφορα αποτελέσματα έρευνας και δημοσιεύσεων <https://edmo.eu/>
- **NIUWSCHECKERS.NL** - ένα φοιτητικό πρόγραμμα που λειτουργεί στο Πανεπιστήμιο του Λέιντεν, σκοπός του οποίου είναι η επαλήθευση γεγονότων σε άρθρα ειδήσεων <https://nieuwscheckers.nl/>
- **NUCHECKT** - πρωτοβουλία ελέγχου στοιχείων του ολλανδικού πρακτορείου ειδήσεων NU.nl
<https://www.nu.nl/nuclecht>

ΙΣΠΑΝΙΑ:

- **IBERIFIER** - ένα κέντρο παρακολούθησης ψηφιακών μέσων στην Ισπανία και την Πορτογαλία, που υποστηρίζεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και συνδέεται με το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Ψηφιακών Μέσων (EDMO), που ασχολείται με την έρευνα και τον έλεγχο των μέσων ενημέρωσης
<https://iberifier.eu/>
- **LA CHISTERA** - Το ιστολόγιο El Confidencial επικεντρώθηκε στον έλεγχο γεγονότων, στην επαλήθευση των αληθειών, των ψεμάτων και των μαγικών τεχνασμάτων των κύριων πρωταγωνιστών των σύγχρονων πολιτικών και κοινωνικών γεγονότων
<https://blogs.elconfidencial.com/espana/la-chistera/>
- **NEWTRAL** - έλεγχος γεγονότων, μαθήματα γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας για ενήλικες
<https://www.newtral.es/zona-verificacion/fact-check/>

Πηγές

- Barradas, S. (2021, May 28). Elaboration Likelihood Model: Influence on Persuasive Appeals. Medium. <https://sbarradas.medium.com/elaboration-likelihood-model-influence-on-persuasive-appeals-ea9a69349d51>
- Bentzen, N. (2019, Feb). Online disinformation and the EU's response. European Parliamentary Research Service. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etude_s/ATAG/2018/620230/EPRS_ATA\(2018\)620230_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etude_s/ATAG/2018/620230/EPRS_ATA(2018)620230_EN.pdf)
- Blue, C. (2021, Feb 26). Debunking Misinformation and Confronting Conspiracy Theories. Association for Psychological Science. <https://www.psychologicalscience.org/observer/debunking-misinformation>
- Carthy, S. (2021). Lessons learnt from alternative narrative campaigns. European Union. https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2022-03/ran_lessons_learned_from_alternative_narrative_campaigns_032022_en_1.pdf
- Disinfo database. (2021, May). Disinfo: In Sweden raping women is becoming a right for men of colour. EU vs. Disinfo. <https://euvsdisinfo.eu/report/in-sweden-raping-women-is-becoming-a-right-for-men-of-colour#>
- European Commission, European Education and Culture Executive Agency. (2021) Teaching media literacy and fighting disinformation with eTwinning. Publications Office of the European Union. <https://data.europa.eu/doi/10.2797/268>
- Facing history and ourselves. (2014, March 14). 3-2-1. Facing history and ourselves. <https://www.facinghistory.org/resource-library/3-2-1#overview>
- Fleming, M. (2022). Tackling disinformation – how can we combat the lies that go viral? World Economic Forum. <https://www.weforum.org/agenda/2022/09/tackling-disinformation-agenda-dialogues/>
- González, M. (2022, June 29). Actores autoritarios, ataques híbridos, integridad territorial y otras claves del nuevo Concepto Estratégico de la OTAN. El País. <https://elpais.com/internacional/2022-06-29/actores-autoritarios-ataques-hibridos-integridad-territorial-y-otras-claves-del-nuevo-concepto-estrategico-de-la-otan.html>
- Government Communication Service. RESIST: Příručka pro boj s dezinformacemi. Government Communication Service.
- Gregor, M. et al (2018). Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!! CPress.
- Holt, J. (Atlantic Council's DFRLab) (2021, Feb 10). #StopTheSteal: Timeline of Social Media and Extremist Activities Leading to 1/6 Insurrection. Just Security. <https://www.justsecurity.org/74622/stopthesteal-timeline-of-social-media-and-extremist-activities-leading-to-1-6-insurrection/>
- Hořejš, N. et al. (2022, Feb 7). Desatero pro lepší porozumění a čelení dezinformacím. ÚMV. <https://www.iir.cz/desatero-pro-lepsi-porozumeni-a-celeni-dezinformacim>
- iCan Dream Center. (2021, Jan 27). Can you repeat that? How repetition enhances learning outcomes. iCan Dream Center. <https://icandreamcenter.com/can-you-repeat-that-how-repetition-enhances-learning-outcomes/>
- iCmedia. (2022). Global Report. Break the Chain. https://www.break-the-chain.eu/data/files/globalreport_final.pdf
- JSNS. (2018, Aug). 5 klíčových otázek. JSNS. https://www.jsns.cz/nove/projekty/medialni-vzdelavani/vyzkumy/clk_5_otazek_srpen_2018_02.pdf
- Maté, G. (2018). In the realm of the hungry ghosts. Ebury Publishing.

- McGwin, K. (2018, Aug 3). National Geographic admits skeletal polar bear-global warming link 'went too far'. Arctic Today. <https://www.arctictoday.com/national-geographic-admits-skeletal-polar-bear-global-warming-link-went-far/>
- McLeod, S. (2017). Kolb's learning styles and experiential learning cycle. Simply Psychology. <https://www.simplypsychology.org/learning-kolb.html>
- Narrative arts. (2021). What is public narrative and how can we use it. Narrative arts. <https://narrativearts.org/article/public-narrative/>
- Neuroandragogy against exclusion. (2019). Neuroandragogy in the Education of Adults from Groups at Risk of Exclusion: Materials for Educators Working with Adult Learners. Erasmus+ project Neuroandragogy against exclusion. http://www.neuroandragogy.eu/wp-content/uploads/2018/10/neuro_io2_en_lekki.pdf
- Nickerson, C. (2022, April 26). Elaboration Likelihood Model. Simply Psychology. www.simplypsychology.org/elaboration-likelihood-model.html
- Noor, I. (2020, June 10). How confirmation bias works. Simply Psychology. www.simplypsychology.org/confirmation-bias.html
- Oxford reference. Thomas Theorem. Oxford reference. <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/oi/authority.20110803104247382>
- Palumbo, R. et al. (2021, February 6). When twice is better than once: increased liking of repeated items influences memory in younger and older adults. BMC Psychology. <https://bmcp psychology.biomedcentral.com/articles/10.1186/s40359-021-00531-8>
- Plüss, J. (2022, Feb 23). WHO slams baby milk industry for rampant manipulative marketing. Swissinfo. <https://www.swissinfo.ch/eng/who-slams-baby-milk-industry-for-rampant-manipulative-marketing/47369706>
- Posetti, J. et al. (2020). *Disinfodemic: deciphering COVID-19 disinformation*. UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374416>
- Posolda, V. *Myšlenkové mapy*. Paměť a učení. <https://pametauceni.cz/clanek-3880-myslenkove-mapy/>
- Priscila. (2020, July 22). *Synchronous vs asynchronous learning: what's the difference*. Easy LMS. <https://www.easy-lms.com/knowledge-center/learning-training/synchronous-vs-asynchronous-learning/item10387>
- Rahimi, F. et al. (2022, August 29). *Konspirualita: svět konspiračních teorií a influencerské spirituality*. Radio Wave. https://wave.rozhlas.cz/konspirualita-svet-konspiracnich-teorii-a-influencerske-spirituality-8815702?player=on&fbclid=IwAR1aLjIGzAst2tRWlipPITt1Dw6ZwEJlfVs612ynRa_ia9PnyOuXZvPsqLE
- Rash, W. (2021, Jan 19). *Disinformation Propelled by Social Media and Conspiracy Theories Led to Insurrection*. Forbes. <https://www.forbes.com/sites/waynerash/2021/01/19/disinformation-propelled-by-social-media-and-conspiracy-theories-led-to-insurrection/?sh=3aa6f61f34e0>
- Sádaba, C. & Salaverría, R. (2022). *Combatir la desinformación con alfabetización mediática: análisis de las tendencias en la Unión Europea*. Revista Latina de Comunicacion Social.
- The European Parliament and the Council of the European union. (2006, Dec 12). *Misleading and Comparative Advertising Directive*. European Commission. https://ec.europa.eu/info/law/law-topic/consumers/unfair-commercial-practices-law/misleading-and-comparative-advertising-directive_en
- Wardle, C. (2019). *Understanding Information Disorder*. First Draft.
- Wilson, E. (2009). *Quotes*. Goodreads. <https://www.goodreads.com/quotes/9770741-the-real-problem-of-humanity-is-the-following-we-have>

Web: <https://www.break-the-chain.eu/>

Facebook: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100077920479913>

Twitter: <https://twitter.com/breakchain4>